

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

ІНФРАСТРУКТУРА ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Навчальний посібник

ОДЕСА, ОНЕУ 2022

УДК 338.49 : 334 722 (075.8)

3-38

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського національного економічного університету
(протокол № 8 від 05.07.2022 р.)*

Рецензенти:

Ольга ЄРМАКОВА – доктор економічних наук, професор, завідувачка відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»;

Галина ЗАПША – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту Одеського національного аграрного університету;

Олександр РАДЧЕНКО – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та інновацій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

3-38 Захарченко Н. В.

Інфраструктура підтримки та розвитку підприємництва: навч. посіб.
Одеса: ОНЕУ, 2022. 167 с.

У навчальному посібнику розкриті теорія й практика існуючої інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва в Україні. Зміст посібника відповідає програмі навчальної дисципліни «Інфраструктура підтримки та розвитку підприємництва», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», згідно освітньої програми «Муніципальне підприємництво», що дозволяє студентам здобути сучасні знання щодо сутності функціонування інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва; сутності поняття, видів, завдань та особливостей створення та взаємодії з інституціями підтримки та розвитку підприємництва; існуючої системи державного стимулювання підприємницької діяльності.

З метою закріплення теоретичного матеріалу та контролю знань студентів розроблено питання для самопідготовки та самоконтролю, тестові завдання, задачі, ситуаційні вправи, тематики доповідей, що допоможе майбутнім фахівцям освітньої програми «Муніципальне підприємництво» засвоїти теоретичний матеріал, набуті практичних навичок та орієнтуватися в питаннях організації й функціонування існуючої інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва в Україні.

Навчальний посібник розраховано на студентів вищих навчальних закладів, викладачів та підприємців.

ВСТУП

Визначальною передумовою становлення малого підприємництва в Україні є розвинена інфраструктура підтримки цього сектора економіки.

Інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки.

Метою формування інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва є створення сприятливих умов для його розвитку шляхом забезпечення комплексної й адресної підтримки суб'єктів малого бізнесу в різних напрямках: інформаційному, консультаційному, навчальному, прогнозно-аналітичному, науково-технічному, технологічному, фінансовому, майновому, а також у наданні підприємцям широкого спектра ділових послуг. Через об'єкти інфраструктури відбувається налагодження ділових контактів підприємців, що сприяє самоорганізації малого бізнесу. Крім того, інфраструктура підприємництва покликана забезпечити надання додаткових можливостей для суб'єктів малого бізнесу, що сприяють подоланню специфічних труднощів і проблем, які об'єктивно виникають перед ними, особливо перед підприємцями-початківцями.

Все вищевказане лягло в основу виокремлення дисципліни «Інфраструктура підтримки та розвитку підприємництва». Її місце у навчальному процесі визначається необхідністю опанування теоретичними та методологічними основами про об'єкти інфраструктури та діючі інституції підтримки підприємництва, набуттям практичних навичок застосовувати бізнес-комунікації для підтримки взаємодії з представниками різних професійних груп, впроваджувати інноваційні проекти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних структур на муніципальному рівні, розробляти та управляти проектами місцевого розвитку у сфері підприємництва, торгівлі та ін.

Зміст навчального посібника відповідає програмі навчальної дисципліни «Інфраструктура підтримки та розвитку підприємництва», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» та є обов'язковою компонентою в освітній програмі «Муніципальне підприємництво».

Структура посібника побудована згідно програми навчальної дисципліни, в якій розкриті основні питання, а саме: вивчення сутності та ролі інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва; особливостей створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва; аспектів державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності; умов взаємодії з окремими інституціями підтримки та розвитку підприємництва; можливостей фінансового та інформаційного стимулювання підприємницької діяльності; світового досвіду підтримки та розвитку підприємництва.

Мета навчального посібника – сформулювати у студентів, фахівців з управління бізнес-процесами на рівні регіонів та територіальних громад системи базових знань та практичних навичок особливостей формування інфраструктури розвитку та підтримки підприємництва задля сприяння розвитку малого та середнього бізнесу України, як на державному, так і на регіональному рівнях.

Предметом даного посібника є комплексна система сукупності державних та громадських інститутів (організацій, установ і об'єднань), які обслуговують інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечують їхню господарську діяльність та сприяють підвищенню її ефективності.

Структура навчального посібника побудована з урахуванням вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, рекомендованої Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS).

Задачі навчального посібника полягають у тому, щоб студенти одержали знання про сутність, поняття, функцій та складових інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва, особливостей створення та взаємодії з інституціями підтримки та розвитку підприємництва; існуючої системи державного стимулювання підприємницької діяльності, а також обґрунтування фінансового механізму підтримки підприємництва та інформаційного стимулювання підприємницької діяльності в Україні.

Виходячи з цього основними **завданнями посібника** є:

- усвідомлення поняття інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва, її мети, завдань, функцій та ролі для підприємців;
- розкриття змісту інституцій підтримки та розвитку підприємництва, їх призначення, основні завдання, класифікація та нормативно-правове забезпечення їх функціонування;
- визначення системи державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності та існуючих програм підтримки бізнесу;
- розуміння особливостей взаємодії з окремими інституціями підтримки та розвитку підприємництва: торгово-промисловими палатами, фондами підтримки підприємництва, міжнародними асоціаціями та мережами інституцій підтримки та розвитку підприємництва;
- обґрунтування фінансового та інформаційного стимулювання підприємницької діяльності: пільгового кредитування та інших заходів державної фінансової підтримки підприємницької діяльності, а також діючих проєктів міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва;
- вивчення світового досвіду підтримки та розвитку підприємництва.

Згідно цих завдань побудована структура посібника, яка складається з шести тем, які розкривають детально кожне із поставлених завдань.

ЗМІСТ

Тема 1. Сутність та роль інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва

1.1 Поняття інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва.....	7
1.2 Поняття інституцій підтримки та розвитку підприємництва.....	10
1.3 Призначення та основні завдання інституцій підтримки підприємництва.....	13
1.4 Класифікація інституцій підтримки та розвитку підприємництва.....	19
Практична робота до теми 1.....	27
Література.....	32

Тема 2. Особливості створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва

2.1 Процес створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва.....	34
2.2 Нормативно-правове забезпечення діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва.....	38
2.3 Операційний план діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва.....	51
2.4 Забезпечення успішного та сталого функціонування інституцій підтримки та розвитку підприємництва.....	52
Практична робота до теми 2.....	53
Література.....	56

Тема 3. Державна підтримка та стимулювання підприємницької діяльності

3.1 Поняття та необхідність державного регулювання підприємницької діяльності.....	58
3.2 Система державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності.....	62
3.3 Державний нагляд та контроль у сфері господарської діяльності.....	66
3.4 Програми підтримки бізнесу.....	69
Практична робота до теми 3.....	78
Література.....	81

Тема 4. Особливості взаємодії з окремими інституціями підтримки та розвитку підприємництва

4.1 Торгово-промислові палати: сутність, функції та особливості співпраці.....	81
4.2 Фонди підтримки підприємництва: сутність, функції та особливості співпраці.....	87
4.3 Міжнародні асоціації та мережі інституцій підтримки та розвитку підприємництва.....	91

Практична робота до теми 4.....	96
Література.....	98

Тема 5. Фінансове та інформаційне стимулювання підприємницької діяльності

5.1 Пільгове кредитування для створення нового та розвитку існуючого бізнесу	100
5.2 Державна фінансова підтримка підприємницької діяльності	109
5.3 Проекти міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва	112
5.4 Портал для підприємців. Дія-бізнес	116
Практична робота до теми 5.....	120
Література.....	123

Тема 6. Світовий досвід підтримки та розвитку підприємництва

6.1 Особливості інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва у країнах Європейського Союзу	125
6.2 Інституції підтримки підприємництва у США	132
6.3 Досвід забезпечення розвитку підприємницької діяльності у Канаді.....	141
Практична робота до теми 6.....	145
Література.....	152
Перелік питань для складання іспиту	154
Словник основних термінів	155
Додатки	159

ТЕМА 1

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

- 1.1 Поняття інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва
- 1.2 Поняття інституцій підтримки та розвитку підприємництва
- 1.3 Призначення та основні завдання інституцій підтримки підприємництва
- 1.4 Класифікація інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Основні терміни та поняття: інфраструктура підтримки підприємництва; інституції підтримки підприємництва; бізнес-центри; бізнес-інкубатори; фонди розвитку (підтримки) підприємництва; об'єднання підприємців; інформаційно-аналітичні центри; агенції територіального розвитку; торгово-промислові палати.

1.1 Поняття інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва

Зростання ефективності функціонування підприємництва є одним з головних чинників позитивних структурних змін та модернізації як регіонального, так і національного господарства, підвищення якості життя населення. При цьому, важливо зазначити, що результативність функціонування малих підприємств значною мірою залежить від належного інфраструктурного забезпечення та їх підтримки як на державному, так і регіональному рівнях. Саме тому, визначальною передумовою розвитку малого та середнього підприємництва в Україні є розвинена інфраструктура підтримки цього сектора економіки.

Інфраструктура – це своєрідна опорно-рухова система, завдяки якій формується конкретне організаційно-економічне середовище для сприяння підприємницькій діяльності та швидкій адаптації суб'єктів малого підприємництва до ринкових умов.

Згідно статті 14 Закону України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва **інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва** є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки [13].

Інфраструктура підтримки підприємництва – це сукупність державних та громадських інститутів (організацій, установ і об'єднань), які обслуговують інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечують їхню господарську діяльність та сприяють підвищенню її ефективності [11].

На рис. 1.1. подано інфраструктуру підтримки підприємництва в розрізі її складових.

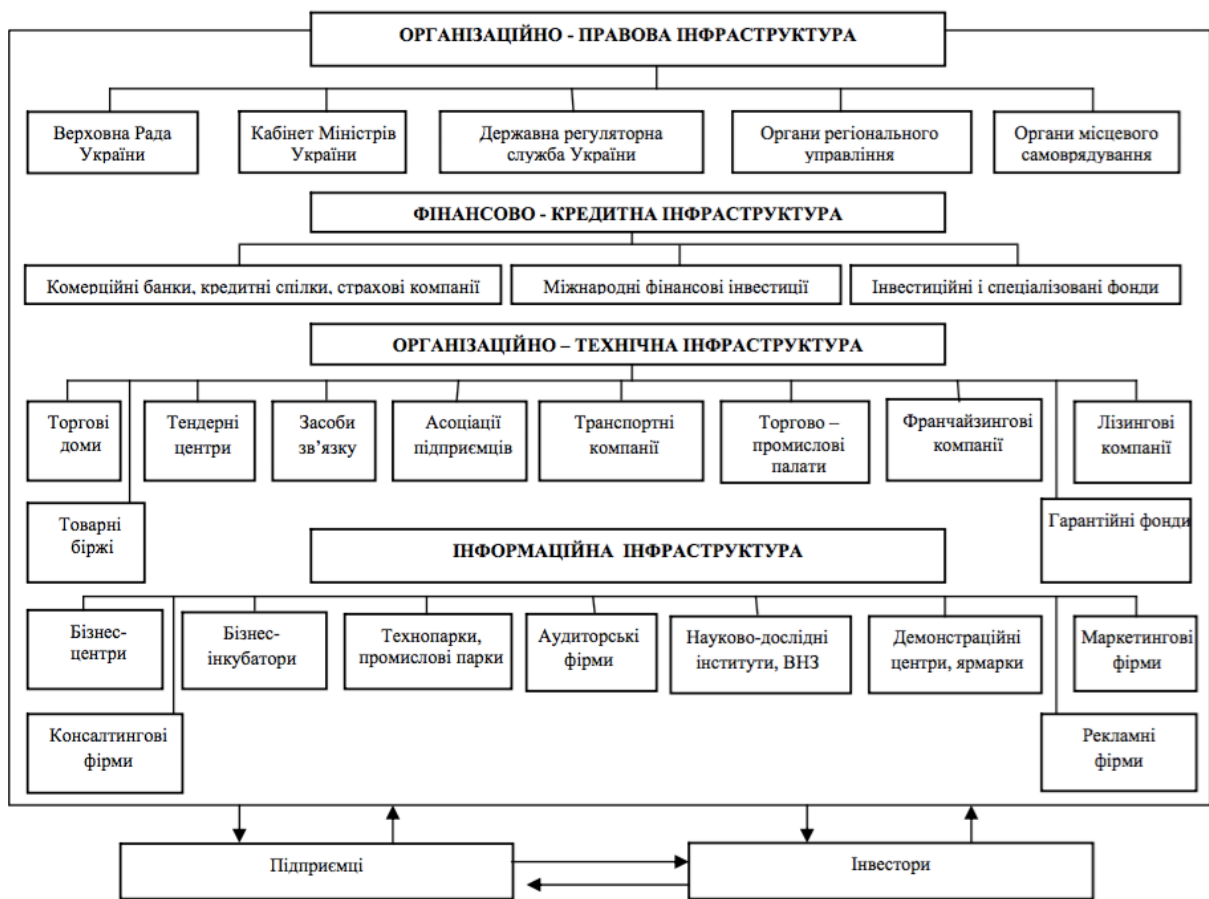

Рис. 1.1 – Інфраструктура підтримки та розвитку підприємництва

Джерело: [14, с.65].

До **об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва** належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва [13].

Метою створення належної інфраструктури підтримки підприємництва є забезпечення як комплексної інноваційної діяльності, так і збереження та розвиток науково-технічного потенціалу регіону й країни в інтересах суспільства, включаючи подолання спаду виробництва, його структурну перебудову, диверсифікацію товарів та послуг.

Відповідно до цілей інфраструктури підтримки підприємницької діяльності включає такий комплекс взаємопов'язаних **систем**:

- **систему інформаційного забезпечення**, яка дає доступ до баз і банків даних для всіх підприємницьких структур, незалежно від форм власності;
- **експертизи** (включаючи державну) інноваційних та інвестиційних програм, проектів, пропозицій, заявок;
- **фінансово-економічного забезпечення** підприємницької діяльності, використовуючи різні джерела надходження коштів (ресурси підприємницьких

структур, інвестиції інших країн, кошти інвестиційних фондів тощо);

- **сертифікації** наукової продукції, відповідні послуги у сфері метрології, стандартизації, контролю якості;

- **просування нововведень** на регіональні, міжрегіональні, світові ринки, включаючи виставкову, рекламну, маркетингову діяльність, патентно-ліцензійну роботу, захист інтелектуальної власності;

- **підготовка управлінських кадрів і бізнес-команд** для суб'єктів малого підприємництва і подальший розвиток систем підготовки і навчання населення основам ведення підприємницької діяльності, у тому числі незайнятого населення.

В Україні для ефективного розвитку малого підприємництва створено всі необхідні передумови, включаючи високий ресурсний, виробничо-технологічний, науковий, кадровий потенціал.

Головне завдання державної політики підтримки малого бізнесу полягає у реалізації потенційних можливостей для того, щоб підприємницька активність населення сприяла піднесенню економіки як регіонів, так і держави загалом.

Державна підтримка об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва здійснюється в рамках державних, регіональних і місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва.

Функції інфраструктури підтримки підприємництва:

- створення умов для ефективного здійснення підприємницької діяльності суб'єктів малого бізнесу;

- подолання труднощів та вирішення проблем, пов'язаних з відсутністю знань, досвіду з питань ведення бізнесу, доступу до кредитів та необхідної інформації;

- сприяння створенню нових робочих місць;

- подолання диспропорцій в економічному розвитку областей;

- збільшення експортної спроможності малих підприємств;

- зростання виробництва та його структурна перебудова;

- спрощення доступу малого підприємництва до сучасних інноваційних технологій.

Необхідно зазначити, що реалізація основних функцій інфраструктури можлива через спільну діяльність усіх елементів, які її формують. Зокрема, ефективна акумуляція і розподіл фінансових ресурсів серед суб'єктів підприємницької діяльності є важливим завданням фінансових посередників. Від якості та вартості послуг, що надають банки, міжнародні фінансові інституції, донорські організації, фондові та валютні біржі, інвестиційні фонди та компанії, кредитні, страхові й гарантійні установи залежить, наскільки швидко, дешево і в яких обсягах відбуватиметься мобілізація фінансових ресурсів. Водночас на ефективність прийняття рішень щодо фінансування підприємницьких структур безпосередньо впливає рівень роботи організаційно-технічної інфраструктури, окремі елементи якої беруть на себе функції загальної координації ринкових зв'язків, інші забезпечують механізм обліку й контролю [14, с. 65].

1.2 Поняття інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Забезпечення усталених темпів економічного зростання вимагає формування сприятливого середовища для розвитку підприємництва, що передбачає:

- забезпечення стабільної макроекономічної ситуації;
- створення належної регуляторної бази;
- забезпечення доступу до фінансових ресурсів за адекватною ціною;
- формування дієвої інфраструктури підтримки підприємництва.

Саме остання складова – **розвиток чи формування мережі ефективних інституцій підприємництва** – набуває все більшого значення для розширення підприємницької діяльності, зменшення ризиків на початкових етапах діяльності підприємницьких структур, заміщення недоліків інституційного розвитку підприємств, виходу на нові ринки збуту тощо.

Сьогодні у багатьох країнах світу функціонує значна кількість таких інституцій, що належать як **державному, так і приватному секторам**. Якщо на початкових етапах виникнення інституцій підтримки підприємництва їх переважно створювали самі підприємницькі структури для вирішення власних проблем, просування спільних інтересів, задоволення потреб своїх засновників (підхід «знизу»), то останні десятиліття часто саме органи публічної влади – як центрального, так і регіонального та місцевого рівнів (підхід «згори») – ініціюють створення таких інституцій.

Органи публічної влади розглядають **функціонування інституцій підтримки підприємництва як із ключових чинників формування належних умов економічного розвитку**.

Активний процес формування інституцій підтримки підприємництва останні десятиліття став результатом поширення обох підходів до вирішення актуальних для підприємництва проблем. Якщо в економічно розвинених країнах формування розгалуженої мережі інституцій підтримки підприємництва стало досить традиційним у процесі еволюційного становлення системи ринкового господарства, то для країн, що розвиваються, поява таких інституцій демонструє розуміння того, що економічний розвиток, насамперед, базується на підприємницькій ініціативі.

У той же час і в першій групі країн також активно застосовують підхід «зверху» до стимулювання підприємницької діяльності, оскільки саме розвиток бізнесу органи публічної влади розглядають як засіб вирішення проблем зайнятості, підвищення добробуту громадян, пом'якшення соціальних проблем, а також, що набуває дедалі більшої ваги в сучасних умовах, як дієвий інструмент інноваційного розвитку економіки та засіб підвищення конкурентоспроможності країни на зовнішніх ринках.

Поширеною також стає міжсекторна співпраця у сфері підтримки розвитку підприємництва. Багато інституцій, що нині функціонують, створено на партнерських засадах публічного (держава, місцеві громади) та приватного (підприємці) секторів, що дозволяє досягти синергії зусиль обох секторів у

сприянні економічному розвитку. Завдяки цьому обидва сектори отримують як прямі вигоди, так і опосередковані переваги.

Зокрема, приватний сектор знижує ризики та невизначеність підприємницької діяльності, отримує стабільніші та передбачувані умови ведення бізнесу, посилює свої конкурентні позиції на ринку тощо. Публічний сектор отримує додаткові надходження до бюджету та інших громадських фондів завдяки розширенню бази оподаткування, зменшення витрат на утримання безробітних та надання допомоги.

Отже, в сучасних умовах органи публічної влади для того, щоб пришвидшити економічний розвиток, мають постійно шукати інноваційні підходи і стимулювати формування відповідних інституцій та партнерств, щоб допомогти потенційним підприємцям та компаніям, які вже працюють, зростати.

У різних країнах, з огляду на історичні особливості, відмінності економічних систем і рівень саморегулювання окремих галузей та секторів економіки, діють різноманітні за організаційно-правовою та функціональною моделлю **інституції підтримки підприємництва**. До них зазвичай зараховують:

- бізнес-центри (центри послуг для бізнесу);
- бізнес-інкубатори;
- фонди розвитку (підтримки) підприємництва;
- об'єднання підприємців;
- інформаційно-аналітичні центри, агенції територіального розвитку, дорадчі утворення при органах публічної влади;
- торгово-промислові палати тощо.

Незважаючи на таку різноманітність, **основна мета діяльності** таких інституцій полягає в інформаційній, правовій, організаційній, технічній та фінансовій підтримці підприємництва. Попри загальне розуміння призначення інституцій підтримки підприємництва, на сьогодні не сформовано єдиного визначення їхньої сутності.

Водночас, усі інституції підтримки підприємництва мають такі **спільні характеристики**, що вирізняють їх серед інших суб'єктів інфраструктури розвитку бізнесу:

- просування підприємництва як засобу економічного розвитку;
- орієнтація на потреби бізнесу у розвитку;
- налагодження взаємозв'язків між органами публічної влади, науковою та бізнес-спільнотою у забезпеченні економічного зростання;
- надання широкого спектру послуг підтримки.

Отже, **інституція підтримки підприємництва** – це організація, створена представниками приватного та/або державного секторів для надання ресурсної підтримки наявному бізнесу, для започаткування підприємницької діяльності, задоволення потреб бізнесу у розвитку, просуванні інтересів підприємницьких структур у відносинах з органами публічної влади та суспільством [5].

Функції інституцій підтримки підприємництва численні та різноманітні, у зв'язку з чим непросто сформувати єдиний класифікатор їх

функцій і послуг. У міжнародній практиці такі інституції здебільшого пропонують:

- допомогу в створенні нових підприємств (адміністративні та юридичні послуги, технічні, фінансові, організаційні ресурси на безоплатній основі або за цінами нижчими, ніж ринкові);
- базові та спеціалізовані консультаційні послуги;
- фінансові послуги (наприклад, надання кредитів, гарантій);
- освітні (зокрема тренінгові) послуги;
- допомогу в налагодженні нових бізнес-контактів шляхом організації торговельно-економічних місій, проведення бізнес-зустрічей;
- послуги з промоції бізнесу, маркетингові та рекламні послуги;
- послуги з комерціалізації інновацій, трансферу технологій, впровадження нових практик менеджменту тощо.

З огляду на домінантний напрям діяльності інституцій підтримки підприємництва можна виділити такі функції та продукти виконання відповідних **функцій** (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Функції інституцій підтримки підприємництва

Функція	Продукт виконання функції
Захист прав і представництво інтересів	Моніторинг законодавства та його оцінка на предмет впливу на умови ведення бізнесу Оцінка впливу регуляторних бар'єрів на бізнес Лобіювання інтересів бізнесу у відносинах з органами владами
Юридична підтримка	Юридичні послуги і консультації щодо відкриття і ведення бізнесу Супровід при реєстрації і створенні представництв компаній, спільних підприємств, реорганізації і ліквідації юридичних осіб Судовий та несудовий захист і представництво Юридична допомога в отриманні дозволів і ліцензій Складання проектів договорів, офіційних листів, повідомлень, запитів та інших необхідних документів Юридична експертиза документів правового характеру (зокрема договорів, контрактів, корпоративних документів)
Інформаційно-комунікаційна підтримка	Збір та поширення інформації про діяльність компаній Проведення різноманітних бізнес-форумів та конференцій Публікація та поширення дайджестів і друкованих видань, розміщення в мережі Інтернет інформаційних матеріалів Пошук партнерів
Навчально-освітня підтримка	Проведення тренінгів та семінарів для бізнесменів-початківців та вже наявних підприємств Надання консультацій онлайн з питань ведення бізнесу Менторство (коучинг) та супровід компаній на початкових етапах діяльності
Аналітична підтримка	Аналіз та відстеження умов для підприємницької діяльності Аналітичні огляди ринків та галузей Маркетингові дослідження Аналіз інвестиційної привабливості галузей Оцінка вартості активів

Фінансова підтримка	Надання кредитів (позик) Надання гарантій за кредитами Допомога у випуску цінних паперів Венчурне фінансування Допомога в пошуку фінансових ресурсів Допомога в пошуку забезпечення за кредитами
Ресурсна підтримка	Надання офісних приміщень та обладнання Надання земельних ділянок Забезпечення доступу до сучасних технологій Надання доступу до інновацій та об'єктів інтелектуальної власності

Усі зазначені функції є дуже важливими для розвитку підприємництва, адже їх виконання передбачає як **вплив на умови ведення бізнесу** (захист прав і представництво інтересів, фінансова та ресурсна підтримка), так і на **конкурентоспроможність підприємств** (юридична, інформаційно-комунікаційна та аналітична підтримка).

Практично в усіх країнах, незалежно від рівня економічного розвитку, інституції підтримки підприємництва виконують одну, декілька або всі зазначені функції. Зазвичай вони спеціалізуються на виконанні окремих функцій та наданні спеціалізованих послуг. Такий підхід дозволяє сфокусуватись на окремих функціях та підвищити якість наданих послуг.

Якщо розглядати залежності функціоналу інституцій підтримки бізнесу від виду та переліку їхніх засновників, то можна простежити певну закономірність. **Інституції підтримки підприємництва, що виконують усі зазначені в таблиці 1.1 функції, як правило, створені органами влади на центральному рівні.** Такий підхід забезпечує комплексне стимулювання розвитку підприємництва, фокусування на вирішенні проблем бізнесу та всебічне задоволення потреб підприємців у ресурсах. **Інституції, які створюють приватні особи (юридичні чи фізичні) переважно спеціалізуються на виконанні вузького переліку функцій.** Їх створено або з метою задовольнити потреби засновників у різних видах підтримки, або ж задля отримання комерційної вигоди від підтриманих проєктів. Такі інституції дуже гнучкі у своїй діяльності, за потреби вони можуть швидко переорієнтуватись на інші функції чи залучити потрібну підтримку від інших організацій.

1.3 Призначення та основні завдання інституцій підтримки підприємництва

Розвиток підприємництва на національному, регіональному або місцевому рівнях значним чином обумовлений наявною інфраструктурою, що створює можливості не тільки для економічної діяльності, а й для реалізації підприємницького потенціалу, підвищення привабливості економіки, забезпечення якісних параметрів розвитку.

Економічна середовище в сучасних умовах динамічно розвивається, за таких умов конкурентоспроможність національної економіки забезпечують за рахунок як швидкого створення нових, так і активізації «старих» компаній. Економічна життєздатність країни багато в чому залежить від можливості реалізувати підприємницький потенціал, тобто від здатності швидко створювати компанії, що зростають.

Так само важливою є швидкість, з якою створюють нові компанії. **Інституції підтримки підприємництва покликані** постійно підтримувати конкурентоспроможність економіки, допомагати підприємцям, які шукають нові можливості для зростання.

Значення інституцій підтримки підприємництва для розвитку економіки визначає їхній внесок у стимулювання підприємницької активності. Адже саме ті країни, де найвищий рівень підприємницької активності, досягають найкращих позицій у економічному розвитку. При цьому підприємницьке середовище є основою для розвитку та стимулювання підприємничої активності.

Роль таких інституцій у процесах економічного розвитку зумовлена, найперше, тим, що економічний розвиток залежить від умов для розвитку підприємництва та рівня підприємницької активності, а також від взаємозв'язків між компаніями, що призводить до самореалізації та особистого багатства, інноваційності, конкурентоспроможності і, насамкінець, до економічного зростання.

У публікаціях відомого міжнародного проекту «Глобальний моніторинг підприємництва» (спільний проект Коледжу Бебсона, США (англ. Babson College) і Лондонської школи економіки, Великобританія (англ. London Business School), який реалізується з 1999 року. Мета проекту полягає в тому, щоб дослідити, чому деякі країни є більш «підприємницькими», ніж інші. Упродовж 17 років «Глобальний моніторинг підприємництва» є найбагатшим джерелом інформації з цього питання, оскільки щорічно публікує низку глобальних і національних звітів, а також звітів на спеціальні теми) також пов'язують рівень підприємницької активності економіки з рівнем розвитку підприємництва, враховуючи політичний і культурний контекст: інвестиції в освіту, соціальні норми і моделі поведінки, пов'язані з особистою незалежністю, рівень демократії в країні, а також сприйняття підприємців в суспільстві; фінансових ринків і ринку праці, верховенство закону, рівень інвестицій у дослідження та умови підприємницької діяльності (наявність фінансових ресурсів для започаткування бізнесу, програми для стимулювання нових підприємств, доступ до професійних послуг); зростання національної економіки [3].

Для того, щоб **підприємницьке середовище стимулювало підприємницьку діяльність**, необхідно забезпечити взаємозв'язок усіх його елементів для передачі знань, створення нових продуктів та послуг (інновацій), а також для підвищення конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва. Інституції підтримки підприємництва якраз і призначені виконувати таку роль, надаючи професійні послуги з цих питань.

Хоча доступ до професійних послуг є однією з найважливіших функцій інституцій підтримки підприємництва, вони також полегшують доступ до джерел фінансування, забезпечують передачу знань та навичок, необхідних для успішного старту підприємницької діяльності, надають інформацію, потрібну для прийняття рішень, пов'язаних із започаткуванням або плануванням зростання і розвитку бізнесу.

Саме ці послуги інституцій підтримки підприємництва є найважливішими для підприємців у фазі входження на нові ринки або започаткування нового бізнесу. Важливість цих послуг підтверджено тим, що частка невдалих компаній-початківців більша серед тих підприємців, які не використовували професійні послуги інституцій підтримки. Практика показує важливість отримання консультацій та знань з написання та впровадження бізнес-планів, маркетингових досліджень, комунікації та просування бізнесу.

Так як інституції можуть мати різні напрямки діяльності та бути створеними у різних організаційно-правових формах, розглянемо державні інституції.

До основних державних інституцій, які нині реалізують політику у сфері малого бізнесу належать:

- Міністерство економіки України;
- Державна регуляторна служба;
- Український фонд підтримки підприємництва;
- Центри зайнятості;
- Регіональні органи влади [4].

Основні функції, які реалізуються Міністерством економіки України полягають у формуванні державної політики з питань розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, у сфері надання адміністративних послуг, ліцензування, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності Міністерство пропонує наступні програми підтримки підприємництва від різних інституцій:

- EU4Business;
- Програми ЄС підтримки приватного сектору в Україні – EU SURE (EU Support to Ukraine to Re-launch the Economy);
- Програма наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії Горизонт 2020 (2014-2018);
- Програма ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014- 2020)»;
- Програма для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partnership with Germany);
- Unlimit Ukraine by EBA – Програма розвитку та підтримки малого українського бізнесу;
- Програма «Fit for Partnership with Germany»
- Підтримка малого і середнього підприємництва на міжнародному рівні (міжнародні кредитні лінії);
- Банківські продукти та програми допомоги малому і середньому

підприємництву;

- Підтримка малого і середнього підприємництва на регіональному рівні;
- Підтримка малого і середнього підприємництва на державному рівні [13].

Державна регуляторна служба забезпечує реалізацію державної регуляторної політики і розвитку підприємництва.

Діяльність **Українського фонду підтримки підприємництва** пов'язана з наданням суб'єктам підприємництва освітньої, консультаційної, гарантійної та фінансової підтримки. Фонд забезпечує: можливості для малого і середнього бізнесу отримати фінансування проектів за напрямками визначеними державною політикою; налагодження співробітництва з національними та міжнародними фінансовими структурами; фінансову підтримку державних, міжрегіональних, регіональних та галузевих програм розвитку підприємництва, сприяє залученню вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку підприємництва в Україні [9].

Центри зайнятості. До їхніх функцій належать: забезпечення навчання осіб, що бажають розпочати власну справу та надання фінансової допомоги на започаткування бізнесу. Безробітні, які не працевлаштовані службою зайнятості протягом місяця мають право отримати одноразову допомогу для започаткування підприємницької діяльності. Центр зайнятості різними шляхами допомагає бажаючим вести бізнес: надає індивідуальні консультації, готує документи, допомагає з розробкою бізнес-плану і відповідно надає грошові кошти.

Регіональні (місцеві) органи влади. Основна функція: провадження регіональної (місцевої) політики в сфері підприємництва, в т. ч. через реалізацію регіональних (місцевих) стратегій. Регіональні (місцеві) програми складаються відповідно до Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації регіональних (місцевих) програм розвитку малого підприємництва, що розроблені Державною регуляторною службою.

Держава стимулює підтримку розвитку підприємництва через інституції банківського сектору: програма «Будуй своє» від Ощадбанку та КУБ (країна успішного бізнесу) від державного Приватбанку.

Програма для малих та середніх підприємств «Будуй своє» поєднує кредитування з широким спектром програм консультування, менторства у сферах права, менеджменту, маркетингу, комунікацій та фінансів. Школа «Будуй своє» навчає 12 підприємців в Україні через проходження бізнес-тренінгів з практиками в різних галузях. Для інших зацікавлених у курсі осіб за реєстрацією надається вільний доступ до всіх матеріалів у відеорежимі. Також є можливість пройти ряд безкоштовних курсів від фахівців з досвідом. Розглянемо курси від Ощадбанку та їх партнерів у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Онлайн курси програми «Будуй своє» від Ощадбанку та партнерів банку

№	Навчальні курси «Будуй своє»	№	Навчальні курси партнерів Ощадбанку
1	Побудова успішної команди		
2	PR стратегія для малого бізнесу	1	Підвищення ефективності реклами AdWords
3	Система управління клієнтським досвідом		
4	YouTube для бізнесу, просування в YouTube		
5	Розробка стратегії для роботи в соціальних мережах	2	«8 кроків до розвитку бізнесу» від компанії «Нова пошта»
6	Як вивести свій бізнес на міжнародний рівень		
7	Дієвий бізнес-план		
8	Формула швидкого росту бізнесу	3	Google Мій бізнес
9	Як вивести бізнес в інтернет, 10 трендів інтернет-просування		
10	Побудова персонального бренду		
11	Створення маркетингової стратегії	4	Онлайн-академія мобільної реклами
12	Підприємець та продажі		
13	Google Analytics		
14	Основи франчайзингу	5	Google Adwords для нових рекламодавців
15	Маркетинг — це просто		
16	Як побудувати системний бізнес		
17	Юридичні аспекти бізнесу	6	Digital Workshops with Google
18	Облік та фінанси		

Джерело: складено на основі [9].

Інтернет-ресурс «Будуй своє» пропонує охочим пройти тестування для того, аби зрозуміти свої сильні та слабкі сторони у бізнесі, які ґрунтуються на 11 галузях, а саме: стратегія, IT, digital, HR, маркетинг, продажі, фінанси, інновації, юриспруденція, менеджмент і PR. По проходженню тесту можна зрозуміти над чим ще треба попрацювати та знання з яких галузей отримати.

На сайті викладено ряд статей про сучасні тренди у світі, ідеї для бізнесу, історії успіху, поради від фахівців, інновації, тощо.

Безпосередньо ресурс дає можливості фінансування бізнесу через пільгове кредитування (порівняно з іншими банками) під 26-30% річних у залежності від суми коштів, яку необхідно залучити та на який період.

КУБ (країна успішного бізнесу) від Приватбанку ставить на меті своєї діяльності розбудувати економіку України через розвиток малого і середнього бізнесу та створити мільйон нових робочих місць.

КУБ надає можливість пройти навчання з наступних курсів у різних партнерів банку: створення інтернет-магазину на Prom.ua, контент-маркетинг, інтернет-маркетинг Старт, директор з інтернет-маркетингу, SEO- оптимізація (деякі курси є безкоштовними). КУБ має свій бізнес-інкубатор [10].

Програма від Приватбанку надає кредитування для суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема найпопулярніший кредит – це терміном на 12 місяців, у якому перші 6 місяців ставка становить 1,7% від суми кредиту, а в наступні 6—1,5% (або річна— 19,2%). Діє система кредитів зі знижкою від

партнерів, які спеціалізуються в різних галузях [7].

Платформа Prometheus, заснована з 2014 року, надає можливість усім бажаючим пройти курси різних спрямувань. У контексті теми підприємництва (у партнерстві з Приватбанком та в рамках програми «Країна підприємців») ресурс дає змогу опанувати цикл курсів:

- Курс «Як створити стартап» – викладався у Стенфордському університеті;
- Курс «Підприємництво. Власна справа в Україні» – ознайомить із специфікою підприємництва та допоможе дізнатись найголовніше, що потрібно знати кожному бізнесмену-початківцю;
- Курс «Бізнес-англійська» - спеціалізований курс, який дасть змогу працювати з іноземними клієнтами та вести бізнес на міжнародному рівні;
- Курс «Вступ до теорії обмежень та процеси мислення як потужний підхід до управління бізнесом» – заглибить у методологію менеджменту;
- Курс «Фінансовий менеджмент» розкриє сутність управління фінансів та підвищення ефективності виробництва і розподілу продуктів;
- Курс «Юридичні аспекти створення та ведення бізнесу в Україні». Від реєстрації бізнесу до укладання договорів: цей курс є квінтесенцією знань, необхідних для будь-кого, хто вестиме підприємницьку діяльність [16].

Досвід багатьох країн показує, що **інституції підтримки підприємництва виступають важливою складовою загальної інфраструктури підтримки сектору малих і середніх підприємств**. Їх завдання полягає в тому, щоб у взаємодії з органами публічної влади формувати сприятливі умови для розвитку цього сектору економіки. Така підтримка пов'язана з визнанням важливої економічної та соціальної ролі цього сектору підприємництва та необхідності компенсації нерівних умов, у яких перебувають малі суб'єкти господарювання порівняно з великими підприємствами.

Інституції підтримки малого і середнього підприємництва представлено державними, громадськими і комерційними організаціями, що надають освітні, консалтингові та інші послуги, необхідні для розвитку цього сектору. У світовій практиці саме на підтримку малих і середніх підприємств спрямовано діяльність переважної більшості інституцій підтримки підприємництва.

Отже, **основне призначення інституцій підтримки підприємництва** полягає в тому, щоб пришвидшити економічний розвиток шляхом формування генерації підприємців, здатних ризикувати та діяти в умовах невизначеності результатів своєї діяльності при створенні нових підприємств. Такі підприємці своїм прикладом стимулюють автономний підприємницький процес і таким чином забезпечують безперервний економічний розвиток [4].

1.4 Класифікація інституцій підтримки та розвитку підприємництва

На сьогодні різні типи інституцій підтримки підприємництва функціонують у більшості економічно розвинених країн та країн, що розвиваються.

Для визначення їх ролі та місця у стимулюванні підприємницької активності та економічного розвитку виникає потреба у класифікації таких інституцій за певними критеріями.

Запропоновану класифікацію інституцій підтримки підприємництва здійснено за їх найістотнішими ознаками (критеріями класифікації), що визначають особливості їх створення та діяльності (табл. 1.2). Такий підхід дозволяє встановити для кожної інституції підтримки підприємництва чітко визначене місце серед інших інституцій.

Таблиця 1.2

Критерії класифікації та види інституцій підтримки підприємництва

Критерії класифікації	Види інституцій
Масштаб діяльності	Місцеві Субрегіональні Регіональні Міжрегіональні Національні Міжнародні
Організаційно-правовий статус	Громадські об'єднання Благодійні організації Комерційні підприємства Асоціації підприємств Державні /комунальні підприємства Державні /комунальні установи Консультативно-дорадчі утворення при органах публічної влади
Коло засновників	Створені роботодавцями /підприємцями Створені приватними особами /громадянами Створені органами публічної влади
Галузева спрямованість	Моногалузеві Міжгалузеві Професійні Кластери
Спрямованість на певний сегмент	Малий і середній бізнес Новостворений бізнес Жіночий бізнес Молодіжний бізнес

Тип діяльності	Бізнес-центри (центри послуг для бізнесу) Бізнес-інкубатори Фонди розвитку (підтримки) підприємництва Об'єднання підприємців Інформаційно-аналітичні центри Агенції територіального розвитку Консультаційно-дорадчі утворення при органах публічної влади Торгово-промислові палати
----------------	---

Джерело: [4].

Запропоновані в таблиці 1.2 критерії класифікації та види інституцій підтримки підприємництва свідчать про наявність значних відмінностей між різними моделями організації роботи цих інституцій підтримки підприємництва та переліком послуг, які надаються бізнесу. Вибір певної моделі при створенні інституції підтримки підприємництва обумовлюється тими завданнями і функціями, що покладають на неї її засновник, а також низкою інших факторів (зокрема, проблемами розвитку підприємництва, для вирішення яких створюють інституцію, та обсягом повноважень, які делегують інституції органи публічної влади").

Залежно від масштабу діяльності виділяють такі види інституцій підтримки підприємства:

- **місцеві** – діють, як правило, в межах економіки адміністративно-територіальної одиниці.
- **субрегіональні** – діяльність охоплює кілька територіальних одиниць рівня, нижчого за регіональний;
- **регіональні** – діють на рівні регіону, адміністративно-територіальної одиниці вищого рівня;
- **міжрегіональні** – діяльність поширюється на кілька регіонів;
- **національні** – діють на рівні економіки всієї країни, охоплюють всі чи більшість адміністративно-територіальних одиниць країни;
- **міжнародні** – поширюють свою діяльність на кілька країн.

Створення того чи іншого виду інституцій підтримки підприємництва за масштабом діяльності зумовлено багатьма **чинниками**, зокрема:

- локальною прив'язкою економічної діяльності до адміністративно-територіального устрою країни;
- масштабом проблем, які потребують вирішення;
- обсягом повноважень місцевих органів влади у сфері регулювання економічного розвитку тощо.

У країнах з високим ступенем децентралізації органи публічної влади регіонального та місцевого рівнів активно створюють інституції підтримки підприємництва – самостійно чи у співпраці з приватним сектором.

Центральний уряд створює інституції підтримки підприємства переважно на національному та регіональному рівнях, дуже рідко – місцеві інституції підтримки підприємництва. Виняток можуть становити інституції підтримки

підприємництва в мегаполісах чи столицях, які зазвичай мають статус регіонів чи об'єднано-територіальних громад (ОТГ).

Водночас варто зауважити, що територіальна прив'язка діяльності інституцій підтримки підприємництва до чинного адміністративно-територіального устрою країни є досить умовною, адже в межах національних кордонів відбувається вільний кругообіг ресурсів товарів.

Отже, територія діяльності інституцій підтримки підприємництва може не збігатися з адміністративними кордонами окремих територіальних одиниць. Особливо яскраво це простежується на прикладі кластерних утворень.

Огляд інституцій підтримки підприємництва, що діють в Україні та представлені в каталозі, свідчити про те, що в нашій країні функціонують інституції різного масштабу: місцеві, регіональні та національні інституції. **Значна кількість таких інституцій – національних (37) та регіональних (36), місцевих інституцій** підтримки підприємництва всього **18** (вони функціонують переважно в обласних центрах, а також у містах обласного значення). В Україні, крім цього, працюють **сім міжрегіональних та п'ять субрегіональних інституцій.**

За своєю організаційно-правовою формою інституції підтримки підприємництва можуть бути:

- **громадськими об'єднаннями** – утворюють фізичні та/або юридичні особи приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення громадських, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів;

- **благодійними організаціями** – їх засновують фізичні та/або юридичні особи приватного права для здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства чи окремих категорій осіб;

- **комерційними підприємствами** – їх створюють фізичні та/або юридичні особи (зокрема ті, що належать до публічного та приватного секторів) шляхом виділення або об'єднання грошових коштів, майнових чи інших ресурсів;

- **асоціаціями підприємств** – їх створюють підприємства на засадах добровільного об'єднання з метою постійної координації господарської діяльності підприємств шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації та кооперації виробництва, організації спільних виробництв тощо;

- **державними/комунальними підприємствами** – їх створюють компетентні державні органи або органи місцевого самоврядування для забезпечення комплексу відповідних послуг на платній основі;

- **державними/комунальними установами** – їх створюють компетентні органи влади або органи місцевого самоврядування та утримують за рахунок державного або місцевого бюджетів, оскільки ці установи не мають на меті отримання прибутку;

- **консультативно-дорадчими утвореннями** при органах публічної влади створюють міністерства та інші центральні, а також місцеві органи виконавчої

влади, органи місцевого самоврядування для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації спільної політики.

Огляд інституцій підтримки підприємництва, які функціонують в Україні, показує, що переважна **більшість з них є громадськими об'єднаннями (88 із 103 проаналізованих інституцій)**. Лише одна інституція — це комунальна установа; одна — державне підприємство; шість інституцій створено у формі комерційного підприємства; п'ять-асоціацій підприємств; лише одна інституція діє як благодійна організація; одна — консультативно-дорадче утворення при органах публічної влади без статусу юридичної особи. Це вказує на **вищу активність громадського сектору у створенні інституцій підтримки підприємництва порівняно з органами публічної влади**.

Організаційно-правові форми інституцій підтримки підприємництва свідчать, що інституції, які нині працюють, переважно є представниками якоїсь однієї групи інтересів, адже **прикладів створення інституцій на засадах партнерства всіх секторів — органів влади, підприємництва та громадськості — зафіксовано лише три**.

Організаційно-правовий статус інституцій підтримки підприємництва головним чином обумовлено колом їхніх засновників. **Залежно від кола засновників вирізняють такі види інституцій підтримки підприємництва:**

- **створені роботодавцями/підприємцями** — такі інституції підтримки підприємництва створюють, як правило, за галузевим чи територіальним ознакою;
- **створені приватними особами (громадянами)** — їх створюють фізичні особи-підприємці чи особи, які займаються незалежною професійною діяльністю;
- **створені органами публічної влади** — можуть бути підрозділами органів влади або установами чи підприємствами державної/комунальної форм власності. Коло засновників інституцій підтримки підприємництва впливає на функціонал інституцій, а також ступінь зв'язків з органами публічної влади.

Останні, як було зазначено, можуть створювати інституції підтримки підприємництва у різних організаційно-правових формах, що переважно залежить від норм чинного законодавства. Проте за будь-якої форми **для досягнення успіху у своїй діяльності інституції підтримки підприємництва, основоположниками яких є органи публічної влади, мають координувати свою діяльність з місцевими групами інтересів для врахування їх потреб та сприйняття впроваджуваних заходів щодо стимулювання підприємництва**.

Серед інституцій, представлених у каталозі, кількісно переважають ті, що створені частними особами (72 зі 103 інституцій підтримки підприємства). Юридичні особи — комерційні підприємства виступили засновниками 14 інституцій. Десять інституцій підтримки підприємства засновано громадськими об'єднаннями. Органи публічної влади та бюджетні установи є засновниками чотирьох інституцій. На засадах партнерства органів влади та місцевих підприємств (що переважно представляють комунальний сектор економіки) створено дві інституції підтримки підприємства; на засадах партнерства влади та громадськості — одна інституція.

Залежно від галузевої спрямованості розрізняють такі інституції підтримки підприємництва:

- **моногалузові** – інституції підтримки підприємства зосереджують свою діяльність на підтримці підприємств однієї галузі;

- **міжгалузові** – інституції надають підтримку підприємствам різних галузей, не обов'язково пов'язаних між собою виробничими зв'язками або ланцюгами створення доданої вартості;

- **професійні** – інституції підтримки підприємництва допомагають і надають послуги незалежним представникам однієї професії;

- **кластери** – об'єднання тісно пов'язаних економічно і близько розташованих підприємств суміжного профілю, які взаємно сприяють загальному розвитку і зростанню конкурентоспроможності один одного.

Серед зазначених видів інституцій підтримки підприємництва **найпередовішим на сьогодні є створення кластерів**, завдяки діяльності яких долається вузькогалузеве бачення економіки. На відміну від галузевого підходу, за якого по суті деформується конкуренція за рахунок лобіювання інтересів окремої галузі або компанії і, як наслідок, «перетікання» вигод в одну з галузей, кластеризація дозволяє сформувати комплексний погляд на економічний розвиток з урахуванням потенціалу окремих економічних суб'єктів.

Участь у кластерах є особливо критичною для малих підприємств. Завдяки тому, що всі компанії-учасники кластеру взаємозалежних галузей інвестують у спеціалізовані дослідження, розвиток споріднених технологій, інформацію, розбудову інфраструктури та людські

Серед інституцій підтримки підприємництва, представлених у каталозі – **76 міжгалузевих інституцій** (або інституцій, які не мають чіткої галузевої спрямованості), **18 інституцій, що мають моногалузову спрямованість, шість професійних об'єднань** (Клуб економістів, м. Київ; Всеукраїнська асоціація консультантів з управління, м. Київ; Палата податкових консультантів, м. Київ; Професійна асоціація корпоративного управління, м. Київ; Спілка податкових консультантів України, м. Київ; Асоціація податкових радників, м. Київ) та **лише три кластери** (Кластер «Деревообробка та меблеве виробництво», м. Львів; Туристичний кластер «Посулля», смт Недригайлів; Таврійський туристичний кластер, м. Нова Каховка).

За спрямованістю на певний сегмент підприємництва можна виділити інституції підтримки:

- **малого і середнього бізнесу** – інституції, що надають послуги та підтримку малим і середнім підприємствам.

- **новоствореного бізнесу** – бізнес-інкубатори та інші організації, які допомагають у появі нового бізнесу та надають йому підтримку на початкових етапах роботи;

- **жіночого бізнесу** – інституції, спрямовані на допомогу жінкам у реалізації підприємницького потенціалу;

- **молодіжного бізнесу** – інституції, що підтримують молодих людей під час заснування та розвитку свого бізнесу.

Як правило, інституції підтримки підприємства створюють для надання допомоги саме **малим і середнім підприємствам**. Особливу увагу також приділяють підтримці **бізнесу жінок та молоді**. Саме ці категорії потенційних чи активних підприємців є найбільш уразливими на ринку та потребують підтримки.

Серед інституцій, представлених у цьому виданні, лише **чотири спеціалізовані інституції підтримки малих і середніх підприємств** (Рівненська федерація малого та середнього бізнесу «Єдність», м. Рівне; Центр підтримки малого підприємництва, м. Хмельницький; Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України, м. Київ). Ще 32 інституції здійснювали програми та заходи, спрямовані на підтримку малих та середніх підприємств.

Також у каталозі вміщено інформацію про десять інституцій підтримки новостворених підприємств; п'ять – жіночого бізнесу (Клуб успішних жінок «Жінки України», м. Одеса; Жіноча професійна ліга, м. Київ; Агенція розвитку підприємництва жінок та молоді, м. Львів; Спілка сільських жінок України (Полтавський обласний осередок), м. Зеньків Полтавської області; Ліга (клуб) ділових і професійних жінок, м. Чернігів); п'ять – молодіжного бізнесу (Молодіжний громадський центр «Еталон», м. Івано-Франківськ; Агенція розвитку підприємництва жінок та молоді, м. Львів; Львівська обласна молодіжна хостел асоціація, м. Львів; Молодіжний центр працевлаштування, м. Львів; Молодь та підприємництво, м. Суми). Інші представлені у каталозі інституції здійснювали окремі заходи чи реалізовували проекти підтримки жіночого (чотири інституції) чи молодіжного підприємництва (14 інституцій), не маючи у фокусі саме ці цільові групи.

За візначальним типом діяльності серед інституцій підтримки підприємництва виділяють:

- **бізнес-центри (центри послуг для бізнесу)** – пропонують бізнесу широкий спектр послуг на початкових етапах роботи та в процесі розвитку;
- **бізнес-інкубатори** – спеціалізуються на допомозі розвитку нових підприємств;
- **фонди розвитку (підтримки) підприємництва** – як правило, створені органами публічного управління або як партнерства державного та приватного секторів;
- **об'єднання підприємців** – спеціалізуються на наданні послуг бізнесу, захисту прав та інтересів своїх членів;
- **інформаційно-аналітичні центри** – займаються збором, обробкою та поширенням інформації з різноманітних аспектів ведення бізнесу;
- **агенції територіального розвитку** – сприяють інтегрованому соціально-економічному розвитку територій;
- **консультаційно-дорадчі утворення при органах публічної влади** – створені органами влади для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації суспільної політики;
- **торгово-промислові палати** – їх створюють із метою сприяння розвитку економіки, інтеграції у світову господарську систему, формуванню сучасних

промислової, фінансової та торговельної інфраструктур, створенню вигідних умов для підприємницької діяльності, всебічному розвитку всіх видів підприємництва, науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями зарубіжних країн.

Діяльність **бізнес-центрів (центрів послуг для бізнесу)** направлена на надання суб'єктам підприємництва та особам, що мають намір провадити підприємницьку діяльність, інформаційної, навчальної, консалтингової, маркетингової та іншої допомоги, на задоволення їх потреб у процес організації і провадження підприємницької діяльності.

Бізнес-інкубатори представляють досить унікальний підхід до економічного розвитку. Унікальний у тому сенсі, що вони є самостійними підприємствами, чийм бізнесом є процес «інкубації» підприємств. Бізнес-інкубатори виникли як вирішення проблеми високого рівня банкрутств серед нових фірм. Багато нових фірм зазнають невдач не тому, що вони недостатньо інноваційні, а тому, що на ранній стадії зазнають труднощів у конкурентній боротьбі. Як видно, основна концепція бізнес-інкубаторів полягає в тому, щоб забезпечити стартапи необхідними послугами та підтримкою, поки вони не дозріють і будуть готові увійти в конкурентне бізнес-середовище.

Фонди підтримки підприємництва сприяють розвитку підприємництва шляхом залучення та ефективного використання фінансових ресурсів. Зазвичай фонди підтримки підприємництва створюють як спеціалізовані кредитно-гарантійні установи, метою функціонування яких є надання бізнесу доступу до фінансових ресурсів.

За західною практикою бізнес-об'єднання або об'єднання підприємців створюють інституції підтримки підприємництва як свої відокремлені підрозділи або дочірні структури. Українська практика функціонування бізнес-об'єднань показує, що більшість із них на сьогодні є водночас інституціями підтримки підприємництва в питаннях надання консультацій, навчання, проведення бізнес-зустрічей, налагодження ділових контактів, відстоювання інтересів своїх членів у взаємодії з органами влади.

Інформаційно-аналітичні центри надають консультативні та освітні послуги суб'єктам підприємництва щодо започаткування і розвитку бізнесу, менеджменту, брендингу та виходу на нові ринки тощо. Інформаційно-аналітичні центри стимулюють підприємства впроваджувати сучасні підходи до ведення бізнесу, користуватися наявними елементами інфраструктури, сприяють координації підготовки і перепідготовки персоналу підприємств, притоку в бізнес більш кваліфікованих фахівців. Головне призначення цього типу інституції підтримки підприємства – це перетворення даних в інформацію, тобто у нові знання, які можна використати для підвищення ефективності та конкурентоздатності підприємств.

Агенція територіального розвитку спрямовує свою діяльність на збільшення конкурентоспроможності певної території шляхом мобілізації внутрішніх ресурсів та залучення зовнішніх інвестицій та налагодження міжсекторного партнерства. Агенції місцевого розвитку сприяють підвищенню конкурентоспроможності території шляхом створення сприятливих умов для

розвитку комерційної діяльності, заохочення приватного підприємництва, підвищення ефективності використання місцевих ресурсів, створення нових робочих місць тощо. Головна особливість агенцій місцевого розвитку полягає в акумуляції місцевих людських, фінансових, інституційних та фізичних ресурсів, їх зосередженні на підтримці місцевих ініціатив у процесі розвитку.

Завданнями торгово-промислових палат є:

- сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, експорт українських товарів і послуг;
- представлення інтересів членів палати з питань господарської діяльності як в Україні, так і за її межами;
- надання довідково-інформаційних послуг про діяльність українських підприємств і підприємств зарубіжних країн, можливості зовнішньоекономічної співпраці українських підприємств;
- надання послуг діяльності іноземним компаніям та організаціям для здійснення комерційної;
- встановлення і розвиток зв'язків з іноземними підприємцями та організаціями, що об'єднують або представляють їх;
- сприяння розвитку торгових та інших звичаїв у підприємницькій діяльності, участь у розробці правил професійної етики конкуренції для різних сфер підприємницької діяльності, галузей економіки, спілок та об'єднань підприємств тощо.

Серед проаналізованих інституцій підтримки підприємництва в Україні кількісно переважають об'єднання підприємств (57). Другою за кількістю представлених інституцій є **група бізнес-центрів (29).** Решта типів інституцій підтримки підприємництва є нечисленними – зокрема, лише шість інформаційно-аналітичних центрів, п'ять агенцій територіального розвитку, три бізнес-інкубатори, два фонди розвитку (підтримки) підприємництва, одне консультативно-дорадче утворення при органах публічної влади.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що не існує єдиної загальноприйнятої моделі організації діяльності інституції підтримки підприємництва – їхній статус та функції, місце в стимулюванні економічного розвитку залежать від поєднання таких факторів, як структура національної економіки, наявність публічно-приватних партнерств, доступність фінансових ресурсів для діяльності інституцій підтримки підприємництва та інших чинників, які визначають економічну модель функціонування відповідної держави. Потреби бізнесу в розвитку досить різноманітні, відповідно це обумовлює появу розмаїття інституцій, котрі намагаються їх задовольнити.

Таким чином постає розлога система інституцій підтримки підприємництва, які спеціалізуються на наданні певних послуг, задоволенні особливих потреб окремих категорій підприємств, мають різний територіальний масштаб своєї діяльності, сфокусовані на наданні ресурсної підтримки специфічним видам підприємств тощо. Водночас рівень розвитку системи підтримки підприємництва в певній країні визначається не кількістю створених інституцій, а тим, наскільки успішно вони виконують свою місію та

відповідають суспільним запитам і потребам відповідних секторів підприємств [4].

В Україні започатковано кілька **нових інституцій підтримки підприємництва**. Серед них:

- **Український національний фонд стартапів** з бюджетом 50 млн грн (1,56 млн євро) потенційних грантів для стартапів. Він інвестуватиме від 25 000 до 75 000 доларів у гривневому еквіваленті й шукатиме зовнішні інвестиції;

- **Фонд підтримки винахідників** з бюджетом у 100 млн грн для підтримки інноваційних підприємств. Критеріями для отримання державної підтримки є новизна, соціальна або ринкова доцільність, термін реалізації тощо. На першому етапі після конкурсу винахідникам надається підтримка у вигляді послуг (бізнес-планування, лабораторні випробування, патентна заявка тощо) за державний кошт (до 500 тис. грн). На другому етапі переможцям виділяється ще 2 млн грн. Фінансування здійснює Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (ДІФКУ), яка має можливість інвестувати до 10% власних фінансових ресурсів;

- **Офіс розвитку малого та середнього бізнесу Міністерства економіки**, який має займатися:

- аналізом потреб малого та середнього підприємництва та наданням рекомендацій уряду;

- розробленням механізмів кредитних гарантій;

- створенням інтегрованого офіційного інформаційного ресурсу для забезпечення доступу до всієї необхідної інформації;

- організаційною інтеграцією діяльності органів влади, залучених до реалізації програм розвитку малого та середнього підприємництва;

- підтримкою місцевих органів влади у створенні центрів підтримки підприємництва на регіональному та місцевому рівнях;

- **Кластери різних форм** (створені приватними інвесторами та місцевими органами влади), включаючи індустриальні парки, технопарки та наукові парки (однак вони все ще перебувають на рівні місцевих ініціатив, які не координуються на національному рівні);

- **Рада з розвитку інновацій** – консультативно-дорадчий орган, створений при Кабінеті Міністрів України [8].

Практична робота до теми 1

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичних знань про сутність, функції та цілі інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва, поняття інституцій, їх функції та а також головні завдання означених інституцій. Розглянути основні підходи до класифікації інституцій підтримки та розвитку підприємництва.

План

1. Сутність інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва, мета та функції
2. Основні складові інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва
3. Поняття інституцій підтримки та розвитку підприємництва
4. Надати характеристику інституцій підтримки підприємництва
5. Функції інституцій підтримки підприємництва
6. Значення та роль інституцій підтримки та розвитку підприємництва
7. Критерії класифікації та види інституцій підтримки підприємництва

Опитування відповідно до плану лекції:

1. У чому полягає сутність, мета та функції інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва?
2. Назвіть основні складові інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва
3. У чому сутність інституцій підтримки та розвитку підприємництва
4. Надати характеристику інституцій підтримки підприємництва
5. У чому полягає функціональне призначення інституцій підтримки підприємництва?
6. Розкрити значення та роль інституцій підтримки та розвитку підприємництва
7. У чому полягає основне призначення інституцій підтримки та розвитку підприємництва?
8. Розкрити сутність класифікації інституцій підтримки та розвитку підприємництва.

Перевірка знань студентів у формі тестування:

1. *Яке із даних термінів являється правильним?*
 - а) інфраструктура – це наявність у підприємства домовленості із поставниками та налагоджені транспортні зв'язки;
 - б) інфраструктура – це економічна система, завдяки якій формується середовище для сприяння підприємницькій діяльності, постійні товарні та транспортні зв'язки;
 - в) інфраструктура – це своєрідна опорно-рухова система, завдяки якій формується конкретне організаційно-економічне середовище для сприяння підприємницькій діяльності та швидкій адаптації суб'єктів малого підприємництва до ринкових умов;
 - г) немає правильної відповіді.
2. *Інфраструктура підтримки малого підприємництва являє собою який комплекс взаємопов'язаних систем?*
 - а) інформаційного, правового;
 - б) фінансового, ресурсного;
 - в) матеріального забезпечення малого підприємництва.

г) усі варіанти.

3. *Органи публічної влади розглядають функціонування інститутів підтримки підприємництва як:*

а) із ключових чинників формується належні умови економічного розвитку;

б) із економічних чинників формуються умови зв'язку підприємства із державою;

в) із умов економічного розвитку утворюються нові підприємства;

г) усі відповіді вірні.

4. *Усі інституції підтримки підприємництва мають такі спільні характеристики, що вирізняють їх серед інших суб'єктів інфраструктури розвитку бізнесу:*

а) просування підприємництва як засобу економічного розвитку; орієнтація на потреби бізнесу у розвитку;

б) налагодження взаємозв'язків між органами публічної влади, науковою та бізнес-спільнотою у забезпеченні економічного зростання; надання широкого спектру послуг підтримки;

в) 1 та 2 варіант;

г) немає правильної відповіді.

5. *Розвиток підприємництва на національному, регіональному або місцевому рівнях значним чином обумовлений:*

а) наявною інфраструктурою;

б) утвореними економічними зв'язками;

в) наявними матеріальними та фінансовими ресурсами;

г) утвореними політичними зв'язками.

6. *В сучасних умовах органи публічної влади для того, щоб пришвидшити економічний розвиток, мають постійно шукати:*

а) інвесторів та ресурси задля отримання коштів;

б) нові експортні та імпорتنі шляхи;

в) інноваційні підходи і стимулювати формування відповідних інституцій та партнерств;

г) заходи, щоб прискорити оборотність підприємств.

7. *Комерційні підприємства створюють:*

а) утворюють фізичні та/або юридичні особи приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення громадських, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів;

б) їх створюють компетентні органи влади або органи місцевого самоврядування та утримують за рахунок державного або місцевого бюджетів, оскільки ці установи не мають на меті отримання прибутку;

в) їх створюють фізичні та/або юридичні особи (зокрема ті, що належать до публічного та приватного секторів) шляхом виділення або об'єднання грошових коштів, майнових чи інших ресурсів;

г) їх створюють підприємства на засадах добровільного об'єднання з метою постійної координації господарської діяльності підприємств шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій,

розвитку спеціалізації та кооперації виробництва, організації спільних виробництв тощо.

8. Залежно від галузевої спрямованості розрізняють такі інституції підтримки підприємництва:

- а) моногалузеві, міжгалузеві, професійні, кластери;
- б) інкубатори, кластери, професійні, продуктивні;
- в) місцеві, регіональні, міжрегіональні, міжнародні;
- г) приватні, громадські, благодійні.

9. Як правило, інституції підтримки підприємства створюють для надання допомоги:

- а) малим підприємствам;
- б) середнім підприємствам;
- в) 1 та 2 варіант;
- 7) немає правильної відповіді.

10. Бізнес-центри :

а) створені із метою сприяння розвитку економіки, інтеграції у світову господарську систему, формуванню сучасних промислової, фінансової та торговельної інфраструктур;

б) пропонують бізнесу широкий спектр послуг на початкових етапах роботи та в процесі розвитку;

в) спеціалізуються на допомозі розвитку нових підприємств;

г) створені органами публічного управління або як партнерства державного та приватного секторів.

Задачі:

1. Необхідно вибрати підприємство, яке вже існує на ринку та проаналізувати оцінку загроз та можливостей використовуючи таблицю 1. На основі даного аналізу необхідно зробити висновки про маркетингові можливості підприємства та обґрунтувати необхідність створення служби маркетингу на підприємстві, розробити стратегічні цілі та завдання підприємства.

Таблиця 1

Оцінка загроз та можливостей зовнішніх факторів для підприємства

№ з/п	Фактори зовнішнього середовища	k	Y	З _н
1	Економічні	+1	(+20)	
2	Політичні	+2	(-10)	
3	Ринкові	+1	(-20)	
4	Технологічні	+4	(+30)	
5	Конкурентні	+1	(-20)	
6	Міжнародні	+3	(-30)	
7	Соціальні	+1	(+10)	

Примітка: значення “k” вибрано за рекомендацією Ф. Хедоурі, а значення “Y” в таблиці 1 студент вибирає довільно; цифри, які виділені курсивом необхідно розрахувати самостійно за умовою задачі.

2. Розробити організаційну структуру служби маркетингу на будь-якому підприємстві зорієнтовану на споживачів. При розробці структури служби маркетингу на підприємстві потрібно визначитись з напрямками орієнтації підприємств, виходячи із загальних цілей та завдань діяльності обраного вами підприємства. Також потрібно звернути увагу на функціональні обов'язки кожного відділу та групи служби маркетингу, встановити взаємозв'язок між відділами та групами служб маркетингу.

3. Торговельне підприємство, що постачає фотоапаратуру з Болгарії до України аналізує ринок одного з міст України з метою пошуку ринку збуту. У результаті сегментації місцевого ринку за споживачами і параметрами продукції отримана функціональна карта (матрична модель), що відображає ринкові позиції досліджуваних моделей фотоапаратів (табл. 2).

Таблиця 2

Сегментація ринку фотоапаратів за типом споживачів і параметрами виробів

Сегмент ринку	Параметр продукції					
	ціна	надійність	простота користування	габарити і маса	технічний рівень	змінна оптика
Аматори	***	**	***	**	*	
Кваліфіковані аматори	**	**	**	**	**	**
Фоторепортери	*	***	**	**	***	***
Працівники фотоательє	*	**	**	**	**	**
Спеціалісти особливих видів фотозйомки	*	**	**	*	**	***
Фотоапарат	**	**	**	*	**	***

* неважливий фактор (мало враховується); **важливий фактор (враховується на рівні з іншими факторами); *** фактор відіграє вирішальну роль при виборі товару споживачем.

Завдання: Необхідно визначити цільові сегменти ринку (клітинки функціональної карти) і зробити висновок про доцільність роботи на них.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати есе на тему: “Інституції місцевого розвитку: концепція, особливості, діяльність
2. Написати есе на тему: “Розвиток системи торгово-промислових палат в Україні”
3. Здійснити аналіз стану та особливостей розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва в Україні за три останні роки
4. Здійснити аналіз каталогу інституцій підтримки підприємництва в Україні
5. Дослідити та обрати тему щодо написання наукової статті

Теми для доповідей, статей та презентацій

1. Концепція та організація діяльності інституцій підтримки підприємництва
2. Призначення та основні завдання інституцій підтримки підприємництва
3. Функції інституцій підтримки підприємництва
4. Створення інституцій підтримки підприємництва
5. Торгово-промислові палати
6. Фонди підтримки підприємництва
7. Міжнародні асоціації та мережі інституцій підтримки підприємництва
8. Проекти міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва в Україні
9. Використання бізнес-інкубаторів як унікальний підхід до економічного розвитку
10. Діяльність комерційних підприємств. Функції комерційних підприємств. Особливості даних підприємств

Література

1. Бутенко А.І., Сараєва І.М., Носова Н.І. Напрямки розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва на регіональному рівні. URL: archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ei/2012_49/.
2. Головне управління статистики в Одеській області. Офіційний сайт URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
3. Глобальний моніторинг підприємництва. URL: <http://www.gemconsortium.org>.
4. Інституції, що забезпечують підтримку підприємництва. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0ced3c9f-a057-4852-9072-151dd387356a&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimkuPidprimnitstva>
5. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність. Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фридріха Науманна в Україні, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. 176 с.
6. Колісник Г.М. Формування ефективної інфраструктури державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні. *Науковий вісник: Зб. наук.-техн. праць. Львів: НЛТУУ. 2007. 17.3. С. 271-276.*
7. Краєвська А. С. Розвиток підприємництва в умовах інституційної невизначеності. *Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 3, С. 33-40.*
8. Осецький В., Петренко В. Інституційно-організаційні механізми підтримки розвитку підприємництва. *Review of transport economics and management, 2019, 2(18). С. 20-30.*
9. Офіційний сайт порталу "Будуй своє". URL: <https://buduysvoe.com>
10. Офіційний сайт КУБ. URL: <https://kub.pb.ua>

11. Пивоваров М. Г. Формування та розвиток малих підприємств як основи підприємництва: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2010. 415 с.
12. Пивоваров М. Розвиток інституту інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 1(8). С. 6-18.
13. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
14. Шульц С. Л., Сімків Л.Є. Напрямки розвитку інфраструктури підтримки підприємництва на регіональному рівні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. 4 (120). 64-68.
15. Katimertzopoulos F. Local support mechanisms for entrepreneurship: the approach of local development and innovation institutions. *International journal of business and economic sciences applied research*. 2017. № 1. С. 30–41.
16. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua>

ТЕМА 2

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІНСТИТУЦІЙ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1 Процес створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва

2.2 Нормативно-правове забезпечення діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва

2.3 Операційний план діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва

2.4 Забезпечення успішного та сталого функціонування інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Основні терміни та поняття: торгово-промислова палата; організація роботодавців; об'єднання організацій роботодавців; державне / комунальне підприємство; державна / комунальна установа; господарське товариство; благодійна організація; громадське об'єднання; консультативні, дорадчі та інші допоміжні утворення при органах державної влади та місцевого самоврядування.

2.1 Процес створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Щоб забезпечити успішне та стає функціонування інституції підтримки підприємництва, значну увагу слід приділяти тому, як цю інституцію побудовано і структуровано.

Створення інституцій підтримки підприємництва здійснюють у відповідності до чинного законодавства. Таким чином важливим є вибір найбільш прийнятної організаційно-правової форми інституції. Цей вибір, передовсім, обумовлено колом засновників; також варто враховувати законодавчо встановлені обмеження щодо доступних джерел фінансування, встановлення плати за надані послуги, отримання прибутку та його використання. Особливо це стосується інституцій підтримки підприємництва, що створюють органи публічної влади або у форматі партнерства з органами публічної влади.

Кожна інституція підтримки підприємництва має свою специфіку і функціонує у власному унікальному економічному, політичному і соціальному середовищі. Відповідно, кожна інституція має задовольняти специфічні потреби підприємницьких структур на певній території у конкретному економічному середовищі.

Процес створення інституцій підтримки підприємництва зазвичай відбувається у чотири етапи, кожен з яких спирається на результати попереднього етапу:

- **формулювання бачення, місії та стратегічних цілей діяльності** (від цього безпосередньо залежить визначення кроків на середньострокову перспективу);
- **визначення чіткого переліку послуг** (з урахуванням потреб підприємницького середовища на території певної юрисдикції);
- **складання детального операційного плану** (з урахуванням структурних, функціональних та організаційних заходів, а також бюджетних і ресурсних потреб);
- **підготовка профільного персоналу** (зокрема формування навичок і компетенцій, необхідних для діяльності відповідно до ухваленого плану).

Як було зазначено вище, інституції підтримки підприємництва є інструментами стимулювання економічного зростання, що мають на меті формування сприятливих умов для започаткування і розвитку підприємництва, а також роблять значний внесок у розвиток регіонів, де вони функціонують. У цьому сенсі інституції підтримки підприємництва можуть мати місію, яка пов'язана із суспільним інтересом, і таким чином їх можна розглядати як акторів, які впливають на економічний розвиток.

Водночас інституції підтримки підприємництва діють задля досягнення специфічних цілей економічного розвитку і мають конкретних клієнтів; кінцевими бенефіціарами їхніх послуг є підприємці з новими бізнес-ідеями, інноваційні малі і середні підприємства тощо. Тобто, з одного боку, **інституції підтримки підприємництва є суспільно орієнтованими організаціями** (враховують потреби широкого кола споживачів і прагнуть стимулювати економічний розвиток), а з іншого боку, **приватно орієнтованими організаціями** (зважають на вузьке коло корпоративних клієнтів). Обидва ці аспекти в діяльності інституцій підтримки підприємництва є взаємопов'язаними: задовольняючи інтереси вузького кола своїх клієнтів і сприяючи їхньому розвитку, вони створюють умови для задоволення суспільних інтересів і загального економічного зростання.

З урахуванням цього, **визначаючи місію та стратегічні цілі інституції підтримки підприємництва, потрібно взяти до уваги потреби прямих бенефіціарів майбутньої діяльності такої інституції, а також визначити рівень необхідної підтримки, відповідно до специфіки бенефіціарів та території, де передбачено надання запланованого переліку послуг.**

Підхід до формулювання бачення, місії і стратегічних цілей для інноваційних бізнес-інкубаторів наведено на схемі нижче (рис. 2.1).

Після загального огляду ініціатори створення інституції підтримки підприємництва мають взяти до уваги специфіку території майбутньої діяльності, зокрема:

- виявити ті галузі економіки (кластери), які мають стратегічні позиції, та галузі з інноваційним потенціалом або потенціалом до зростання;
- оцінити та визначити конкурентні переваги території, де діятиме інституція (інституція не реалізує визначеної місії без адекватної оцінки і врахування потенціалу природних, людських, інвестиційних та інших ресурсів, доступних на відповідній території);

– ідентифікувати гравців, з якими необхідно налагодити співпрацю, щоб виконати свою місію (інституція не буде успішною, якщо не співпрацюватиме з органами публічної влади, підприємцями, громадськістю, навчальними та дослідницькими установами).

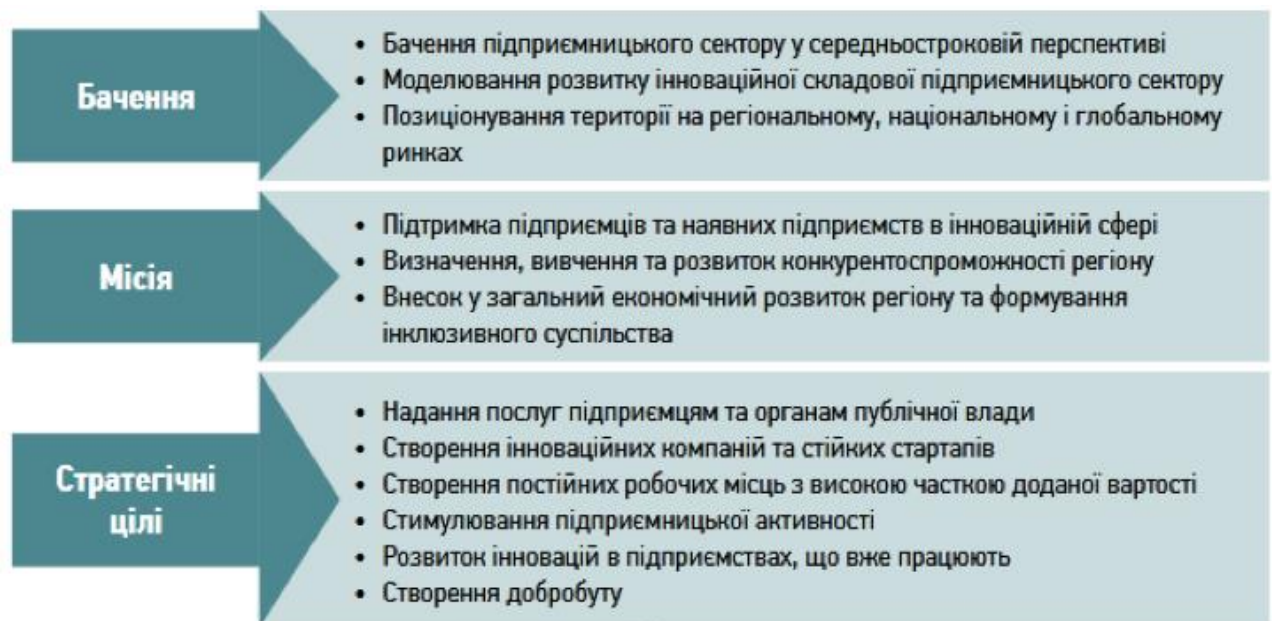

Рис. 2.1 – Бачення, місія та стратегічні цілі бізнес-інкубатора

Визначити пакет послуг, які надаватиме інституція підтримки підприємництва, означає гарантувати її правильне позиціонування на ринку.

Для чіткого позиціонування інституції підтримки підприємництва, що перебуває у процесі створення, потрібно детально вивчити середовище, а саме: які інституції підтримки підприємництва вже діють (торгово-промислові палати, агенції територіального розвитку, бізнес-центри (центри послуг для бізнесу), бізнес-інкубатори, фонди розвитку (підтримки) підприємництва, об'єднання підприємців, інформаційно-аналітичні центри тощо), які послуги вони надають та які потреби бізнесу в підтримці не задоволено.

За результатами аналізу потрібно відповісти на **три питання**: (1) чи достатньо наявних послуг? (2) чи належної якості ці послуги? (3) чи ці послуги є доступними з точки зору цінових, часових, просторових характеристик? На підставі такого аналізу необхідно визначити цільових бенефіціарів та кінцевих користувачів послуг інституції підтримки підприємництва.

Цільові бенефіціари та кінцеві користувачі – це ті особи та підприємства, які отримуватимуть вигоди від послуг, котрі надає інституція підтримки підприємництва. Специфіка територіальної економіки та соціальний контекст допоможуть їх визначити.

Тут можна застосувати декілька **підходів**, щоб ідентифікувати цільових бенефіціарів та кінцевих користувачів:

- орієнтація на бізнес, що зростає: потрібно виявити потенціал для появи нових підприємців (носіїв нових бізнес-ідей) та/або зростання підприємств, що вже працюють (підприємства, які мають потенціал до зростання);
- орієнтація на певну галузь: оцінка динаміки розвитку галузі, перспектив її зростання, підвищення продуктивності, виходу на нові ринки;
- орієнтація на окремих сегмент підприємництва: мікробізнес, малий та/або середній бізнес, жіноче підприємництво, підприємництво серед молоді;
- орієнтація на певний тип послуг та їх споживачів: юридична підтримка, допомога у виході на зовнішні ринки, розробка бізнес-планів, маркетингових стратегій тощо.

При визначенні цільових бенефіціарів та кінцевих користувачів також треба враховувати:

- економічне середовище (провідні сектори економіки);
- соціальне середовище (наявність вразливих груп, які можуть потребувати специфічних послуг, щоб стати підприємцями (жінки, молодь, внутрішні чи зовнішні мігранти тощо);
- освітнє та наукове середовище (наявність освітніх і наукових закладів, які можуть сприяти генеруванню нових ідей та просуванню підприємницької культури).

Детальний операційний план зі створення інституції підтримки підприємництва – це комплекс взаємопов'язаних заходів, що мають привести до створення нової інституції підтримки підприємництва.

Детальний операційний план має включати:

- визначення типу інституції підтримки підприємництва та її організаційно-правової форми;
- перелік необхідних ресурсів (технічних, фінансових, людських);
- укладання угод про партнерство з органами публічної влади, об'єднаннями підприємців, наявними інституціями підтримки підприємництва;
- перелік конкретних дій для початку і розгортання роботи.

Що детальніший план (із визначенням графіку ключових заходів, термінів, місця проведення, відповідальних), то вища імовірність його виконання.

Навчання є ключовим компонентом успіху новостворених або реорганізованих інституцій підтримки підприємництва. Це також запорука компетентності персоналу інституцій і його спроможності втілювати необхідні проекти й ініціативи. Ключовий фокус у навчанні персоналу інституцій підтримки підприємництва має бути спрямований на покращення навичок менеджерів і технічних працівників таких інституцій.

Хоча інституції підтримки підприємництва часто надають освітні послуги своїм клієнтам, у швидко змінюваному середовищі вони повинні також постійно підвищувати рівень професійної компетентності своїх працівників.

Для цього слід застосовувати стандартні інструменти оцінки навчальних потреб працівників, заохочувати їх до навчання. Корисною є також участь працівників у діяльності регіональних, національних чи

міжнародних мереж інституцій підтримки підприємництва, які пропонують спеціалізовані програми навчання, обміну досвідом чи стажування.

2.2 Нормативно-правове забезпечення діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Перехід до ринкових відносин зажадав створення нової правової бази, що відповідає цим відносинам, та правового інституційного механізму, який забезпечує розвиток підприємства.

Чинне законодавство України не містить визначення загального терміну «інституція підтримки підприємництва», а також більшості різновидів інституцій підтримки підприємництва. У ст. 14 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI є визначення інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, під якою розуміють «підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки». Зазначена стаття також містить перелік об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва: «бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємства».

У ст. 42 Господарського кодексу України надано визначення підприємництва як самостійної, ініціативної, систематичної, здійснюваної на власний ризик господарської діяльності, яку провадять суб'єкти господарювання (підприємці) задля досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

З огляду на нормативні положення інституціями підтримки підприємництва можна вважати будь-які підприємства, установи, організації, які надають різні види підтримки суб'єктам господарювання у їхній господарській діяльності для досягнення цими суб'єктами економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Відповідно до чинного законодавства України, інституції підтримки підприємництва можуть працювати як суб'єкти публічного, так і приватного права. Основними організаційно-правовими формами юридичних осіб, які можуть належати до інституцій підтримки підприємництва, є:

- торгово-промислова палата;
- організація роботодавців;
- об'єднання організацій роботодавців;
- державне / комунальне підприємство;

- державна / комунальна установа;
- господарське товариство;
- благодійна організація;
- громадське об'єднання;
- консультативні, дорадчі та інші допоміжні утворення при органах державної влади та місцевого самоврядування.

Перелік основних нормативно-правових актів, які врегульовують питання створення та функціонування інституцій підтримки підприємництва в різних організаційно-правових формах, представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Нормативно-правові акти, які регулюють створення та функціонування інституцій місцевого розвитку

№ з/п	Назва нормативно-правового акта	Дата і рік прийняття	№ акта	Врегульовані правовідносини
Законодавчі акти законодавства				
1.	Цивільний кодекс України (ЦК України)	16.01.2003	435-IV	Загальні положення про юридичну особу (ст. ст. 80-112), діяльність господарських товариств (ст. ст. 113-162), участь держави. АР Крим та територіальних громад у цивільних правовідносинах (ст. ст. 167-169). спільна діяльність (ст. 1130 та ст. 1131)
2.	Господарський кодекс України (ГК України)	16.01.2003	436-IV	Утворення об'єднань підприємців (ст. 21), інших суб'єктів господарювання (ст. 57), види та організаційні форми підприємств (ст. 63), державні та комунальні підприємства (ст. ст. 73-78), господарські товариства (ст.ст. 79-92), об'єднання підприємств (ст.ст. 118-127)
3.	Податковий кодекс України (ПК України)	02.12.2010	2755-IV	Формування та оподаткування майна і коштів неприбуткових комунальних установ (ст. 133)
4.	Закон України «Про господарські товариства»	19.09.1991	1576-XII	Засади діяльності господарських товариств, крім акціонерних товариств (ст. ст. 1-23), діяльність товариств з обмеженою відповідальністю (ст. ст. 41, 50-64).
5.	Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності»	22.06.2012	5026-VI	Порядок створення, діяльності, припинення організацій роботодавців, їх об'єднань, їх правовий статус, права та обов'язки членів.
6.	Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні»	02.12.1997	671/97-ВР	Порядок створення, діяльності, припинення торгово-промислових палат, їх правовий статус, права та обов'язки членів.
7.	Закон України «Про акціонерні товариства»	17.09.2008	514-VI	Порядок створення, діяльності, припинення акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів.
8.	Закон України «Про приватизацію державного майна»	04.03.1992	2163-XII	Створення на базі державного майна у процесі приватизації та корпоратизації державних акціонерних товариств (ст. 18).
9.	Закон України «Про управління об'єктами державної власності»	21.09.2006	185-V	Визначення особливостей управління та обмежень щодо розпорядження об'єктами державної власності (ст. 11)
10.	Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»	05.07.2012	5073-VI	Порядок створення, діяльності, припинення благодійних організацій, їх правовий статус.
11.	Закон України «Про громадські об'єднання»	22.03.2012	4527-VI	Порядок створення, діяльності, припинення громадських організацій та спілок, їх правовий

				статус.
12.	Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»	15.05.2003	755-VI	Порядок державної реєстрації юридичних осіб (ст. 14-32).
13.	Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва»	22.03.2012	4618-VI	Створення та діяльність Українського фонду підтримки підприємництва, інших загально-державних, регіональних та місцевих фондів підтримки підприємництва (ст. 17).
14.	Закон України «Про місцеві державні адміністрації»	09.04.1999	586-XIV	Утворення для сприяння здійсненню повноважень місцевих державних адміністрацій консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, служб та комісій, члени яких виконують свої функції на громадських засадах, а також визначають їх завдання, функції та персональний склад (п. 9 ст. 39).
Підзаконні нормативно-правові акти				
15.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів»	22.05.1996	549	Визначення порядку створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів.
16.	Постанова Кабінету Міністрів України «Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України»	17.06.2009	599	Визначення порядку створення і функціонування консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при КМУ та інших органах державної влади.

Джерело: [7].

Торгово-промислові палати

Торгово-промислова палата є **недержавною неприбутковою самоврядною організацією**, що об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, а також громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання. Торгово-промислова палата може займатися підприємницькою діяльністю лише в тому обсязі, в якому це необхідно для виконання її статутних завдань. Одержаний нею прибуток не розподіляють між членами торгово-промислової палати, а спрямовують на виконання її статутних завдань. **Торгово-промислова палата є юридичною особою** (ст. 1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні»).

Торгово-промислові палати створюють за принципом **добровільного об'єднання їх засновників**. Торгово-промислові палати створюють на території АР Крим, областей, міст Києва та Севастополя (регіональні торгово-промислові палати). У межах кожної з цих адміністративно-територіальних одиниць може бути створено лише одну торгово-промислову палату. На території України діє Торгово-промислова палата України (ст. 5 Закону).

Торгово-промислову палату створюють за ініціативою щонайменше 50 засновників, які перебувають на відповідній території. Засновники торгово-промислової палати скликають установчий з'їзд (конференцію) або загальні збори, на яких приймають статут і створюють керівні органи торгово-промислової палати (ст. 6 Закону). Членами торгово-промислової палати можуть бути лише юридичні особи, які створені і діють відповідно до чинного законодавства, а також громадяни України, зареєстровані як підприємці, та їх об'єднання (ст. 7 Закону).

Закон наділяє торгово-промислові палати значними повноваженнями, зокрема, вони мають право:

1) проводити за дорученням державних органів незалежну експертизу проектів нормативно-правових актів з питань економіки, зовнішньоекономічних зв'язків, а також з інших питань, що стосуються прав та інтересів підприємців;

2) представляти і захищати законні інтереси торгово-промислової палати або за дорученням її членів їх інтереси;

3) надавати за дорученням українських та іноземних юридичних і фізичних осіб послуги, пов'язані із захистом їх прав та інтересів, відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України;

4) звертатися за дорученням осіб, права яких порушено, до Антимонопольного комітету України із заявами про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції;

5) проводити на замовлення українських та іноземних підприємців експертизу, контроль якості, кількості, комплектності товарів (зокрема експортних та імпорتنих) і визначати їхню вартість;

6) засвідчувати і видавати сертифікати про походження товарів, сертифікати визначення продукції власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями та інші документи, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності;

7) здійснювати декларування зовнішньоторговельних вантажів у випадках, передбачених законом;

8) організовувати міжнародні виставки, національні виставки іноземних держав і окремих іноземних фірм, готувати і проводити виставки українських товарів в Україні та за її межами;

9) організовувати семінари, конференції, ділові переговори з економічних питань за участю українських підприємців та іноземних фірм як в Україні, так і за її межами;

10) укладати необхідні для виконання функцій палат зовнішньоекономічні та інші угоди з українськими та іноземними суб'єктами підприємницької діяльності, а також з окремими громадянами;

11) видавати інформаційні, довідкові, рекламні та методичні матеріали з питань своєї діяльності, а також газети, журнали та інші друковані матеріали для забезпечення підприємницької діяльності;

12) створювати, реорганізовувати і ліквідовувати підприємства та інші організації з метою виконання статутних завдань у порядку, встановленому законом;

13) самостійно визначати методи здійснення своєї діяльності, встановлювати структуру, штатний розпис, кількість працівників, форми і розміри оплати та матеріального стимулювання їхньої праці згідно із законодавством України;

14) створювати за ініціативою учасників спору третейські суди відповідно до законодавства України, галузеві або територіальні комітети (ради) підприємств, цільові секції фахівців-кон-сультантів (ст. 11 Закону).

Організації роботодавців та їх об'єднання

Організації роботодавців та їх об'єднання створюються і діють, щоби **представляти і захищати права та законні інтереси роботодавців у економічній, соціальній, трудовій та інших сферах**, зокрема в їх відносинах з іншими сторонами соціального діалогу.

Організації роботодавців і їх об'єднання для максимально ефективного виконання своїх завдань щодо захисту і представництва прав та законних інтересів своїх членів може бути визнано саморегулювними організаціями. Для реалізації цілей та завдань саморегулювних організацій організації роботодавців та їх об'єднання є **непідприємницькими товариствами**.

Організації роботодавців створюються і діють за територіальною або галузевою ознакою та мають статус місцевих, обласних, республіканських АР Крим (далі – республіканських) (ст. 8 Закону). Об'єднання організацій роботодавців створюються і діють за територіальною або галузевою ознакою та мають статус місцевих, обласних, республіканських, всеукраїнських. (ст. 9 Закону). **Засновниками організації роботодавців є роботодавці, а самі організації роботодавців є засновниками їх об'єднань**. Рішення про утворення організації роботодавців чи їх об'єднань приймає установчий з'їзд (конференція) роботодавців (уповноважених представників організацій роботодавців), що оформлюють протоколом установчого з'їзду (конференції). Невід'ємною частиною протоколу є реєстр осіб (реєстр організацій роботодавців), які брали участь в установчому з'їзді (конференції) (ст. 10 та ст. 11 Закону).

Організації роботодавців та їх об'єднання, визнані репрезентативними відповідно до закону, можуть утворювати на відповідному рівні спільний представницький орган організацій роботодавців або їх об'єднань. З ініціативою щодо утворення спільного представницького органу сторони роботодавців відповідного рівня може виступати будь-яка організація роботодавців чи об'єднання організацій роботодавців, визнана репрезентативною відповідно до закону (ст. 12 Закону).

Організації роботодавців, їх об'єднання мають право в порядку, передбаченому законодавством та їх статутами, представляти і захищати свої права та законні інтереси, права та інтереси своїх членів у відносинах з органами державної влади, органами влади АР Крим та органами місцевого самоврядування, професійними спілками, їх об'єднаннями та утвореними ними

органами, іншими громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями. Організації роботодавців, їх об'єднання мають право:

1) вносити до органів державної влади, органів влади АР Крим та органів місцевого самоврядування пропозиції з питань, пов'язаних з їх статутною діяльністю;

2) проводити експертизу проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань, що стосуються прав та інтересів їх членів (ст. 18 Закону);

3) брати участь у веденні переговорів з укладення колективних договорів і угод та у межах своїх повноважень укладати колективні договори і угоди, здійснювати контроль та забезпечувати їх виконання (ст. 19 Закону);

4) брати участь у соціальному діалозі, роботі органів соціального діалогу в порядку і на умовах, визначених законодавством, угодами на національному, галузевому і територіальному рівнях (ст. 20 Закону);

5) представляти та захищати інтереси своїх членів під час здійснення відповідними контролюючими органами заходів із державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності (ст. 21 Закону);

6) брати участь у формуванні та реалізації державної політики зайнятості населення, в управлінні фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування та нагляді за їх діяльністю (ст. 22-23 Закону).

Також організації роботодавців, їх об'єднання співпрацюють з організаціями, які представляють інтереси підприємців та інших суб'єктів господарювання, їх об'єднаннями, можуть брати на себе зобов'язання представляти та захищати права і законні інтереси підприємців та інших суб'єктів господарювання на всіх рівнях ведення соціального діалогу. Взаємовідносини організацій роботодавців та їх об'єднань, а також організацій, що представляють інтереси підприємців та інших суб'єктів господарювання, їх об'єднань, можуть регулювати окремі угоди (ст. 29 Закону).

Державні підприємства

Державним підприємством є підприємство, що діє на основі державної власності та, залежно від способу утворення (заснування) і формування статутного фонду, може бути підприємством унітарним або корпоративним (ст. 73 ГК України).

Державне підприємство утворює компетентний орган державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління. Органом управління державного підприємства є керівник підприємства, якого призначає орган, до сфери управління якого входить підприємство, і який є підзвітним цьому органу.

Державне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності та діє на принципах підприємництва, зазначених у чинному законодавстві (ст. 44 ГК України), відповідає за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном. Майно державного підприємства закріплено за ним на праві господарського відання. Статутний фонд державного

підприємства утворює уповноважений орган, до сфери управління якого воно входить, до реєстрації цього підприємства як суб'єкта господарювання.

Держава та орган, до сфери управління якого входить державне комерційне підприємство, не несуть відповідальності за його зобов'язаннями, крім випадків, передбачених ГК України та іншими законами.

Водночас до підприємств державної форми власності можна зарахувати: державне комерційне підприємство, казенне підприємство, державне акціонерне товариство. Кожен із цих видів підприємств має свої особливості функціонування (ст. 73-75 ГК України).

Слід зазначити, що у ГК України також вжито поняття «суб'єкти господарювання державного сектору економіки». Такими суб'єктами є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів (ст. 22 ГК України). Однак, не всі суб'єкти господарювання державного сектору економіки є державними підприємствами.

Комунальні підприємства

Комунальне підприємство створюють як для здійснення підприємництва (комерційні підприємства), так і для некомерційної господарської діяльності (некомерційні підприємства) (ст. 62 ГК України).

Комунальне підприємство створює компетентний орган місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і воно входить до сфери управління такого органу (ст. 78 ГК України). Ухвалення рішень про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств комунальної власності є повноваженням місцевої ради (п. 30 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Разом з тим, управляти комунальним майном (у межах, визначених радою) уповноважено виконавчі органи місцевої ради. Вони ж встановлюють порядок та здійснюють контроль за використанням прибутку комунальних підприємств (п. «а» ст. 29 Закону).

Комунальне підприємство діє на підставі статуту, котрий затверджує місцева рада або її виконавчий орган, якому рада надала таке право.

Джерелами формування майна комунальних підприємств є грошові та матеріальні внески засновника (1), доходи, одержані від реалізації продукції, послуг, інших видів господарської діяльності (2), доходи від цінних паперів (3), кредити банків та інших кредиторів (4), капітальні вкладення і дотації з бюджетів (5), майно, придбане в інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку (6), інші джерела, не заборонені законодавством України (7) (ст. 66 ГК України).

Майно комунального підприємства перебуває у комунальній власності і закріплено за ним на праві господарського відання. При цьому розпоряджатися окремими видами майна суб'єкт підприємництва може тільки за згодою міської ради або її виконавчого органу (ст. 78 та ст. 136 ГК України). Майно комунального некомерційного підприємства закріплено за ним на праві

оперативного управління у межах, встановлених законодавством, а також міською радою чи її виконавчим органом (ст. 137 ГК України).

Державні установи

Державну установу створює компетентний орган державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини майна державної власності, що входить до сфери його управління. Рішення про створення державної установи ухвалює Кабінет Міністрів України (ст. 116 Конституції України), місцеві державні адміністрації (п. 1 ст. 19 Закону України «Про місцеві державні адміністрації») та інші органи державної влади й управління.

Додатком до такого рішення, як правило, є затверджений відповідним органом статут державної установи або положення про неї. Державне майно, передане державній установі, як правило, належить їй на праві оперативного управління.

Джерелами формування майна таких установ є грошові та матеріальні внески засновника (1), доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) (2), доходи від цінних паперів (3), капітальні вкладення і дотації з бюджетів (4), надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів) (5), кредити банків та інших кредиторів (6), безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян (7), інші джерела, не заборонені законом (8) (ст. 140 ГК України).

Державні установи, які утримують за рахунок бюджету (бюджетні установи), є **неприбутковими**. На діяльність та джерела формування коштів і майна таких організацій поширюються обмеження, встановлені ПК України. Зокрема, їх доходи використовують виключно для фінансування видатків на утримання такої неприбуткової установи, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами (ст. 133 ПК України).

Джерелами власних надходжень бюджетних установ є надходження від плати за послуги (1), надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності (2), плата за оренду майна бюджетних установ (3), надходження від реалізації майна (крім нерухомого майна) (4), благодійні внески, гранти та дарунки (5), кошти, отримані від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів (6) (ст. 13 БК України).

Комунальні установи

Комунальну установу утворює компетентний орган місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності, що входить до сфери його управління. Рішення про створення комунальної установи ухвалює місцева рада (п. 30 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Додатком до такого рішення, як правило, є затверджений місцевою радою статут комунальної установи або положення про неї.

Майно територіальної громади чи об'єднання територіальних громад, передане комунальній установі, як правило, належить їй на праві оперативного управління.

Джерела формування майна, джерела власних надходжень комунальних бюджетних установ регулюють ті самі положення БК України та ГК України, як і у випадку державних бюджетних установ. Вони мають такий самий податковий статус, що і комунальні бюджетні установи згідно зі ст. 133 ПК України.

Господарські товариства

Господарські товариства – **юридичні особи, статутний капітал яких поділено на частки, що належать юридичним та/або фізичним особам, та які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку.**

Організаційно-правовими формами господарських товариств є акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство та командитне товариство (ст. 80 ГК України). Виходячи зі спеціальних вимог та умов, встановлених законодавством для різних організаційно-правових форм, для інституцій підтримки підприємництва прийнятними формами є товариство з обмеженою відповідальністю та акціонерне товариство.

Рішення про створення господарського товариства ухвалює його установчий орган (установчі збори акціонерного товариства, загальні збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю), який затверджує статут господарського товариства (ст. 36 та ст. 59 Закону України «Про господарські товариства», ст. 9 та ст. 10 Закону України «Про акціонерні товариства»). Загальні збори учасників можуть прийняти рішення про те, що товариство з обмеженою відповідальністю створено і діє на підставі модельного статуту (ст. 87 ЦК України).

Учасниками товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ), відповідно до чинного законодавства, можуть бути **юридичні та фізичні особи** (ст. 114 ЦК України).

Оскільки територіальні громади **не є юридичними особами**, вони беруть участь у створенні та діяльності ТОВ через органи місцевого самоврядування (ст. 172 ЦК України).

Внесками учасників до статутного капіталу ТОВ можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, котрі мають грошову оцінку. Поряд із цим, для формування статутного капіталу ТОВ заборонено використовувати бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу, векселі, майно комунальних підприємств, яке не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ (ст. 13 Закону України «Про господарські товариства»).

Чинне законодавство не встановлює мінімального розміру статутного капіталу ТОВ, однак передбачає, що статутний капітал підлягає сплаті учасниками товариства до кінця першого року з дня державної реєстрації ТОВ (ст. 52 Закону).

Учасники ТОВ не відповідають за його зобов'язаннями і несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах вартості своїх внесків у статутний капітал (ст. 140 ЦК України).

Засновниками акціонерного товариства (АТ) можуть виступати держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, а також фізичні та/або юридичні особи, які ухвалили рішення про його заснування. АТ може засновати одна, дві чи більше осіб.

АТ створюють у формі публічного акціонерного товариства (ПАТ) або приватного акціонерного товариства (ПрАТ) (ст. 5 Закону України «Про акціонерні товариства»). ПАТ може здійснювати публічне розміщення акцій (відчуження на підставі опублікування повідомлення про продаж цінних паперів, зверненого до заздалегідь не визначеної кількості осіб) та приватне їх розміщення (безпосередній продаж акціонерам). Натомість ПрАТ може здійснювати тільки приватне розміщення акцій.

Чинне законодавство встановлює, що господарське товариство (як ТОВ, так і АТ) є власником майна, переданого йому засновниками й учасниками як внески, а також володіє продукцією, виробленою в результаті господарської діяльності, доходами, одержаними від господарської діяльності товариства та іншим майном, набутим на не заборонених законом підставах (ст. 85 ГК України).

Крім того, власник (уповноважений власником орган) може закріпити належне йому майно за господарським товариством на праві господарського відання (для здійснення підприємницької діяльності) або на праві оперативного управління (для здійснення некомерційної господарської діяльності) (ст. 135 ГК України).

Громадські об'єднання

Громадське об'єднання є добровільним об'єднанням фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. **Громадське об'єднання створюють в організаційно-правовій формі громадської організації або громадської спілки.**

Засновниками та членами громадської організації можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства. Засновниками громадської спілки можуть бути юридичні особи приватного права, зокрема громадські об'єднання зі статусом юридичної особи. Членами (учасниками) громадської спілки можуть бути юридичні особи приватного права, зокрема громадські й інші об'єднання зі статусом юридичної особи та фізичні особи. Органи місцевого самоврядування, комунальні організації, установи та підприємства не можуть виступати засновниками та учасниками (членами) громадських об'єднань. Утворення громадського об'єднання відбувається на установчих зборах його засновників, які затверджують статут громадського об'єднання (ст. ст. 7–9 Закону України «Про громадські об'єднання»).

Громадське об'єднання може провадити діяльність зі статусом юридичної особи або без нього. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є

одержання прибутку. Громадські об'єднання не можуть мати владні повноваження, крім випадків, передбачених законом (ст. 1 та ст. 5. Закону).

Громадські об'єднання є неприбутковими та підлягають внесенню до Реєстру неприбуткових установ та організацій. Вони не сплачують податок на прибуток з доходів, отриманих від статутної діяльності, за умови, що такі доходи ця неприбуткова організація використовує виключно для фінансування видатків на своє утримання, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами (ст. 133 ПК України).

Благодійні організації

Благодійною організацією є юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах як основну мету її діяльності.

Метою благодійних організацій не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій. Серед сфер благодійної діяльності може бути, зокрема, розвиток територіальних громад, сприяння державним, регіональним, місцевим та міжнародним програмам, спрямованим на поліпшення соціально-економічного становища в Україні (ст. ст. 1, 2, 11 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»).

Засновниками благодійних організацій можуть бути фізичні та юридичні особи, крім органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права. Благодійні товариства та благодійні фонди можуть мати, крім засновників, інших учасників, що вступили до їх складу в порядку, встановленому статутами таких благодійних товариств або благодійних фондів.

Законодавство забороняє органам місцевого самоврядування, комунальним організаціям, установам та підприємствам як юридичним особам публічного права виступати засновниками та учасниками (членами) благодійних організацій. У той же час їх засновниками можуть виступати господарські товариства з часткою комунальної власності у статутному капіталі як юридичні особи приватного права.

Благодійна організація може бути створена як **благодійне товариство** (потрібно не менше ніж два засновники), **благодійна установа** (виникає на підставі установчого акта одного або кількох засновників, які передають для досягнення цілей благодійної діяльності певні активи) чи **благодійний фонд** (управління здійснюють учасники, які не зобов'язані передавати цій організації будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності, але можуть брати участь у формуванні таких активів поряд з іншими благодійниками).

Установчим документом благодійного товариства та благодійного фонду є статут. Установчим документом благодійної установи є установчий акт, який затверджує засновник (засновники) або уповноважені особи (ст. ст. 12–14 Закону).

Як і у випадку з громадськими об'єднаннями, благодійні організації, як правило, є **неприбутковими** та підлягають внесенню до Реєстру неприбуткових установ та організацій. У разі їх внесення до реєстру, вони не

сплачують податок на прибуток з доходів, отриманих від статутної діяльності, за умови, що такі доходи спрямовуються на реалізацію мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами (ст. 133 ПК України).

Інші організаційно-правові форми

Законодавство передбачає створення та діяльність окремих організацій, що призначені виконувати функції інституцій місцевого розвитку. Такими організаціями, зокрема, є: **місцеві фонди підтримки підприємництва (1), інноваційні підприємства (2), інші інноваційні структури (3).**

Місцеві фонди підтримки підприємництва мають статус юридичної особи (неприбуткової організації). Їх засновниками можуть виступати органи місцевого самоврядування, Український фонд підтримки підприємництва, інші загальнодержавні фонди підтримки підприємництва, а також юридичні та фізичні особи. **Основне завдання місцевих фондів підтримки підприємництва** – сприяти реалізації державної політики у сфері розвитку МСП шляхом залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, фінансування цільових програм та проєктів (ст. 17 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва»).

Інноваційні підприємства – підприємства та їх об'єднання, що розробляють, виробляють та реалізують інноваційні продукти (продукцію, послуги), обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% загального обсягу продукції (послуг) такого підприємства. Різновидами інноваційних підприємств є інноваційні центри, технопарки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори тощо (ст. 11 та ст. 16 Закону України «Про інноваційну діяльність»).

Інноваційна структура – юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, створена відповідно до законодавства, або група юридичних осіб, яка діє на основі договору про спільну діяльність, без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів її учасників з визначеними галуззю діяльності та типом функціонування, орієнтованим на створення та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції. Учасниками інноваційної структури можуть бути будь-які підприємства, організації та установи незалежно від форм власності (з урахуванням обмежень, встановлених законодавчими актами), зокрема науково-дослідні та проєктно-конструкторські організації, навчальні заклади, виробничі підприємства, інноваційні фонди, комерційні банки, страхові фірми тощо (Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.1996 № 549).

Інституції без статусу юридичної особи

Інституції підтримки підприємництва також можуть діяти без створення юридичної особи, зокрема, шляхом укладання договору про спільну діяльність. За договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети. Договір про спільну діяльність укладають у письмовій формі.

У договорі про спільну діяльність за домовленістю сторін визначають склад учасників, їх права й обов'язки, умови координації спільних дій учасників або ведення спільних справ, правовий статус виділеного для спільної діяльності майна, покриття витрат та збитків учасників, участь у результатах спільних дій та інші умови (ст. 1130 та ст. 1131 ЦК України).

Діяльність без статусу юридичної особи можуть здійснювати громадські об'єднання, легалізовані шляхом повідомлення про створення. Тим не менше, такі громадські об'єднання діють на підставі власних статутів. Не мають статусу юридичних осіб відокремлені підрозділи громадських об'єднань, які створюють за рішенням відповідного керівного органу громадського об'єднання згідно з його статутом (ст. ст. 1, 13, 16 Закону України «Про громадські об'єднання»).

Іншою формою інституції підтримки підприємництва без створення юридичної особи можуть бути **консультативні, дорадчі й інші допоміжні утворення при органах державної влади та місцевого самоврядування**. Правовою основою створення та діяльності консультативно-дорадчих утворень є Конституція України, закони та інші нормативно-правові акти. Статус консультативно-дорадчого органу, повноваження, основні напрями і форми діяльності визначають положення про конкретний орган чи спеціальний акт відповідного державного органу – постанова, розпорядження, наказ тощо.

Завдання та функції консультативно-дорадчих утворень, а також порядок їх діяльності визначають окремі положення, які затверджує керівник відповідного органу виконавчої влади. Персональний склад таких утворень також визначає керівник відповідного органу виконавчої влади.

Фонд Східна Європа в рамках виконання Програми USAID «Лідерство в економічному врядуванні» на постійній основі збирає та оновлює каталог інституцій що належать як до державного, так і до приватного секторів. Якщо на початкових етапах виникнення інституцій підтримки підприємства їх переважно створювали самі підприємницькі структури для вирішення власних проблем, просування спільних інтересів, задоволення потреб своїх засновників (підхід «знизу»), то в останні десятиліття часто саме органи публічної влади – як центрального, так і регіонального та місцевого рівнів (підхід «згори») – ініціюють створення таких інституцій.

При переході за посиланнями нижче ви можете знайти агенції з розвитку малого і середнього підприємництва, бізнес-асоціації, об'єднання підприємців, бізнес-центри, інкубатори, кластери тощо у вашому населеному пункті чи області та отримати контактні дані зазначених інституцій для подальшої співпраці.

До каталогу інституцій входять такі області України:

- Чернігівська область
- Чернівецька область
- Черкаська область
- Хмельницька область
- Херсонська область
- Харківська область

- Сумська область
- Рівненська область
- Полтавська область
- Одеська область
- Миколаївська область
- Львівська область
- Луганська область
- Київська область
- Івано-Франківська область
- Закарпатська область
- Запорізька область
- Донецька область
- Дніпропетровська область
- Вінницька область

Детальніше про інституції підтримки та розвитку підприємництва по регіонах України представлено в додатку А [6].

2.3 Операційний план діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Операційний план складається на календарний рік з урахуванням завдань та результатів виконання стратегічного плану.

Стратегічний та операційний плани формуються підрозділом на підставі результатів оцінки ризиків та затверджуються керівником державного органу, його територіального органу, бюджетної установи не пізніше початку планового періоду.

Зміни до стратегічного та операційного планів вносяться в порядку їх затвердження не пізніше завершення планового періоду.

У разі створення підрозділів у територіальних органах та бюджетних установах державного органу складаються зведені стратегічний та операційний плани діяльності з внутрішнього аудиту в державному органі, його територіальних органах та бюджетних установах, які формуються підрозділом та затверджуються керівником державного органу.

Керівники територіальних органів та бюджетних установ забезпечують подання стратегічного та операційного планів керівникові підрозділу державного органу для подальшого формування зведених планів і подання їх керівникові державного органу на затвердження в установленний ним строк.

Стратегічний та операційний плани (зведені плани) та зміни до них оприлюднюються на офіційному веб-сайті державного органу, його територіального органу та бюджетної установи.

Копії затверджених стратегічних та операційних планів (зведених планів) та змін до них надсилаються Мінфіну протягом десяти робочих днів з дати їх затвердження. За рішенням керівника державного органу, його територіального

органу, бюджетної установи можуть проводитися позапланові внутрішні аудити.

Керівник підрозділу внутрішнього аудиту забезпечує формування стратегічного та операційного планів на підставі результатів оцінки ризиків з метою визначення пріоритетів роботи підрозділу внутрішнього аудиту, що мають враховувати стратегію (пріоритети) та цілі діяльності установи.

З метою формування стратегічного та операційного планів керівник підрозділу внутрішнього аудиту повинен з'ясувати та врахувати думку керівника установи, а також провести консультації з відповідальними за діяльність особами щодо проблемних питань та ризиків, які впливають на досягнення установою цілей.

Стратегічний та операційний плани формуються підрозділом внутрішнього аудиту на підставі документально оформленої оцінки ризиків, яка проводиться не рідше одного разу на рік.

До операційних планів не включається здійснення внутрішніх аудитів на підприємствах, в установах та організаціях, у яких із тих самих питань і за той самий період підрозділом внутрішнього аудиту здійснено внутрішні аудити менше ніж один календарний рік тому.

В міжнародній практиці плани складаються на:

- **довгострокову перспективу** – стратегічний план (як правило, на 3-5 років);
- **короткострокову перспективу** – операційний план (або річний план, який формується, як правило, на 1 рік) на підставі завдань та результатів виконання стратегічного плану.

Національним законодавством також передбачено складання планів на довгострокову перспективу (стратегічний план на 3 роки) та на короткострокову перспективу (операційний план на рік).

2.4 Забезпечення успішного та сталого функціонування інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Інституції місцевого економічного розвитку громад (ІМЕР) – це один із основних інструментів для активізації життя у громадах, вирішення спільних проблем та створення нових можливостей для території. Громади відчують потребу у фахівцях, здатних працювати із викликами місцевого економічного розвитку:

- стратегічним плануванням розвитку громади;
- розробкою та супроводом інвестиційних проектів;
- участю у конкурсах з надання державної підтримки, кредитів чи грантів;
- налагодженням співпраці з бізнесом та громадськістю;
- розвитком людського капіталу

Створення у громадах інституцій місцевого економічного розвитку (ІМЕР) – агенцій, центрів, інститутів тощо дозволяє сформувати осередок для таких фахівців. Їх **базовими завданнями є:**

- забезпечення платформи для розробки стратегічного плану громади із залученням усіх ключових гравців;
- визначення інструментів економічного розвитку для громади;
- залучення додаткових фінансових ресурсів;
- допомога місцевим бізнесам, підприємцям, інвесторам;
- допомога місцевій владі та ключовим гравцям у реалізації проектів.

Інституції місцевого економічного розвитку громад – це той тип організацій, який здатний допомогти громадам визначати проблеми і розуміти шляхи їх вирішення, дивитися на виклики як на можливості і перекладати їх на мову проектів.

Практична робота до теми 1

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичні знань про сутність процесу створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва, їх нормативно-правове забезпечення діяльності. Розглянути підходи до складання операційного та стратегічного планів та механізму забезпечення успішного та сталого функціонування інституцій підтримки та розвитку підприємництва.

План

1. Процес створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва
2. Нормативно-правове забезпечення діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва
3. Операційний план діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва
4. Забезпечення успішного та сталого функціонування інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Опитування відповідно до плану лекції:

1. У чому полягає сутність процесу створення інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва?
2. Назвіть основні складові інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва
3. Надати характеристику інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
9. Надати сутність складових операційного плану діяльності інституцій підтримки підприємництва.
10. У чому суть та завдання інституцій місцевого економічного розвитку?

Перевірка знань студентів у формі тестування:

1. *Процес створення інституцій підтримки підприємництва зазвичай відбувається у чотири етапи:*

а) Формулювання бачення, місії та стратегічних цілей діяльності; визначення чіткого переліку послуг; складання детального операційного плану; підготовка профільного персоналу.

б) Планування бюджету; контроль за персоналом; аналіз діяльності; складання звіту.

в) Підготовка профільного персоналу; контроль за виконанням; формулювання місії; планування бюджету.

2. Цільові бенефіціари та кінцеві користувачі – це:

а) це господарські товариства, що мають статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном і не відповідає за зобов'язаннями своїх учасників;

б) це ті особи та підприємства, які отримуватимуть вигоди від послуг, котрі надає інституція підтримки підприємництва;

в) це підприємства, що діють на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці;

3. Детальний операційний план зі створення інституції підтримки підприємництва – це:

а) довгострокове планування на основі проміжних цілей;

б) розробка і встановлення керівництвом підприємства системи якісних і кількісних показників його розвитку;

в) це комплекс взаємопов'язаних заходів, що мають привести до створення нової інституції підтримки підприємництва.

4. Що є ключовим компонентом успіху новостворених або реорганізованих інституцій підтримки підприємництва:

а) навчання;

б) великий досвід;

в) свіжий погляд на речі.

5. Хто на постійній основі збирає та оновлює каталог інституцій що належать як до державного, так і до приватного секторів:

а) Український фонд стартапів;

б) Фонд Східна Європа

в) Фонд державного майна України

6. Що таке інституція підтримки підприємництва?

а) це організація, створена представниками приватного та/або державного секторів для надання ресурсної підтримки наявному бізнесу;

б) створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва;

в) перелік науково-дослідних, науково-технічних, науково-технологічних, науково-практичних установ усіх форм власності та вищих навчальних закладів усіх форм власності, діяльність яких має важливе значення для розвитку науки, економіки і виробництва.

7) Скільки етапів займає процес створення інституцій підтримки підприємництва:

- а) відбувається в два етапи;
 - б) зазвичай відбувається у чотири етапи;
 - в) не має значення
- 8) *Що таке операційний план?*
- а) лише річний бюджет;
 - б) є компонентом, що забезпечує ресурси;
 - в) складається на календарний рік з урахуванням завдань та результатів виконання стратегічного плану.
- 9) *Як формуються стратегічний та операційний план:*
- а) формуються підрозділом внутрішнього аудиту на підставі документально оформленої оцінки ризиків, яка проводиться не рідше одного разу на рік;
 - б) формується підрозділом зовнішнього аудиту;
 - в) складається на календарний рік з урахуванням завдань.
- 10) *В міжнародній практиці плани складаються на:*
- а) лише на довгострокову перспективу;
 - б) лише на короткострокову перспективу;
 - в) довгострокову перспективу – стратегічний план та короткострокову перспективу – операційний план.

Задачі:

1. Фірма Harris Queensway спочатку займалася торгівлею килимами і володіла лише трьома магазинами в Лондоні. Надалі фірма двічі приймала рішення про диверсифікацію своєї діяльності: в 1980 р. вона придбала компанію з продажу меблів, і це нове відділення через сім років мало вже більш 400 торговельних точок; у 1986 р. Queensway придбала фірму з продажу електротоварів і ще одну компанію, що займалася торгівлею м'якими меблями. Прибуток фірми Queensway став стрімко зростати, однак погіршення економічної кон'юнктури, що стало помітним вже в 1988 р., привело компанію до загибелі: прибуток, отриманий за три останніх роки, був зведений до нуля. Останні придбання компанії були продані.

Знаходячись у великому збитку, фірма практично була позбавлена асигнувань на комунікаційну політику і кредити постачальникам, що їх помітно насторожило.

Філософія компанії – продавати те, що легко продається, була прямо протилежна сучасному маркетингу. Коли фірма стала використовувати тактику знижок з цін, не забезпечивши наявності необхідного асортименту товарів у добре обставлених магазинах із професійним обслуговуванням, вона віджахнула багатьох покупців. Компанія ігнорувала принципи маркетингу: вона не консультувала покупців і не вивчала їхніх переваг, а прагнула досягти зростання продажів, змінюючи ціни.

Визначити:

1. Які стратегічні альтернативи використовувала в своїй діяльності компанія?

2. Чому компанія не змогла утримати свої позиції на ринку? Укажіть типові помилки компанії.

3. Запропонуйте компанії шляху виходу зі складного становища.

Ситуаційне завдання (кейс)

Припустимо, що ви прийняли рішення відкрити власний бізнес. Складіть перелік документів для державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності – фізичної особи. Заповніть реєстраційну картку для реєстрації юридичної та фізичної особи.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати есе на тему: “У чому визначена необхідність розвитку саме тих об'єктів, які відносяться до інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва?” Обґрунтуйте відповідь.

2. Написати есе на тему: “На вашу думку, у чому закладена роль інституцій підтримки підприємництва для активізації підприємницької ініціативи та стимулювання економічного розвитку?” Обґрунтуйте відповідь.

3. Надати опис інституцій підтримки підприємництва, котрі діють в Україні.

4. Дослідити та обрати тему щодо написання наукової статті

Теми для доповідей, статей та презентацій

1. Інституції місцевого економічного розвитку громад

2. Діяльність Фонду Східна Європа

3. Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні»

4. Інфраструктура підтримки малого і середнього підприємництва по регіонах

5. Розгляд інституцій Одеської області

6. Операційний план підприємства

7. Стратегічний план підприємства

Література

1. Воробей В., Кравчук К., Мочарська Л., Музиченко Л., Цюра Н. Економічний розвиток території : агенції місцевого розвитку. URL: https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Toolkit_UA.pdf.

2. Воробей В., Кравчук К., Крижанівський В., Поліковська Ю. Інструменти економічного розвитку територій. URL: https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Agencies_UA_.pdf

3. Гінкул А. Агенції регіонального розвитку – ключовий елемент областей в Україні. URL: <https://www.region.net.ua/blank-12>.

4. Головне управління статистики в Одеській області. Офіційний сайт URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>

5. Глобальний моніторинг підприємництва. URL: <http://www.gemconsortium.org>.
6. Інституції, що забезпечують підтримку підприємництва. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0ced3c9f-a057-4852-9072-151dd387356a&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimkuPidprimnitstva>
7. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність. Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фридріха Науманна в Україні, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. 176 с.
8. Ефективна взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+ILAP101+2020_T1/about
9. Колісник Г.М. Формування ефективної інфраструктури державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні. *Науковий вісник: Зб. наук.-техн. праць. Львів: НЛТУУ. 2007. 17.3. С. 271-276.*
10. Краєвська А. С. Розвиток підприємництва в умовах інституційної невизначеності. *Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 3, С. 33-40.*
11. Осецький В., Петренко В. Інституційно-організаційні механізми підтримки розвитку підприємництва. *Review of transport economics and management, 2019, 2(18). С. 20-30.*
12. Пивоваров М. Розвиток інституту інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення. *Соціально-економічні проблеми і держава. 2013. Вип. 1(8). С. 6-18.*
13. Посібник з організації та діяльності агенцій регіонального розвитку. URL: http://regionet.org.ua/files/RDA_operational_manual_SSRD_2011_ua.pdf
14. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
15. Створення інституцій місцевого економічного розвитку громад. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/coursev1:AMU+INST101+2017_T4/about
16. Шульц С. Л., Сімків Л.Є. Напрямки розвитку інфраструктури підтримки підприємництва на регіональному рівні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. 4 (120). 64-68.*

ТЕМА 3

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Поняття та необхідність державного регулювання підприємницької діяльності

3.2 Система державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності

3.3 Державний нагляд та контроль у сфері господарської діяльності

3.4 Програми підтримки бізнесу

Основні терміни та поняття: державне регулювання підприємництва; механізм державного регулювання; інструменти підтримки розвитку малого бізнесу; державний нагляд та контроль; EU4Business; USAID; ЄБРР; EUREK; Німецько-український фонд

3.1 Поняття та необхідність державного регулювання підприємницької діяльності

Державне регулювання підприємницької діяльності є системою економічного, соціального, організаційного, правового та політичного забезпечення сприятливого бізнес-клімату для формування й розвитку малого підприємництва. Реалізація справедливої регуляторної політики держави у сфері малого бізнесу сприяє реалізації його потенціалу як одного з векторів економічного зростання [15].

Під державним регулюванням підприємницької діяльності слід розуміти реалізацію об'єктивності економічної необхідності координування, узгодження діяльності підприємницьких структур з метою досягнення загальної мети макроекономічного розвитку – задоволення суспільних потреб. Отже, досягнення цієї мети в значній мірі залежить від наявності системи управління, форми і методів державного регулювання підприємницької діяльності.

В сучасних умовах відзначається посилення ролі держави в економічному житті суспільства. Це виявляється в розробці нормативних актів, спрямованих на регулювання ринку, банківської діяльності, митних правил, цін, соціального захисту населення.

Державне регулювання бізнесу – це вплив держави на діяльність підприємницьких структур, суб'єктів бізнесу і ринок з метою забезпечення нормальних умов їхнього функціонування.

Необхідність державного регулювання бізнесу впливає з об'єктивно властивих державі обов'язків. Основними серед них є:

1. Забезпечення правової основи. Держава розробляє і приймає закони, що визначають права власності, регулюють підприємницьку діяльність. За

допомогою правової основи держава забезпечує законні правила, що регулюють відносини між суб'єктами підприємницької діяльності.

2. Створення належного правопорядку в країні і національної безпеки. Держава повинна забезпечити безпеку всіх суб'єктів ринкової економіки, а також суспільства в цілому. Якщо не виконується ця функція, то в країні створюються умови для розвитку кримінальної обстановки: злочинності, мафії, корупції, що негативно позначається на економіці країни.

3. Стабілізація економіки, тобто її стійкий розвиток, коли підтримуються на оптимальному рівні основні макроекономічні показники: обсяг валового доходу, рівень інфляції і безробіття, дефіцит бюджету. Якщо держава не буде сприяти стійкому розвитку економіки, то це негативним чином може вплинути на підприємницьку діяльність і економіку країни в цілому.

4. Захист конкуренції – як основного регулюючого механізму в ринковій економіці. Конкуренція це основа прогресу у всіх сферах економіки, вона змушує виробників впроваджувати все нове і передове, поліпшувати якість продукції і знижувати витрати виробництва. Для України особливо важливе створення конкурентної сфери і її захист на сучасному етапі, оскільки середовище для дійсної конкуренції ще не створено.

5. Забезпечення соціального захисту і соціальної гарантії. Суть цієї політики в гарантованому забезпеченні всіх працюючих мінімумом заробітної плати, пенсіями, допомога безробітним, незаможним. Проводячи цю політику держава не допускає соціальної напруженості в суспільстві.

6. Фінансування суспільних благ і послуг. Благоустрій населених пунктів, будівництво доріг, музеїв.

7. Розробка антимонопольного законодавства і здійснення контролю за його реалізацією.

8. Регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Слід звернути увагу на **складові економічного механізму регулювання підприємницької діяльності:** ринкові, спонукальні основи та стимули, економічні відносини суб'єктів ринкової системи, форми й методи державного регулювання. Якщо ринкові регулятори діють на рівні окремого підприємства і по горизонталі (тобто знаходять свій прояв у взаємодії з іншими суб'єктами підприємницької діяльності), то державне регулювання діє в межах макроекономічного середовища. Свобода підприємництва міцно спирається на конкуренцію, тому що в її основі лежить ринок, де діє багато самостійних господарських одиниць, кожна з яких сама по собі не здатна впливати на загальний попит чи ринкову ціну.

Державне регулювання переслідує різні цілі, серед яких можуть бути:

- запобігання зростанню цін;
- стримування або стимулювання виробництва певних товарів;
- вилучення додаткових коштів для державного бюджету;
- запобігання значній диференціації доходів [5].

Поняття «механізм», окрім переліку основних методів та заходів державного регулювання підприємництва, відображає їх взаємозв'язок у процесі здійснення відповідного напрямку діяльності.

Аналіз управлінської практики надає підстави для відображення механізму державного регулювання підприємництва в якості структурно-функціональної моделі, що складається з підсистем організаційного, фінансового, стимулюючого та контролюючого впливу (рис. 3.1) [1].

Рис. 3.1 – Механізм державного регулювання підприємництва
Джерело [1].

Тезис про обов'язкову державну підтримку суб'єктів малого підприємництва видається настільки беззаперечним, що серйозних наукових досліджень стосовно її доцільності в національному масштабі останніми десятиріччями не провадилося. Проте сучасний стан економіки країни та нелегкий шлях реформування знову підіймають проблему визначення економічної та політичної доцільності державної підтримки саме цієї категорії суб'єктів підприємництва (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аргументи «за» та «проти» державної підтримки малого бізнесу

№	«За»	«Проти»
1. Економічний мотив		
	Деякі послуги економічно доцільно надавати тільки в межах малого бізнесу, орієнтованого на кінцевого споживача та найбільш до нього наближеного.	Малий бізнес не дає значну питому вагу ВВП, податки, зайнятість порівняно із середнім та великим бізнесом, тому варто підтримувати останні.
	Малий бізнес найшвидше реагує на зміну динаміки ринку, попиту тощо.	Часто малий бізнес не створює реальний продукт, а є посередником, що приводить до зростання вартості товарів чи послуг для кінцевого споживача.
	Податки малих підприємств та мікропідприємств найчастіше формують місцеві бюджети, тому їх підтримка вигідна громаді.	Податки малих підприємств та мікропідприємств мають незначну питому вагу в доходах місцевих бюджетів.
2. Соціальний мотив		
	Держава має мотивувати розвиток підприємництва, а малий бізнес є його першоджерелом.	Держава не має нікого підтримувати, бо сенс ринкової економіки полягає в саморегуляції, а штучна підтримка створює нежиттєдайні господарчі організми.
	Малий бізнес може слугувати інструментом зняття соціальної напруги для окремих категорій населення.	Наявність пільг у галузі оподаткування за виконання малим бізнесом певних умов створює підґрунтя для корупції.

Джерело: [15].

В таких умовах **основними цілями державної політики є:**

- створення сприятливих умов щодо ефективної підприємницької діяльності;
- розвиток малого бізнесу як чинника створення конкурентного середовища та середнього класу в суспільстві;
- розвиток самозайнятості громадськості;
- збільшення відсотку участі представників малого бізнесу у формуванні ВВП;
- забезпечення організаційно-правових і соціально-економічних основ бізнесу;
- встановлення та забезпечення етико-правових норм підприємництва;
- забезпечення розвитку підприємницької інфраструктури;
- реалізація політики охорони навколишнього середовища.

Державним органам слід звернути увагу на **фінансові заходи в регулюванні малого підприємництва**. Говорячи про елементи фінансової політики держава має використовувати такі **інструменти підтримки розвитку малого бізнесу:**

- розробка механізму надання пільг (більш лояльна податкова політика);
- забезпечення простої системи сплати податків;
- розробка інструментів інвестиційного та кредитного забезпечення;
- надання допомоги щодо матеріально-технічного забезпечення.

Серед основних шляхів покращення малого підприємництва в Україні є створення нормативно-правової бази за сприятливих умов, вдосконалення податкової політики та забезпечення раціонального функціонування спрощеної системи оподаткування. Необхідно створити механізм ефективної взаємодії між державою та підприємницьким сектором для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні.

3.2 Система державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності

Одним з найважливіших пріоритетів сучасної державної економічної політики є підтримка підприємницької діяльності, яка здійснюється як на державному, так і на регіональному рівнях.

Система підприємницької діяльності – це сукупність дій збоку владних структур та громадських організацій, який забезпечує розвиток та ефективніше функціонування підприємницьких структур.

Важливим пріоритетом у роботі уряду є вжиття заходів щодо розвитку підприємницької діяльності. Цю проблему потрібно розглядати на рівні проблеми національної безпеки, оскільки за нею стоять такі гострі питання як зайнятість населення, створення нових робочих місць, податкові надходження, соціальна та політична стабільність у державі, а також доля структурних реформ у базових галузях промисловості. Одним з головних критеріїв роботи уряду та місцевих органів влади мають стати саме результати розвитку підприємництва взагалі і реального матеріального сектора зокрема.

Оскільки ключовим моментом, що визначає рівень економічного розвитку країни є розвиток підприємництва, то сприяння створенню бізнесових структур, розширення існуючих та залучення нових є важливим завданням країни органів влади. Державні органи зобов'язані підтримувати, стимулювати та заохочувати розвиток підприємництва.

Державна підтримка підприємницької діяльності може здійснюватись шляхом:

- передачі підприємцям державного майна, земельних ділянок для здійснення підприємницької діяльності;
- сприянні організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування, підготовці та перепідготовці кадрів, облаштуванні неосвоєних територій об'єктами виробничої та соціальної інфраструктури;
- стимулювання за допомогою економічних важелів (цільових субсидій, податкових пільг) для проведення модернізування технології, інноваційної діяльності, освоєння нових видів товарів та послуг;
- надання підприємцям цільових кредитів.

Економічний зміст державної підтримки розвитку підприємництва має бути розкритий через ґрунтовний розгляд основних складових такої підтримки, до яких слід віднести: методи, інструменти, форми та напрями здійснення державної підтримки розвитку підприємництва.

Методи державної підтримки – прямі та опосередковані способи впливу органів державного управління на поведінку суб'єктів підприємництва задля забезпечення відповідних умов їх функціонування.

Для нормального функціонування підприємництва мають бути забезпечені такі основні умови:

- стабільна національна грошово-кредитна система;

- пільгова системи оподаткування;
- активно діюча система інфраструктурної підтримки підприємницької діяльності;
- державна фінансова та матеріально-технічна підтримка підприємництва;
- ефективний захист інтелектуальної власності;
- спрощена процедура регулювання підприємницької діяльності з боку державних органів;
- правовий захист підприємництва;
- формування в суспільстві привабливого іміджу підприємництва.

Державна підприємницька політика має включати такі складові:

- державне регулювання тих процесів, що відбуваються в підприємницькому середовищі та є формотворчими його факторами (політика роздержавлення та приватизації, антимонопольна політика; інститут банкрутства суб'єктів підприємництва тощо;
- державну систему підтримки підприємництва.

Аналіз зазначених методів також вказує на певну структурованість як державної підтримки загалом, так й державної підтримки розвитку підприємництва зокрема.

Основним методом, що повинен мати місце в системі державної підтримки розвитку підприємництва, все ж таки, повинен виступати належний **інвестиційний вплив на окремих суб'єктів підприємництва**. Ґрунтовність такого зауваження будується, перш за все, на тому, що активізація інвестиційної діяльності підприємництва, зростання обсягів інвестицій з усіх джерел та їх ефективне використання є першочерговою умовою економічного зростання.

Інвестиційна підтримка розвитку підприємництва базується на інтеграції, яка має різну глибину переплітання функціональних сфер малого та великого підприємництва: у виробництва – це субпідряд, у виробничо-збутовій діяльності – франчайзинг, у виробничо-фінансовій – лізинг, у інноваційній – венчурне фінансування.

Не менш важливим методом є **гарантування кредитів**. Надання підприємницьким структурам державних гарантій в Україні значно збільшить кількість програм і проектів, на які вони братимуть позики в банках.

Обсяг кредитів, що надаються, зросте та набагато збільшить суми, які відволікаються держбюджетом для прямого фінансування. Якщо взяти до уваги, те, що за правилами гарантії надаються лише на частину кредитної суми, то сума кредитування зросте ще більше.

Одним з найпоширеніших, за думкою багатьох вчених, є **метод пільгового оподаткування**.

Скорочення податкових пільг, що відбувається останнім часом значно послабили ділову активність у сфері підприємництва.

З економічної точки зору надання пільг є методом державної підтримки, що зосереджений на економічному і соціальному розвитку. Можна

стверджувати, що виплата допомоги у зв'язку з безробіттям, а також дотації збитковим підприємствам можуть бути значно більшими, ніж втрати бюджету у зв'язку з наданням податкових пільг. **До позитивних сторін пільгового оподаткування** належить ще й те, що господарські структури, одержавши пільги, можуть зміцнити своє фінансове становище, оновлювати виробництво, підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції. Податкові пільги мають бути спрямовані на подолання спаду виробництва, стимулювання пріоритетних сфер діяльності і структурних зрушень, сприяти стабілізації економіки. При цьому, головним завданням реформування податкової політики повинна стати переорієнтація податкової системи із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання.

Такий метод державної підтримки як **спрошене оподаткування** на сьогодні має також достатньо вагоме значення через дискусійні моменти Податкового кодексу України. Втім, незважаючи на зроблене зауваження, на нашу думку, недоречно розділяти ці два методи (пільгове та спрошене оподаткування) через те, що вони являють єдину систему ефективної системи оподаткування підприємництва.

Важливим методом окрім перелічених є метод державної підтримки, який полягає в **розробленні інноваційної політики держави**. Головною ланкою інноваційної стратегії держави є об'єктивне визначення пріоритетів у галузі наукової та науково-технічної діяльності, яке б відповідало її стратегічним цілям. **Важлива роль держави** в моделі інноваційного розвитку полягає у розробці та реалізації системи державного стимулювання і підтримки нововведень. Уряди багатьох держав створюють сприятливе для появи інновацій внутрішнє і зовнішнє середовище, підтримують усі види інновацій, нові організаційні структури і економічні механізми, реалізують програми розвитку окремих технологій на підставі інноваційних моделей. До того ж, державна підтримка розвитку підприємництва передбачає застосування інструментів бюджетної, податкової, грошово-кредитної та інших напрямів політики. Стосовно цього зауваження в науковій літературі майже відсутні дискусії, а інструменти державної підтримки практично не розглядають ані в працях вчених, а ні в діючому законодавстві.

Інструменти державної підтримки – це акти нормативно- правового або директивного характеру, які регулюють окремі аспекти державної підтримки розвитку підприємництва.

Класифікація інструментів державної інноваційної політики може здійснюватися на основі підходу “попит – пропозиція”. Суть його полягає в тому, що держава здійснює вплив через стимулювання попиту на інноваційні продукти, пропозицію таких продуктів, інструменти створення сприятливого інституційно-правового середовища для підприємців – інноваторів.

Інструменти регулювання попиту. Це укладені центральними або регіональними органами державного управління договори із суб'єктами інноваційної діяльності щодо розроблення й виробництва інноваційних продуктів, технологій та послуг.

Інструменти регулювання пропозиції. Дії, спрямовані на забезпечення

інноваторів фінансовою та технічною допомогою, в тому числі створення інноваційної інфраструктури: надання інноваторам грантів, позик, субсидій, гарантованих кредитів, дослідницьких податкових кредитів; забезпечення дослідників та інженерів відповідним обладнанням і приладами, приміщеннями та сервісом; створення державних інституцій для поєднання науки й виробництва різних форм власності, наприклад шляхом створення та сприяння розвиткові технопарків, виставок, ярмарок тощо.

Інструменти створення сприятливого середовища для інноваційного процесу. До них відносять передусім податкові пільги, пільгове кредитування і субсидування; страхування і гарантування, надання прав на прискорену амортизацію устаткування; розвиток державою патентного права, правничих засад виробництва та споживання якісної продукції – системи стандартизації і сертифікації виробництв та окремих видів продукції, регулювання монопольних підприємств і видів діяльності, дозвіл тимчасової монополії інноватора. Це створення сприятливих умов для міжнародної комерційної діяльності. Йдеться про торговельні угоди, зовнішньоекономічні тарифи, режими валютного регулювання, відстоювання прав та інтересів вітчизняних інноваторів у міжнародній кооперації праці та захист у випадках недозволеної чи несумлінної конкуренції. Це також розвиток і підтримка системи освіти в країні (повне або часткове фінансування закладів загальної освіти, університетів, спеціальної фахової підготовки, системи безперервного навчання і перекваліфікації робочої сили, курсів вузькопрофільного тренінгу та менеджменту), створення умов для особистісного розвитку людини, соціальне страхування, охорона здоров'я, довкілля тощо.

Застосовуючи ці інструменти, держава може уповільнювати або прискорювати темпи інноваційного процесу, підвищувати або знижувати ефективність інноваційної діяльності. Важливо визначити оптимальне співвідношення між ними, щоб уникнути “ручного” управління інноваційними процесами і сформувати ефективний економічний механізм їх стимулювання.

Форми державної підтримки розвитку підприємництва, в свою чергу, обумовлює в межах даного дослідження розглянути класифікацію форм державної підтримки розвитку підприємництва.

Одне із традиційних обґрунтувань класифікації – характер впливу держави на діяльність підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий. **До прямого впливу** можна віднести, наприклад, безпосереднє введення податкових пільг для підприємств, виділення бюджетних коштів для пільгового фінансування їх перспективних інвестиційних проектів, надання у безоплатне користування або оренду підприємствам державного майна тощо.

Непряма підтримка підприємництва здійснюється державою опосередковано, тобто через стимулювання великих і середніх корпорацій, банків, страхових компаній, громадських організацій, а також залучення елементів інфраструктури підприємництва, які забезпечують загальні умови його розвитку (навчальних центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків, лізингових, консалтингових, аудиторських, юридичних фірм). До непрямого виду можуть

віднести такі форми підтримки, як виділення субвенцій і дотацій регіонам і муніципальним утворенням у якості преміювання за високий рівень розвитку підприємництва.

Друге класифікаційне обґрунтування – функціональний напрям державної підтримки. Тут можна виділити три види підтримки: організаційно-структурну; фінансово-податкову; майнову.

Організаційно-структура підтримка охоплює форми, зв'язані з діяльністю малих підприємств, а також із створенням різних структур, що надають послуги малому бізнесу. **До фінансово-податкового виду підтримки** відносяться різні форми прямого і непрямого фінансування і застосування податкових важелів для стимулювання розвитку підприємництва. **Майновий** вид державної підтримки розвитку підприємництва передбачає активне залучення в цей процес державної і муніципальної власності (до того ж не лише матеріальної, але й інтелектуальної); наприклад, впровадження на підприємствах нових технологій, проведення лізингових операцій, застосування гарантійних механізмів із використанням державного майна.

3.3 Державний нагляд та контроль у сфері господарської діяльності

Відносини, пов'язані з розвитком малого підприємництва в нашій країні, базуються на засадах Конституції (головного Закону України) та регулюються Господарським, Цивільним, Податковим кодексами [3;8], Законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», іншими законодавчими актами та міжнародними договорами, згода на обов'язковість дотримання яких надана Верховною Радою України [11].

Відповідно до статті 19 Господарського кодексу України суб'єкти господарювання мають право без обмежень самостійно здійснювати господарську діяльність, що не суперечить законодавству [3].

Суб'єкти господарювання підлягають державній реєстрації відповідно до Господарського кодексу України [3] та Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [12].

Державний контроль – одна з форм здійснення державної влади, що забезпечує дотримання законів і інших правових актів, що видаються органами держави.

Державний нагляд – функція спеціальних державних органів та їх посадових осіб за систематичним спостереженням за точним і неухильним дотриманням законів, інших нормативних правових актів, що здійснюється за підвідомчим даними органам питань щодо непокора їм юридичних і фізичних осіб.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [12] **нагляд (контроль) визначається як діяльність** уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого

самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийнятного рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища.

Сфери держаного нагляду та контролю за господарською діяльністю суб'єктів господарювання: держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у таких сферах:

- збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин;
- за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;
- фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин;
- за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;
- цін і ціноутворення – з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги;
- монополізму та конкуренції – з питань додержання антимонопольно-конкурентного законодавства;
- земельних відносин – за використанням і охороною земель;
- водних відносин і лісового господарства – за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів;
- виробництва і праці – за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності;
- споживання – за якістю і безпечністю продукції та послуг;
- зовнішньоекономічної діяльності – з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки.

Державний нагляд (контроль) здійснюється за принципами:

- пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності;
- підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади;
- рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;
- гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання;
- об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю), неприпустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та іншими безпідставними заявами, а також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв;

- здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом;
- відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду (контролю);
- неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання;
- невтручання органу державного нагляду (контролю) у діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону;
- відповідальності органу державного нагляду (контролю) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства, порушення прав та законних інтересів суб'єкта господарювання;
- дотримання умов міжнародних договорів України;
- незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян;
- наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади;
- презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання у разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків суб'єкта господарювання та/або повноважень органу державного нагляду (контролю);
- орієнтованості державного нагляду (контролю) на запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності;
- недопущення встановлення планових показників чи будь-якого іншого планування щодо притягнення суб'єктів господарювання до відповідальності та застосування до них санкцій;
- здійснення державного нагляду (контролю) на основі принципу оцінки ризиків та доцільності.

Обов'язки органів державної влади та посадових осіб стосовно суб'єктів господарювання: органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами.

Незаконне втручання та перешкоджання господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади, їх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю та нагляду забороняються.

Органи державної влади і посадові особи зобов'язані здійснювати інспектування та перевірки діяльності суб'єктів господарювання неупереджено, об'єктивно і оперативно, дотримуючись вимог законодавства, поважаючи права і законні інтереси суб'єктів господарювання.

За існуючої системи державного нагляду та контролю органами державної влади та посадовими особами за суб'єктами господарювання, наявне

закріплення повноважень контролюючих органів нормативними документами. Дане закріплення чітко конкретизує права та обов'язки державного органу та слугує інформаційною базою для прийняття ефективних управлінських рішень керівництвом країни.

3.4 Програми підтримки бізнесу

Кредитування за нульовим відсотком, гранти, фінансування досліджень і інновацій, отримання сертифікатів якості та аудиту. Розглянемо, які установи готові надавати підтримку малим та середнім українським підприємствам.

Міжнародні джерела та програми фінансування малого бізнесу

I. EU4Business – ініціатива Європейського Союзу, яка допомагає підприємцям розвиватися у країнах Східного партнерства – Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні.

Програма країн Східного партнерства (Україна, Молдова, Білорусь, Грузія, Вірменія та Азербайджан) — **EU4Business ("ЄС для бізнесу")**. Наша держава вже є найбільшим бенефіціаром EU4Business

EU4Business призначений допомагати розвивати бізнес у країнах-учасниках проєкту.

Підприємства за програмою EU4Business можуть отримати наступну допомогу:

- пряме або опосередковане фінансування. Кредити надаються через банки-партнери або партнерські організації;
- навчання та тренінги;
- створення умов для розширення бізнес-зв'язків завдяки проведенню ярмарок у торгових представництвах.

EU4Business фінансується за кошти залучені від Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, Німецького банку розвитку, ОЕСР і Світового банку.

Банки-партнери: Ощадбанк, Банк Львів, ПроКредит Банк, Креді Агроколь Банк, Укргазбанк, Кредобанк, Кредитвест, Укрексімбанк, АП Банк.

Програми, які представлені EU4Business:

1) Програма кредитування Європейського банку реконструкції та розвитку: EU4CLIMATE Window (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Програма кредитування Європейського банку реконструкції та розвитку:

EU4CLIMATE Window

Вимоги	Кліматичні технології, що кредитуються	Сума позики	Для більш детальної інформації
Малі, середні та великі підприємства, де працює менш ніж 3000 співробітників	- переробка стічних вод та збір дощової води; - використання систем когенерації та тригенерації; - сучасні системи регенерації тепла в промислових цілях;	До 500 тис. євро	Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) в Україні Адреса: вул. Антоновича, 46-46А,

	- світлодіодне освітлення та передові системи управління енергією		Київ, 03150, Україна. Телефон: +30 44 354 4084 E-mail: kiev@ebrd.com
--	---	--	--

2) Альтернативні програми отримання коштів:

- державні програми у підтримку фермерських господарств:

- ✓ Бюджетна дотація за утримання корів;
- ✓ Компенсація витрат, пов'язаних з отриманням послуг від дорадчих служб;
- ✓ Компенсація витрат, пов'язаних з отриманням послуг від дорадчих служб (новоствореним фермерським господарствам);
- ✓ Бюджетна субсидія новоствореним фермерським господарствам.

Альтернативні програми отримання коштів:

- ✓ Державні програми у підтримку рослинництва, тваринництва та закупівлі сільськогосподарської техніки;
- ✓ Міжнародні кредити від Німецько-українського фонду;

Детальніше можна знайти: <http://finsee.com/фінансова-підтримка/фермерство/>.

- кредити від Фонду розвитку підприємництва (табл 3.3).

Фонд розвитку підприємництва (у минулому Німецько-український фонд) створений для підтримки мікро-, малого та середнього підприємництва (ММСП) шляхом надання кредитів на основний та обіговий капітал через банки-партнери.

Фонд розвитку підприємництва здійснює фінансування бізнесу на поворотній основі через банки-партнери. Після виплати суб'єктами господарювання своїх кредитів, повернуті кошти будуть використані для підтримки нових проєктів.

Засновниками фонду є Німецький державний банк розвитку (KfW), Національний банк України й Уряд України, що представлений Міністерством фінансів.

Таблиця 3.3

Програми підтримки фонду розвитку підприємництва

Позичальники	Призначення кредиту	Максимальний розмір позики	Відсоткова ставка	Термін кредитування	Банки-партнери
Програма мікрокредитування					
Фізичні особи-підприємці (ФОП); Мікропідприємства, малі і середні підприємства (середня кількість працівників за звітний період не більше 250 осіб і річний дохід не більше 10 млн євро)	Фінансування інвестиційних проєктів та поповнення обігового капіталу ММСП, які здійснюють господарську діяльність в таких галузях: усі класи за	250 тис. євро (еквівалент у гривні).	Визначається банками-партнерами	3 роки – для фінансування обігового капіталу 5 років – для фінансування інвестиційних проєктів	Укргазбанк, Ощадбанк, Кредитвест Банк, Банк Львів

	КВЕД-2010*				
Програма – рефінансування кредитів підприємств сільської місцевості					
ФОП; Малі підприємства; Середні підприємства Вимоги: Кількість працівників на підприємстві повинна становити до 250 осіб. Річний дохід не повинен бути більше ніж 5 млн євро. Підприємство повинно працювати в одній із наступних сфер: виробництво, сфера послуг, сільське господарство, торгівля (лише для ФОПів і мікропідприємств).	Позичальник повинен здійснювати свою діяльність у населеному пункті з кількістю населення до 100 тис. мешканців.	250 тис. євро (еквівалент у гривні).	Визначається банками-партнерами	3 роки – для фінансування обігового капіталу 5 років – для фінансування основних засобів	Укргазбанк
Кредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками					
Фізичні особи-підприємці (ФОП); Мікропідприємства, малі і середні підприємства (середня кількість працівників за звітний період не більше 250 осіб і річний дохід не більше 10 млн євро)	Фінансування інвестиційних проєктів та поповнення обігового капіталу ММСП, які здійснюють господарську діяльність в таких галузях: усі класи за КВЕД-2010*	250 тис. євро (еквівалент у гривні)	UIRD (3 міс.) плюс 5.00 % річних Комісія за надання кредиту: Не більше 1.50 % від суми кредиту	3 роки – для фінансування обігового капіталу. 5 років – для фінансування інвестиційних проєктів	Укргазбанк, Ощадбанк, Банк Львів, Укресімбанк
Фінансування інвестиційних проєктів малих і середніх підприємств за пріоритетними напрямками					
Малі та середні підприємства (середня кількість працівників за звітний період не більше 250 осіб і річний дохід не більше 10 млн євро)	Фінансування інвестиційних проєктів та поповнення обігового капіталу ММСП, які здійснюють господарську діяльність в таких галузях: усі класи за КВЕД-2010*	250 тис. євро (еквівалент у гривні)	UIRD (3 міс.) плюс 2.5 п.п. індекс UIRD (3 міс.) складає 7.21 % річних	2 роки – для фінансування обігового капіталу. 6 років – для фінансування інвестиційних проєктів	ПроКредит Банк, Укргазбанк, Кредобанк, Банк Львів, Кредитвест Банк, Укресімбанк

Примітка: *КВЕД-2010 (http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html).

3) Програма «Підтримка ЄС Сходу України – відновлення, зміцнення миру та урядування»

Ця програма для підприємців, бізнес яких зареєстрований в Донецькій або Луганській областях, чи на Азовському узбережжі в Запорізькій області.

Програма «Підтримка ЄС Сходу України – відновлення, зміцнення миру та урядування», що впроваджується ПРООН, може допомогти підприємцям отримати необхідну допомогу для розвитку свого бізнесу на територіях, постраждалих від конфлікту.

Мікро-, малі та середні підприємства можуть брати участь у різних програмах з розбудови потенціалу та **тренінгах** (безкоштовно):

- академія краудфандингу;
- покращення навичок у бізнес-плануванні;
- фінансова грамотність;
- правові та кадрові питання;
- стратегічний розвиток бізнесу;
- маркетинг та брендинг;
- бізнес-комунікації;
- виставкова діяльність;
- спеціально розроблена навчальна програма для мікро-, малих і середніх підприємств у сфері сільського господарства з питань бізнес-планування, фінансової грамотності та інвестицій.

Мікро-, малі та середні підприємства також можуть звернутися за допомогою до мережі постачальників бізнес-послуг у Донецькій, Луганській та Запорізькій областях.

4) Програма «Кредитування малих і середніх підприємств, що спрямована на підтримку впровадження ПВЗВТ з ЄС» від ЄБРР

Приватні підприємці та МСП, де працює менш ніж 250 працівників, а річний товарообіг становить не більше 50 млн. євро, можуть отримати один кредит на нову техніку та технологію, які плануються придбати за кредитною лінією для забезпечення відповідності Директивам ЄС. Програма підтримується такими українськими банками: ОТП Лізинг, Укрексімбанк, Банк Львів, Креді Агріколь Україна, Райффайзен Банк Аваль та УкрСиббанк.

5) EU4Business: Конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП

Бізнес-клініки COVID-19, що працюють на базі Центрів інформаційної підтримки бізнесу, надають онлайн-послуги та консультації з таких питань: бізнес-стратегії, маркетинг, інновації, діджиталізація, експорт та інструменти підтримки, які пропонуються урядом та іншими організаціями. Консультаційна підтримка бізнес-клінік COVID-19 в основному є безкоштовною для МСП. Бізнес-клініки планують надати близько 1300 індивідуальних консультацій тривалістю до 2-х годин для кожного МСП. Такою послугою можна скористатися двічі. Бізнес-клініки COVID-19 розміщені в Івано-Франківську, Чернігові, Вінниці, Дніпрі, Харкові, Миколаєві, Львові та працюють онлайн у всіх регіонах України.

II. Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України»

USAID (*United States Agency for International Development, USAID*) — незалежне агентство федерального уряду США. Відповідає за невійськову допомогу США іншим країнам.

Мета Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (USAID KEY) – сильна, диверсифікована та відкрита економіка України.

Тому Програма USAID KEY підтримує стартапи й малі та середні підприємства (МСП) для підвищення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому ринку України та на міжнародних ринках, допомагає в розбудові спрощеного та прозорого бізнес-клімату, а також забезпечує українські компанії можливостями скористатись перевагами міжнародної торгівлі.

Ключовим інструментом реалізації Програми USAID KEY є грантова програма національного масштабу з бюджетом 12,5 млн. дол. США на 2018-2023 роки.

Програма USAID KEY підтримує IT, меблевий та харчовий сектори, туризм, кіно та креативні індустрії, а також їх просування на українському та міжнародних ринках.

Наприклад, **USAID** оголосило конкурс грантів, який покликаний прискорити економічний розвиток українських сільських громад та підтримати малі й середні агропідприємства в Україні. Проект передбачає одну угоду про співпрацю загальною сумою \$35 млн протягом 5 років.

III. Грантова підтримка малого та середнього бізнесу від ЄБРР.

Європейський банк реконструкції та розвитку (Євробанк, ЄБРР, англ. *European Bank for Reconstruction and Development*) — міжнародний фінансово-кредитний інститут, який надає допомогу країнам від Центральної Європи до Центральної Азії для проведення ринкових реформ, активного інтегрування економік цих країн у міжнародні господарські зв'язки.

ЄБРР підтримує підприємців в різних галузях промисловості, як-от: виробництво продуктів харчування та напоїв, оптова та роздрібна торгівля, будівництво і машинобудування. Гранти видаються на діяльність, пов'язану з розвитком бізнесу, приміром, IT-консалтинг, маркетингові ініціативи, перехід на європейські стандарти звітності, вихід на зовнішні ринки. Головну увагу приділяють розвитку бізнесу в регіонах. Так, 65 % проектів реалізуються за межами Києва. ЄБРР виділяє гранти підприємствам зі штатом, меншим ніж 250 осіб, діяльність яких не перевищує 2 роки.

У 2022 році ЄБРР планується надати допомогу підприємцям через консалтингові проекти і часткову компенсацію витрат за такими проектами. Це будь-яка консалтингова допомога (крім юридичних питань, питань оподаткування). Це питання, які пов'язані зі стратегією, маркетингом, брендінг, операційною ефективністю, програмним забезпеченням, системами менеджменту якості, енергоефективністю.

Серед стратегічних пріоритетів, можливо виділити такі напрямки: зелена економіка, диджиталізація, гендерна рівність. З цією метою використовуються донорські ресурси США, Швеції, ЄС.

Консалтингові гранти плануються у розмірі від 2000 євро до 40000 чи 50000 євро, в залежності від потреби, яка стоїть перед бізнесом. Ці проекти реалізуються завдяки українським консультантам. Заявку на участь може подати підприємець будь-якої організаційно-правової форми (фізична чи

юридична особа-підприємець, приватна компанія, ТОВ та ін.), головна умова – державна реєстрація бізнесу на території України [4].

IV. Програма "Горизонт Європа" – транснаціональна науково-дослідна та інноваційна рамкова програма, яка є найбільшою з подібних програм у світі. Достатньо сказати, що її загальний бюджет становить 95,5 млрд євро. Це на 30% більше, ніж було виділено на попередню програму "Горизонт 2020". Понад те, програма передбачає нові, порівняно з попередніми рамковими науково-дослідними програмами ЄС, механізми та інструменти прийняття рішень. Серед них – Європейська інноваційна рада, дослідницькі місії, партнерські проєкти для покращення ландшафту досліджень тощо. Розраховано її на період 2021 – 2027 рр., а головною метою є **вирішення глобальних проблем та сприяння промисловій модернізації шляхом узгоджених дослідницьких та інноваційних зусиль**.

З мети випливають і **п'ять основних напрямів (або областей) її реалізації**, а саме:

- 1) "Адаптація до кліматичних змін, включаючи соціальні перетворення";
- 2) "Боротьба з раком";
- 3) "Кліматично нейтральні та розумні міста";
- 4) "Здорові океани, моря, прибережні та внутрішні води";
- 5) "Здоров'я та харчування ґрунту".

За назвами – величезне розмаїття можливих тем для проєктів, спрямованих на вирішення конкретних проблем у межах обраного напрямку. При цьому кожна стратегічна область досліджень матиме спеціалізований дорадчий колегіальний орган, який допоможе розробити та впровадити конкретні місії програми. До роботи в них залучено широке коло експертів для розробки документації щодо реалізації чітко визначених цілей, у тому числі з метою забезпечення ефективності фінансування науково-дослідної та інноваційної роботи для їх досягнення.

"Горизонт Європа" стане ключовим важелем для стимулювання інновацій, і це допоможе Європі вийти з кризи COVID-19 сильнішою, ніж раніше, і готовою активізувати подвійні цифрові та екологічні переходи.

За попередніми прогнозами, програма "Горизонт Європа" поверне до 11 євро приросту ВВП на кожний вкладений євро, і сприятиме створенню до кінця 2027 року до 100 тисяч робочих місць у галузях досліджень та інновацій.

Можливості, що їх відкриває нова програма Європейського Союзу для дослідників і країн, у яких вони працюють, є дуже цікавими й для України.

Як і попередня рамкова програма "Горизонт 2020", програма "Горизонт Європа" передбачає принцип відкритих конкурсів, які оголошуються Європейською комісією. А робота в консорціумах із західними університетами та лабораторіями дає українським науковцям не лише шанс отримати, чи, радше, здобути фінансування на роботу в певних проєктах, але й, передусім, змогу долучитися до розв'язання актуальних завдань сучасності та налагодити партнерські відносини із закордонними колегами й цілими науковими колективами.

Проте не слід забувати, що в конкурсах на здобуття грантів у межах програм Європейського Союзу завжди надзвичайно висока конкуренція. І щоб перемогти в них, слід мати чіткі уявлення про різноманітні інструменти цих програм; вміти оформлювати заявки згідно з вимогами конкурсів; знати, як захистити свою інтелектуальну власність; розбиратися у правових і фінансових аспектах програми; добре володіти англійською. Багато чого з цього переліку поки що бракує українським науковцям, хоча певний досвід роботи в проєктах Євросоюзу вже поволі нагромаджується [2].

V. Програма ЄС «Креативна Європа» (2021-2027)

Програма ЄС «Креативна Європа» спрямована на підтримку та посилення конкурентоспроможності європейського культурного, креативного та аудіовізуального секторів, а також розвиток та просування культурного та мовного розмаїття й збереження культурної спадщини країн Європи.

На 2021-2027 роки програма має бюджет 2,4 млрд євро та реалізується за 3 підпрограмами:

1) **підпрограма «Культура»** – охоплює усі сектори культурних і креативних індустрій, за винятком аудіовізуального; підтримка надається проєктам міжнародного співробітництва, професійним мережам, платформам для промоції європейських митців і робіт, мобільності митців і професіоналів у сфері культури, а також галузі книговидавництва та літературних перекладів;

2) **підпрограма «Медіа»** – підтримує розвиток та поширення аудіовізуальних творів: інноваційні інструменти та бізнес-моделі, кінофестивалі, дистрибуція європейських фільмів, девелопмент проєктів, ТВ і онлайн контент, мережі кінотеатрів, кіноосвіта і розвиток аудиторій;

3) **напрямок «Міжсекторальна співпраця»** – підтримка мережі національних Бюро програми; підтримка сектору новинних ЗМІ через промоцію медіаграмотності, якісної журналістики, свободи слова та плюралізму.

У рамках програми «Креативна Європа» також відзначаються європейськими нагородами найбільші досягнення у сфері літератури, музики, архітектури, культурної спадщини, реалізуються ініціативи «Культурна столиця Європи» та «European Heritage Label».

Україна бере участь у всіх заходах підпрограми «Культура». Участь у підпрограмі «Медіа» здійснюється за напрямки: «Кластер аудиторій: розвиток аудиторії та кіноосвіта», «Європейські фестивалі та фестивальні мережі», «Кластер бізнесу: розвиток медіа талантів та навичок» до 31 грудня 2022 року та продовжується після цієї дати у разі надання підтвердження про те, що Україна наблизила законодавство у сфері аудіовізуальних медіапослуг до правових норм ЄС.

Українські митці та представники креативної економіки вже брали участь у «Креативній Європі» протягом 2016-2020 років та отримували грантову підтримку. В рамках програми українськими організаціями було реалізовано 38 міжнародних проєктів у співпраці зі 117 партнерськими інституціями з 29 країн Європи. Загальна сума фінансової підтримки проєктів за участю українських організацій склала 5 472 228 євро.

Україна також долучилась до ініціатив, які підтримуються програмою, зокрема Європейської премії в галузі літератури, а українська авторка Гаська Шиян стала її лауреатом премії у 2019 році. Також 2019 року міжнародний мультидисциплінарний фестиваль сучасного мистецтва ГОГОЛЬFEST став одним з п'яти фестивалів, відзначених премією, яка кожні два роки присуджується найцікавішим та найбільш творчим мистецьким фестивалям Європи в рамках проєкту «Europe for Festivals – Festivals for Europe». А у 2021 році українська співачка alyona alyona стала лауреаткою премії «Music Moves Europe Talent Awards», яка фінансується пілотною програмою підтримки музичного сектору Європейською Комісією. Також за підтримки програми впроваджується загальноєвропейська програма мобільності «i-Portunus», що спрямована на заохочення мобільності митців та фахівців в галузі культури. За нею вже 33 українських митці змогли отримати гранти на міжнародні поїздки та налагодження співпраці.

Загальний бюджет «Креативної Європи» (2021-2027) складає 2,44 млрд євро, які будуть розподілені наступним чином:

- «Культура» — 33%
- «Медіа» — 58%
- «Міжсекторальна співпраця» — 9%

Як отримати грант? 10 кроків

Крок 1. Перевірити, чи працюєте ви в одній із сфер програми

Крок 2. Перевірити відкриті грантові конкурси на сайті FToP

Крок 3. Знайти закордонних партнерів та сформувати консорціум

Крок 4. Ознайомитись з Інструкцією для заявників по конкурсу

Крок 5. Зареєструватись як користувач на сайті FToP

Крок 6. Заповнити та надіслати проєктну заявку англійською мовою

Крок 7. Дочекатись оголошення результатів грантового конкурсу

Крок 8. Підписати Договір з Європейською Комісією та отримати перший платіж гранту

Крок 9. Надати звіт про використання грантових коштів

Крок 10. Отримати вичерпну інформацію про результати програми та конкурсів

Де знайти вичерпну інформацію про програму?

Інформацію про всі можливості, які вона пропонує на сайті програми «Креативна Європа» <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe>.

Про підтримані проєкти на платформі з результатами програми: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/projects/>.

На сайті Європейської Комісії: https://ec.europa.eu/info/index_en.

На сайті Виконавчого агентства ЄС з питань освіти та культури: https://www.eacea.ec.europa.eu/index_en.

На офіційному сайті Бюро програми в Україні, на якому надають інформацію про програму, сприяють співпраці організацій з різних країн та допомагають заявникам розвивати свій проєкт, надають безкоштовні консультації щодо підготовки проєктних заявок: <https://creativeeurope.in.ua/>.

Таким чином, участь України у Програмі сприятиме розвитку більш динамічного і спроможного вітчизняного сектору культури та креативних індустрій, розширенню співпраці між професіоналами, просуванню європейських цінностей та «порядку денного» в українському суспільстві, а також зміцненню культурних зв'язків з країнами Європейського Союзу[18].

VI. Провідна відкрита платформа для міжнародного співробітництва в сфері інновацій – EUREKA – (англ. European Research Coordination Agency, «E!»). До речі, дотепер програма залишається єдиною ініціативою, яка дотримується принципу "знизу вгору". Тобто вона працює над забезпеченням того, щоб будь-який науково-дослідний проєкт з хорошим бізнес-планом отримав підтримку, на яку він заслуговує, незалежно від технологічного характеру або типу організації. Адже основною метою EUREKA є підвищення рівня конкурентоспроможності Європи, сприяючи інноваційному підприємництву між малими та великими підприємствами, науково-дослідними інститутами та університетами [17].

Створено спеціальний портал допомоги для малого та великого бізнесу, в якому можна переглянути види підтримки та можливість їх отримання (рис. 3.2).

ПОРТАЛ ДЛЯ ПІДПРИЄМЦІВ

Офіс розвитку МСП Зворотній зв'язок ПІДПИШИТЬСЯ НА НАШІ НОВИНИ

МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

ГОЛОВНА БАЖАЮ ВІДКРИТИ БІЗНЕС БАЖАЮ РОЗВИВАТИ БІЗНЕС ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ПОДІЇ ТА ЗАХОДИ СПЕЦПРОЕКТИ

Головна • Програми підтримки

Програми підтримки

Підписатись на оновлення програм за обраними фільтрами ПІДПИСАТИСЯ СТВОРИТИ ПРОГРАМУ

Вид допомоги Тип допомоги Територія програми

Вид допомоги не обрано Тип допомоги не обрано Територія програми не обрана

Відображено 10 з 63 програм

Назва	Вид допомоги	Термін дії	Територія програми	Тип допомоги	Заявник	Виконавець	Сфера діяльності
Конкурс бізнес-проєктів для підприємців Житомирської області	Компенсація	01/07/2021	Житомирська обл.	Бюджетні програми	Суб'єкти малого і середнього підприємництва / діючий бізнес	Департамент агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної державної адміністрації	Виробництво, Послуги, Торгівля

Рис. 3.2 Портал для підприємців

Джерело: [10].

Із виду допомоги:

- грант;
- кредит;
- навчання;
- консультації;
- пошук партнерів;
- компенсація;

Тип допомоги:

- банківські програми;
- бюджетні програми;
- донорські програми.

Підтримка бізнесу через Міністерство охорони здоров'я України. Уряд запровадив систему підтримки бізнесу, яка дозволить максимально зняти фінансове навантаження на підприємців у період карантинних обмежень.

- кредитні канікули
- податкові преференції
- підтримка малого і середнього бізнесу
- підтримка агробізнесу
- інформаційна підтримка бізнесу [13].

Окрім допомоги з Держбюджету, підприємці та наймані працівники можуть отримати допомогу з місцевого бюджету регіону, в якому вони працюють. Рішення про призначення цієї допомоги та її розмір приймають органи місцевого самоврядування. Детальну інформацію про таке рішення можна дізнатись безпосередньо у органів місцевого самоврядування регіону, в якому здійснюється діяльність.

Практична робота до теми 3

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичних знань про необхідність державного регулювання підприємницької діяльності, їх нормативно-правове забезпечення діяльності. Розглянути підходи до побудови системи державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності та механізму державного регулювання підприємництва. Обґрунтувати необхідність державного нагляду та контролю у сфері господарської діяльності, а також діючі програми підтримки бізнесу.

Опитування відповідно до плану лекції:

1. У чому полягає сутність державного регулювання підприємницької діяльності?
2. Назвіть основні складові системи державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності.
3. В чому сутність механізму державного регулювання підприємництва?
4. Обґрунтувати необхідність державного нагляду та контролю у сфері господарської діяльності
5. Надати характеристику діючих програм підтримки бізнесу.

Перевірка знань студентів у формі тестування:

1. З метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва держава:

- а) веде політику повного невтручання;
- б) надає підприємцям цільові кредити;
- в) здійснює абсолютний контроль підприємницької діяльності;

г) жодна відповідь невірна.

2. *Статут підприємства – це:*

а) зібрання правил, що регулюють діяльність підприємства та взаємовідносини з іншими господарюючими суб'єктами;

б) паспорт підприємства;

в) фірмовий знак підприємства;

г) імідж підприємства.

3. *Колективний договір – це угода між:*

а) акціонерами щодо розподілу прибутків товариства;

б) трудовим колективом підприємства та адміністрацією, або власником;

в) засновниками товариства;

г) колективом підприємства та галузевим міністерством.

4. *Закон, що регламентує підприємницьку діяльність в Україні:*

а) «Про господарські товариства»;

б) «Про селянське (фермерське) господарство»;

в) усі відповіді вірні.

5. *Державне регулювання підприємництва – це:*

а) обмеження у здійсненні підприємницької діяльності;

б) визначення суб'єктів підприємницької діяльності;

в) регламентація поведінки суб'єктів підприємницької діяльності;

г) усі відповіді вірні.

6. *Яке визначення найбільш повно розкриває сутність підприємця:*

а) центральна постать ринкової економіки;

б) власник;

в) господар;

г) учасник ринкової економіки.

7. *Збитковим вважається підприємство, де:*

а) витрати перевищують доходи;

б) низька рентабельність;

в) низька заробітна плата;

г) мала кількість працюючих.

8. *Які засновницькі документи підтверджують статус юридичної особи:*

а) колективний договір

б) установчий договір

в) статут підприємства

г) усі відповіді вірні

9. *Сукупність всіх витрат, що понесені на виготовлення продукції – це:*

а) ціна продукції;

б) обсяг виручки від реалізації продукції;

в) собівартість продукції;

г) жодна відповідь не вірна.

10. *Методи державного регулювання підприємництва:*

а) економічні;

б) адміністративні;

в) соціально-психологічні;

г) всі відповіді вірні.

Ситуаційне завдання (кейс):

В с. Перемога водопостачання його жителів відбувається із 32 громадських та 63 особистих криниць, які утримуються і обслуговуються самими ж громадянами при фінансовій підтримці сільської ради. До недавнього часу таке водозабезпечення влаштовувало громадян. Але об'єм води в діючих криницях щорічно зменшується. Особливо це стало відчутно в останні 3-5 років. Із цієї причини водозабезпечення населення питною водою із наявних джерел водозбору вкрай недостатнє, а на окремих вулицях села виникла загроза зникнення таких джерел. Однією із проблем є те, що за останні 10-12 років якість води в криницях значно погіршилась, про що свідчать результати лабораторних досліджень, проведених районною санепідемстанцією. Вкрай низька якість питної води негативно впливає на здоров'я жителів села, особливо дітей і соціально вразливих груп, про що свідчать медичні статистичні дані про щорічне зростання захворюваності серед населення. Отже, нагальною потребою є забезпечення якісною питною водою і в достатній кількості всіх груп населення, яке проживає на території села, що планується охопити мережею водогонів. Виходячи із запропонованої ситуації побудуйте «дерево проблем» водозабезпечення жителів с. Перемога.

Завдання для самостійної роботи:

1. Написати есе на тему: “Проблеми розвитку малого підприємництва на місцевому, регіональному рівні”. Обґрунтуйте відповідь.
2. Написати есе на тему: “Надати рекомендації щодо підвищення ефективності підтримки та визначення стратегічних перспектив розвитку малого підприємництва у регіонах”. Обґрунтуйте відповідь.
3. Написати есе на тему: “Надати опис проблем розвитку допомоги підприємствам”. Обґрунтуйте відповідь.
4. Написати есе на тему: “У чому головні напрями державної підтримки розвитку малого підприємництва?” Обґрунтуйте відповідь.
5. Написати есе на тему: “Морально-етичний кодекс цивілізованого підприємця”. Обґрунтуйте відповідь.

Теми для доповідей, статей та презентацій:

1. Державна підтримка та стимулювання підприємницької діяльності
2. Світовий досвід державної політики у сфері розвитку малого та середнього бізнесу
3. Аналіз статистичних показників розвитку підприємництва в Україні
4. Удосконалення податкових інструментів підтримки малого підприємництва в Україні
5. Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні
6. Програми підтримки малого та середнього підприємництва
7. Основні напрями державної підтримки підприємництва в Україні
8. Про розвиток і державну підтримку малого і середнього бізнесу

9. Напрями державної підтримки малого бізнесу в Україні
10. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності
11. Фінансово-інвестиційні важелі державного впливу на розвиток підприємництва

Література:

1. Бавико О. Є. Необхідність державного регулювання підприємництва та механізми його здійснення. *Ефективна економіка*, 2017. № 12.
2. Великі гранти для бізнесу в рамках Програми "Горизонт Європа". Як отримати грант на бізнес. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aHZE8Bhq7aw>
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV станом на 25 березня 2017 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Гранти ЄБРР для бізнесу в 2022 році. Грантова підтримка малого та середнього бізнесу від ЄБРР. URL: <http://dl.oneu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=33398>
5. Державне регулювання підприємницької діяльності. URL: https://pidru4niki.com/12590605/ekonomika/derzhavne_regulyuvannya_pidpriyemnikskoyi_diyalnosti
6. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. 57. С.58-66.
7. Киндзерский Ю.В. Государственный заказ в мире и особенности его применения в политике развития: уроки для Украины. *Экономика Украины*. 2015. 3 (632). С. 4-25.
8. Податковий кодекс України станом на 20 вересня 2015 року № 2755-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 8.
9. Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/6/03.pdf>.
10. Портал для підприємців. URL : https://sme.gov.ua/support_programs/
11. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 року № 4618-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
12. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
13. Про надання допомоги застрахованим особам на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1358-20#Text>
14. Сприяння та підтримка підприємницької діяльності. URL: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=161
15. Стешенко О.О. Державне регулювання розвитку малого бізнесу в сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2018. 3(08). С. 82-88.

16. Толстова А. В. Кибальчич С. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. Вип. 60. С. 55-62.
17. ТОП-8 фінансових програм для підприємців. URL: <https://delo.ua/business/top-8-finansovih-program-dlja-pidприємців-354111/>.
18. Україна приєдналася до програми ЄС «Креативна Європа» (2021-2027). URL: https://creativeeurope.in.ua/posts/Ukraine_joined_CreativeEurope
19. Шраменко О.В. Удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності на основі розвитку інформатизації економічних систем. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. Вип. 59. С. 32-37

ТЕМА 4

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ОКРЕМИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

4.1 Торгово-промислові палати: сутність, функції та особливості співпраці

4.2 Фонди підтримки підприємництва: сутність, функції та особливості співпраці

4.3 Міжнародні асоціації та мережі інституцій підтримки та розвитку підприємництва

Основні терміни та поняття: торгово-промислові палати України; фонди підтримки підприємництва; мережі та асоціації підтримки підприємництва; бізнес-інкубатори; державні програми; неприбуткові організації

4.1 Торгово-промислові палати: сутність, функції та особливості співпраці

Система торгово-промислових палат (ТПП) працює майже в усіх країнах світу.

Торгово-промислова палата України (ТПП України) – недержавна неприбуткова самоврядна організація, яка на добровільних засадах об'єднує юридичних осіб та громадян України, зареєстрованих як підприємці, а також їх об'єднання, **мета якої** – розвинений і конкурентоспроможний на світових ринках український бізнес [4].

Розвиток палатівського руху в незалежній Україні ознаменувався прийняттям 2 грудня 1997 року Закону «Про торгово-промислові палати в Україні».

За роки свого існування система торгово-промислових палат довела свою ефективність у підтримці бізнесу. До регіональної структури торгово-промислових палат входять центральна ТПП України та 25 регіональних ТПП. Сьогодні система Палат об'єднує в своїх рядах близько 8 тис. членів. Більше 1000 представників бізнесу з усіх куточків нашої країни щодня отримують професійні консультації та допомогу експертів торгово-промислових палат в самих різних напрямках.

Згідно ст. 3 Закону України «Про торгово-промислові палати», торгово-промислові палати створюються з **метою** сприяння розвитку народного господарства та національної економіки, її інтеграції у світову господарську систему, формуванню сучасних промислової, фінансової і торговельної інфраструктур, створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності, всебічному розвитку усіх видів підприємництва, не заборонених

законодавством України, науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями зарубіжних країн.

Завданнями торгово-промислових палат є:

- сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, експорту українських товарів і послуг, подання практичної допомоги підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, освоєнні нових форм співробітництва;
- представлення інтересів членів палати з питань господарської діяльності як в Україні, так і за її межами;
- організація взаємодії між суб'єктами підприємницької діяльності, координація їх взаємовідносин з державою в особі її органів;
- участь в організації в Україні та за кордоном професійного навчання і стажування фахівців – громадян України з питань підприємництва, розвитку конкуренції, а також у розробленні та реалізації державних і міждержавних програм у цій галузі;
- надання довідково-інформаційних послуг, основних відомостей, що не є комерційною таємницею, про діяльність українських підприємців і підприємців зарубіжних країн згідно з національним законодавством, сприяння поширенню, зокрема через засоби масової інформації, знань про економіку і науково-технічні досягнення, законодавство, звичаї та правила торгівлі в Україні і зарубіжних країнах, можливості зовнішньоекономічного співробітництва українських підприємців;
- сприяння в організації інфраструктури інформаційного обслуговування підприємництва;
- надання послуг для здійснення комерційної діяльності іноземним фірмам та організаціям;
- встановлення і розвиток зв'язків з іноземними підприємцями, а також організаціями, що об'єднують або представляють їх, участь у роботі міжнародних неурядових організацій та інших спільних організацій;
- сприяння розвитку торгових та інших чесних звичаїв у підприємницькій діяльності, участь у розробленні правил професійної етики у конкуренції для різних сфер підприємницької діяльності, галузей економіки, спілок та об'єднань підприємців;
- виконання інших завдань, передбачених її статутом [4].

Місія ТПП України

Система торгово-промислових палат в Україні забезпечує сприятливе бізнес-середовище в Україні, створює та розширює можливості розвитку бізнесу через відкриття нових ринків для вітчизняного експорту, сприяння динамічній інтернаціоналізації українського бізнесу та активну інтеграцію в світову економіку, вдосконалення інституційного середовища в процесі діалогу бізнесу та влади, а також надання послуг, затребуваних бізнесом.

Бачення

Система торгово-промислових палат в Україні – найбільша регіонально розгалуджена незалежна членська та експертна організація, з високим рівнем корпоративної культури, шанована в Україні та світі, об'єднує

висококваліфікованих співробітників та експертів, які із задоволенням співпрацюють задля реалізації окресленої місії.

Цінності ТПП України (табл. 4.1)

Таблиця 4.1

Цінності торгово-промислових палат в Україні

Цінності	Характеристика
Гармонія	Ми діємо так, щоб одночасно враховувати інтереси всіх сторін, зацікавлених у процвітанні Палати
Довіра	Ми діємо так, щоб формувати довіру до системи ТПП в Україні на національному та міжнародному рівнях як надійної, незалежної, третейської організації
Професіоналізм	Ми діємо фахово та постійно підвищуємо наш професіоналізм
Знання	Ми збираємо, зберігаємо, цінуємо і примножуємо знання
Ефективність	Ми орієнтовані на результат, бо цінуємо час як свій, так і партнерів
Члени ТПП, клієнти та інші стейкхолдери	Ми прагнемо до перевершення очікувань членів ТПП, клієнтів та інших стейкхолдерів
Команда	Кожен член команди відповідає за загальний результат. Ми відкриті до співпраці, допомагаємо і підтримуємо один одного

Джерело: [4].

Членами Торгово-промислової палати України є торгово-промислові палати, створені відповідно до цього Закону, юридичні особи, які створені і діють відповідно до законодавства України, громадяни України, що зареєстровані як підприємці, та їх об'єднання. Члени регіональних торгово-промислових палат одночасно є членами Торгово-промислової палати України [4].

Палати надають практичну допомогу підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, сприяють розвитку експорту українських товарів та послуг, для чого надають своїм членам широкий спектр професійних послуг, в тому числі консультаційних з питань зовнішньої торгівлі та оцінки ринків, проводять незалежну експертизу товарів, здійснюють оцінку рухомого і нерухомого майна, нематеріальних активів, надають послуги з штрихового кодування товарів, патентно-ліцензійні послуги, оформляють документацію з метою забезпечення захисту прав на інтелектуальну власність тощо. Палати надають українським та іноземним підприємцям ділову та юридичну інформацію, організовують семінари, конференції, виставки в Україні і за кордоном, забезпечують ділові переговори з економічних питань.

Найбільш поширені послуги системи ТПП такі:

1. Проведення різноманітних експертиз
2. Штрихове кодування товарів

3. Консультаційні, юридичні, патентно-ліцензійні, перекладацькі послуги
4. Інформаційні та рекламні послуги
5. Сертифікація (зокрема оформлення сертифікатів походження)
6. Видача карнетів АТА (уніфікованих міжнародних митних документів, прийнятих відповідно до положень Конвенції про тимчасове ввезення)
7. Організація та супровід міжнародної економічної співпраці
8. Організація та проведення конференцій, виставок і ярмарків
9. Визначення кодів Українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД)
10. Митні послуги
11. Оцінка майна
12. Третейський суд
13. Засвідчення форс-мажорних обставин

ТПП України уповноважена видавати сертифікати про походження товарів і карнети АТА, засвідчувати обставини форс-мажору, а також торговельні і портові звичаї, заведені в Україні. На базі ТПП України діють Міжнародний комерційний арбітражний суд, що отримав широке визнання в світі, Морська арбітражна комісія, Третейський арбітражний суд.

При Палаті функціонують галузеві комітети підприємців, які проводять незалежну експертизу нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку та зовнішньоекономічну діяльність, а також експертизу з питань, що стосуються прав та інтересів підприємців, готують від імені членів Палати пропозиції органам державної влади щодо їх вдосконалення.

ТПП України має своїх 70 представників в 56 країнах світу, підписану 174 міжнародних угоди про співпрацю з іноземними партнерськими організаціями. Виступає засновником і координатором 45 двосторонніх ділових рад.

85% членів Палати – малий і середній бізнес, 15% – великі компанії, в тому числі ВАТ «Укрнафта», ВАТ «Запоріжсталь», ТОВ «Метінвест Холдинг», ВАТ «Турбоатом», АТ «Мотор-Січ», ДП «Антонов» та інші.

Серед членської спільноти Палати – понад 60 бізнес-асоціацій країни:

- Українська асоціація якості;
- Українська асоціація підприємств легкої промисловості «Укрлегпром»;
- Асоціація турецького бізнесу в Україні TUID.

ТПП є активними структурами, що допомагають підприємствам налагоджувати міжнародну економічну співпрацю, проходити процедури сертифікації, здійснювати маркетингові заходи й отримувати юридичний супровід діяльності. **Система ТПП є важливою складовою інфраструктури підтримки підприємництва в Україні, особливо зовнішньоекономічної діяльності підприємств (Додаток Б).**

ТПП України є членом Міжнародної торгової палати і Всесвітньої федерації палат, Асоціації торгово-промислових палат Європи.

4.2 Фонди підтримки підприємництва: сутність, функції та особливості співпраці

Згідно ст. 17 Закону України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні **фонди підтримки підприємництва (ФПП)** – неприбуткові організації, основними функціями яких є сприяння реалізації державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва шляхом залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, фінансування цільових програм та проектів [3].

Основні функції (послуги) системи ФПП такі:

1. Реалізація державної політики в сфері розвитку і фінансової підтримки підприємництва.
2. Сприяння розвитку інфраструктури підтримки підприємництва.
3. Співпраця з українськими, міжнародними та іноземними фінансовими структурами.
4. Залучення інвестицій для розвитку підприємництва.
5. Консультування щодо організації власної справи, маркетингові заходи.
6. Видання довідкових матеріалів про ведення підприємницької діяльності.
7. Консультування з питань одержання фінансової допомоги.
8. Розвиток міжрегіонального і міжнародного бізнес-партнерства.
9. Мобілізація фінансових ресурсів з бюджетних та позабюджетних джерел для підтримки підприємництва.
10. Підтримка інноваційної діяльності підприємницьких структур [2].

Формування конкурентноспроможної соціально спрямованої економіки з розвиненим приватним сектором та його важливою складовою – підприємництвом є стратегічним курсом економічної політики України.

З метою сприяння реалізації цієї політики та створення відповідних умов для розвитку МСП у грудні 1991 року Кабінет Міністрів України створив Український національний фонд підтримки підприємництва і розвитку конкуренції, який у серпні 1995 року згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 687 був перетворений в **Український фонд підтримки підприємництва (УФПП)**.

За час існування УФПП концептуальні підходи до вирішення спектра проблем державної підтримки підприємництва зазнали суттєвих перетворень, поступово змінюючись від прямої фінансово-кредитної підтримки суб’єктів підприємництва, яка переважно мала місце до 1999 року, до реалізації соціально спрямованих програм у 2003 році і розуміння у даний час необхідності створення дійсно ефективної системи підтримки підприємництва не тільки на загальнодержавному, але й на регіональному рівнях.

Указом Президента України від 12.05.98 № 456/98, а в подальшому і Законом України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19.10.00 № 2063-III УФПП визначено як організацію, що здійснює фінансове забезпечення реалізації державної політики підтримки підприємництва на загальнонаціональному рівні.

УФПП є державною некомерційною і неприбутковою організацією. За своїм статусом, завданнями і можливостями **УФПП** – це унікальна структура, яка здійснює за державні кошти пільгову фінансову підтримку підприємництва згідно з затвердженими Урядом програмами.

Діяльність УФПП координується Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва, Голова якого відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.97 № 1485 очолює Наглядову раду УФПП. Наглядова рада є незалежним органом, який, з метою забезпечення об'єктивності та прозорості у питаннях використання державних коштів, складається з представників депутатського корпусу, урядових органів, громадських організацій та об'єднань і контролює всю фінансово-господарську діяльність УФПП [5].

Український фонд підтримки підприємництва, інші загальнодержавні, регіональні та місцеві фонди підтримки підприємництва є **юридичними особами**.

Порядок створення та функціонування Українського фонду підтримки підприємництва, інших загальнодержавних фондів підтримки підприємництва визначається Кабінетом Міністрів України.

Засновниками регіональних та місцевих фондів підтримки підприємництва можуть бути Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, Український фонд підтримки підприємництва, інші загальнодержавні фонди підтримки підприємництва, юридичні та фізичні особи.

Кошти Українського фонду підтримки підприємництва, інших загальнодержавних, регіональних та місцевих фондів підтримки підприємництва формуються за рахунок бюджетних коштів, добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних [3].

Фонд розвитку підприємництва (ФРП) – неприбуткова установа, тому будь-який можливий прибуток не розподіляється на користь учасника ФРП, а спрямовується на подальше кредитування мікро-, малого та середнього підприємництва (далі – ММСП). Такий статус ФРП визначений намірами забезпечити відновлюваність коштів ФРП.

ФРП є фінансовою установою, **засади для функціонування якої були закладені ще в 1996 році в рамках реалізації** програми Федерального Уряду Німеччини "ТРАНСФОРМ" з підтримки процесу реформ в Україні.

ФРП був створений під назвою «Німецько-Український фонд» на підставі Указу Президента України від 01 червня 1998 року № 574/98 та постанови Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1999 року № 628.

Згідно з наказом Міністерства фінансів України № 5 від 11 січня 2020 року було змінено найменування фонду на «Фонд розвитку підприємництва». ФРП є правонаступником всіх прав та зобов'язань Німецько-Українського фонду.

Єдиним учасником ФРП є Уряд України в особі Міністерства фінансів України.

Основна мета **фонду розвитку підприємництва** полягає у забезпеченні фінансової та іншої супровідної підтримки приватних суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва (ММСП) в Україні. Досягнення основної мети ФРП здійснює переважно через операції з українськими банками, небанківськими фінансовими установами та іншими постачальниками фінансових послуг або подібними установами.

Оскільки досягнути цієї мети можна лише за умови стабільно працюючої та розвиненої банківської системи, важливим завданням ФРП є також підтримка розвитку банківського сектору, спроможного забезпечити стійке довгострокове фінансування ММСП за прийнятною ціною.

Колегіальними органами управління ФРП є його Загальні збори учасників та Рада. Головою Ради ФРП є заступник Міністра фінансів України з питань європейської інтеграції, а членами – уповноважені представники Міністерства фінансів України.

Вищою посадовою особою ФРП є його Виконавчий директор, який забезпечує вирішення всіх питань поточної діяльності ФРП, представляє ФРП у взаємовідносинах з вітчизняними та іноземними установами та організаціями.

Державна установа "Офіс адміністрування проектів міжнародного фінансового співробітництва", **що підпорядковується Міністерству фінансів України**, здійснює поточне управління (адміністрування) діяльністю ФРП відповідно до угоди про здійснення поточної діяльності ФРП, **Статуту ФРП та відповідного рішення вищого органу управління ФРП**. Перелік активних фондів підтримки підприємництва наводимо в табл. 4.2

Таблиця 4.2

Перелік активних фондів підтримки підприємництва

Повне найменування	Рік заснування	Веб-сайт	Контактна інформація
Український фонд підтримки підприємництва	1991	www.ufpp.gov.ua	01011, м. Київ, вул. Арсенальна, 9/11 Тел: (044) 286-11-81 E-mail: office@ufpp.gov.ua
Волинський обласний фонд підтримки підприємництва	2004	vofpp.lutsk.ua	43005, м. Луцьк, пр. Перемоги, 1 Тел: (0332) 77-01-81 E-mail: info@bsc.lutsk.ua
Регіональний фонд підтримки підприємництва в Запорізькій області	1999	rbc.zp.ua	69057, м. Запоріжжя, вул. Незалежної України, 90, оф. 27 Тел: (061) 213-04-62, (061) 213-04-57 E-mail: rfpp@rambler.ru
Регіональний фонд підтримки підприємництва в ІваноФранківській області	2000	rfpp.if.ua	76019, м. Івано-Франківськ, вул. Василянок, 62-а, оф. 52-54 Тел: (0342) 75-25-03, (0342) 50-04-30 Email: office@fpp.if.ua
Регіональний фонд підтримки підприємництва в Миколаївській області	2003	consult-center.com.ua	54001, м. Миколаїв, вул. Декабристів, 1/1 Тел: (0512) 37-67-86, (0512) 67-00-56 E-mail: mk.rfpp@gmail.com
Одеський обласний фонд підтримки	1997	rfse.od.ua	65039, м. Одеса, пр. Ю. Гагаріна, 25, оф. 448 Тел: (048) 785-80-18,

підприємництва			(048) 785-80-19 E-mail: info@rfse.od.ua
Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва	1999	kharkiv.biz.ua	61022, м. Харків, пл. Свободи, 5, к. 19-21 Тел: (057) 757-42-32 E-mail: office@kharkiv.biz.ua
Регіональний фонд підтримки підприємництва у Черкаській області	1999	rfpp.ck.ua	18008, м. Черкаси, вул. Смілянська, 112 Тел: (0472) 63-77-94, (0472) 63-94-42 E-mail: cherkassyfond@rambler.ru

Джерело: [2].

ФРП надає фінансові кредити за рахунок власних коштів прийнятним банкам-партнерам для подальшого кредитування ММСП.

Основним інструментом діяльності ФРП є кредитні програми. ФРП впроваджує свої програми за принципом фінансової установи “другого рівня”, надаючи фінансові ресурси ММСП через відібрані банки-партнери. Банки-партнери надають кредити цільовим групам ММСП, які описані у програмах ФРП.

Такий принцип дозволяє розподілити кредитні ризики між банками-партнерами та ФРП і охопити Програмами ФРП всі регіони країни за рахунок розвиненої філіальної мережі банків-партнерів ФРП (рис. 4.1).

Таким чином, мережу регіональних фондів підтримки підприємництва (ФПП) було створено як інституційну основу для реалізації державної політики у сфері розвитку та підтримки підприємництва.

За час роботи Українського Фонду підтримки підприємництва, заснованого у 1991 році, підходи до вирішення завдань державної політики у сфері підтримки підприємництва істотно змінилися: від прямої фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємництва до реалізації програм соціального спрямування.

Крім того, активно формувалася мережа ФПП на регіональному рівні. Упродовж 1996–2012 років було створено 28 регіональних Фондів підтримки підприємництва в 19 областях України, АР Крим, м. Київ та м. Севастополь.

Однак лише кілька з них дійсно працюють сьогодні. Така ситуація склалася через брак і несистемність фінансування, а також непослідовність державної політики у сфері підтримки підприємництва.

Рис. 4.1 – Державні програми, які реалізуються через ФРП
Джерело: [1].

4.3 Міжнародні асоціації та мережі інституцій підтримки та розвитку підприємництва

1. Європейська мережа бізнес- та інноваційних центрів (англ. EBN – European Business & Innovation Centre Network)

EBN є мережею бізнес- та інноваційних центрів у ЄС або інших організацій, які підтримують розвиток і зростання інноваційних підприємств, стартапів та малих і середніх підприємств ззовні.

Місія EBN полягає в допомозі таким видам бізнесу зростати у найбільш результативний, ефективний та сталий спосіб.

Основні завдання:

1. Сприяти зростанню бізнес- та інноваційних центрів, котрі діють як у межах ЄС, так і поза ним, і метою діяльності яких є створення нових малих і середніх підприємств та/або започаткування видів діяльності, що базуються на нових ідеях, з потенціалом зростання в наявних малих і середніх підприємствах.

2. Мобілізувати системи, послуги або діяльність, що може прямо чи опосередковано допомагати членам досягати своїх цілей професійно та ефективно.

EBN об'єднує 150 сертифікованих бізнес- та інноваційних центрів у ЄС та близько 100 організацій поза співтовариством.

EBN пропонує декілька категорій членства:

1. **Повне членство** – для сертифікованих бізнес- та інноваційних центрів, інкубаторів та інших інституцій підтримки підприємництва, визнаних в ЄС.

2. **Асоційоване членство** – для організацій, що працюють в інших країнах, партнерів з реалізації проектів або проведення заходів, які беруть участь у пов'язаній з інноваціями та бізнесом діяльності (фінансові інституції, промислові та комерційні підприємства, професійні організації, національні та регіональні агенції розвитку, консалтингові компанії, університети, дослідницькі центри, технопарки й інші подібні структури).

3. **Почесне членство** – для окремих осіб, компаній, об'єднань або організацій, які зробили значний внесок у діяльність EBN (надають за рішенням Ради директорів під час Загальних зборів).

4. **Обмінне членство** – тільки для організацій, що працюють у напрямі економічного розвитку в найширшому контексті і з якими EBN співпрацює (Рада директорів визначає цілі такої співпраці, яка може обмежуватися лише обміном інформацією). Усі види членства в EBN, окрім обмінного, є платними.

Основні форми діяльності та види ресурсної підтримки:

- система сертифікації та бенчмаркінгу для технологічних інкубаторів та бізнес-акселераторів;
- постійна міжнародна мережа для посередників і міжнародна бізнес-платформа для стартапів, малих і середніх підприємств і підприємців;
- партнерське впровадження проектів, котрі фінансує ЄС;
- поширення найкращих практик та знань на веб-сайті і під час заходів;
- підтримка груп за інтересами (наприклад тих, що сфокусовані на програмі «Горизонт-2020»);
- проведення роуд-шоу і промоція членів серед зацікавлених сторін;
- організація навчальних турів і конгресів;
- розробка нових інструментів для стартапів.

Контактна інформація: Avenue de Tervuren, 168, B-1150, Brussels, Belgium; Тел.: +32 2 772 8900; Факс: +32 2 772 95 74; E-mail: info@ebn.eu; Веб-сайт: <http://ebn.be>

II. Міжнародна асоціація наукових парків та інноваційних зон (англ. IASP – International Association of Science Parks and Areas of Innovation)

Місія IASP – бути глобальною мережею наукових парків та інноваційних зон і стимулювати зростання, інтернаціоналізацію та ефективність членів мережі.

IASP є членською, незалежною, неприбутковою, неурядовою організацією. IASP має спеціальний консультативний статус при економічній і соціальній раді ООН, а також є членом Світового альянсу за інновації (англ. WAINOVA – World Alliance for Innovation).

Основні завдання:

1. Координувати мережу активних професіоналів, які керують інноваціями та науковими / технологічними парками.
2. Розширювати бізнес-можливості компаній і науково-дослідних організацій, розташованих у наукових парках та інноваційних зонах.

3. Сприяти розвитку і зростанню нових парків та інноваційних зон.

4. Просувати членів і спонсорів мережі на міжнародному рівні.

IASP є світовою мережею, до якої входять майже 400 членів з 72 країн і 142 тис. інноваційних компаній.

IASP пропонує три категорії членства:

1. **Повне членство** – для компаній або інституцій на території наукових парків, інноваційних зон і технологічних бізнес-інкубаторів, що вже працюють.

2. **Афілійоване членство** – для компаній або інституцій на території наукових парків, інноваційних зон і технологічних бізнес-інкубаторів, які перебувають у процесі створення.

3. **Асоційоване членство** – для організацій, які не є науковими парками, інноваційними зонами чи технологічними бізнес-інкубаторами, але зацікавлені у формуванні мережі IASP (університети, технологічні інститути, об'єднання, національні та регіональні агенції розвитку, консалтингові компанії, інженерні або архітектурні фірми, дослідники, експерти, науковці тощо).

Членство в IASP є платним.

Основні форми діяльності та види ресурсної підтримки:

- налагодження контактів між членами, допомога в пошуку особи чи організації, які можуть надати необхідну підтримку або допомогу;

- надання доступу до можливостей провідних наукових, технологічних і дослідницьких парків та інноваційних зон, технологічних бізнес-інкубаторів і дослідницьких інститутів усього світу;

- сприяння обміну знаннями та інформацією, створенню альянсів і розробці нових спільних проектів;

- проведення міжнародних заходів (зокрема конференцій, семінарів та практикумів по всьому світу);

- допомога членам в організації власних конференцій та заходів (зокрема у пошуку спікерів і маркетингу заходів);

- підготовка періодичних досліджень щодо галузі наукових / технологічних парків по всьому світу (збір та аналіз статистики, проведення опитувань членів IASP, підготовка аналітичних оглядів тощо);

- пропозиція програмного продукту Strategigram для аналізу стратегій наукових / технологічних парків, оцінки їх впровадження та порівняння зі стратегічними профілями інших парків.

Контактна інформація: C/ Marie Curie, 35, (PTA) 29590, Campanillas, Málaga, Spain; Тел.: +34 95 202 83 03 Факс: +34 95 202 04 64; E-mail: iasp@iasp.ws Веб-сайт: <http://www.iasp.ws/home>

III. Міжнародна асоціація інноваційного бізнесу (англ. InBIA – International Business Innovation Association)

InBIA – провідна світова організація з просування бізнес-інкубаторів та підприємництва

Місією InBIA є допомога громадам у перетворенні ідей підприємців в інноваційні підприємства, що робить глобальне процвітання реальністю.

Основні завдання:

1. Надання менеджерам інституцій підтримки підприємництва і регіональним лідерам економічного розвитку інформації, знань і рекомендацій з питань політики у сфері підтримки розвитку інноваційного бізнесу.

2. Захист інтересів і надання мережевих ресурсів для підтримки компаній на ранній стадії їх розвитку.

Членство InBIA об'єднує 2100 членів з 60 країн.

Членами InBIA є менеджери бізнес-інкубаторів, акселераторів, університетських центрів комерціалізації / підприємництва тощо. InBIA пропонує **декілька категорій членства**:

1. **Платинове, золоте, срібне членство** – для інкубаторів, коворкінгових офісів, акселераторів та пов'язаних організацій, які представляють агенції економічного розвитку або інші інституції підтримки підприємництва (тип членства залежить від розміру щорічного внеску та впливає на перелік доступних послуг).

2. **Членство партнерських організацій** – для організацій, які представляють національні чи міжнародні об'єднання/групи інкубаторів, акселераторів або інших інституцій підтримки підприємництва.

3. **Членство сільських організацій** – для організацій, що працюють як інкубатори, коворкінгові офіси, акселератори або пов'язані інституції підтримки підприємництва і розташовані в сільській місцевості (з населенням менше 50 тис. осіб).

4. **Членство консультантів** – для самозайнятих осіб або тих, які мають п'ять чи менше найманих працівників і надають підприємцям послуги з питань підтримки.

5. **Членство викладачів** – для осіб, які є інструкторами/професорами в доуніверситетських навчальних закладах чи університетах.

6. **Членство студентів** – для осіб, які на постійній основі є студентами і не працюють в бізнес-інкубаторах або в інших інституціях підтримки підприємництва.

7. **Почесне членство** – для осіб, котрі звільнилися з бізнес-інкубаторів чи інших інституцій підтримки підприємництва, але хочуть бути пов'язаними з InBIA.

Членство в InBIA є платним.

Основні форми діяльності та види ресурсної підтримки:

– **мережева спільнота** – об'єднання членів, надання можливості брати участь у дискусіях в режимі реального часу, поширення інформації та ресурсів через репозиторій;

– **цільовий професійний розвиток** – покращення освіти та навичок через навчальні програми (зокрема сертифіковану програму з менеджменту бізнес-інкубаторів), багаторівневі навчальні курси та вебінари;

– **онлайн ресурси та публікації** – розміщення інформації на веб-сайті, доступ до електронної бібліотеки та онлайн книгарні, email-розсилка;

– **включення в онлайн-каталоги** – розміщення інформації про членів в онлайн-каталозі, де іноземні компанії можуть отримати допомогу для входу на внутрішні ринки.

Контактна інформація: 12703 Research Pkwy, Suite 100, Orlando, FL32826, USA Тел.: +1 407 9655653 E-mail: info@inbia.org Веб-сайт: <https://inbia.org>

IV. Європейська мережа підприємств (англ. EEN – Enterprise Europe Network)

EEN є ініціативою Європейського Союзу, яка підтримує інноваційний бізнес і малі та середні підприємства в Європі, а також на важливих міжнародних ринках, котрі зростають.

Основні завдання:

1. Надання простого децентралізованого доступу до інформації з питань міжнародної співпраці та інтернаціоналізації бізнесу.

2. Підтримка трансферу технологій та інновацій.

3. Підтримка участі в 7-мій Рамковій Програмі ЄС з підтримки досліджень і технологічного розвитку (FP7). Членство EEN сьогодні є найбільшою світовою мережею з підтримки бізнесу та інновацій. Мережа включає 600 організацій із 54 країн світу. Понад 4500 експертів з інтернаціоналізації та трансферу технологій пропонують підприємствам широкий спектр послуг з підтримки бізнесу та інновацій.

Серед організацій-членів EEN – торгово-промислові палати, технологічні центри, інноваційні центри, дослідницькі інститути, університети, агенції регіонального розвитку, об'єднання малого і середнього підприємництва.

Членство в EEN є безоплатним.

Основні форми діяльності та види ресурсної підтримки:

– послуги для встановлення міжнародного партнерства з використанням найбільшої бази даних щодо бізнес-можливостей;

– організація міжнародних бізнес-зустрічей, включно з посередницькими заходами, на яких представники малих і середніх підприємств зустрічаються з потенційними діловими партнерами;

– консультаційні послуги для малих і середніх підприємств щодо виходу на міжнародні ринки (практичні поради з ведення бізнесу в іншій країні, цільові дослідження ринку, інформування про законодавство і стандарти ЄС, консультації з питань захисту інтелектуальної власності);

– надання консультацій і допомоги інноваційним малим і середнім підприємствам у доступі до фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (наприклад, у межах програм «Горизонт – 2020», «Інструмент МСП»);

– спеціалізовані послуги підтримки для бенефіціарів «Інструменту МСП»;

– допомога в пошуку необхідних технологій для покращення інноваційної діяльності;

– допомога в пошуку фінансових ресурсів для зростання;

– збір та поширення інформації про найкращі практики.

Контактна інформація: E-mail: iasp@iasp.ws Веб-сайт: <http://een.ec.europa.eu> [2].

Проекти міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва в Україні представлені у додатку В.

Практична робота до теми 4

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичних знань про види інституцій для допомоги розвитку та підтримки підприємств, їх нормативно-правове забезпечення діяльності. Розглянути підходи до побудови системи торгово-промислових палат України. Обґрунтувати особливості співпраці з фондом підтримки підприємництва, а також діючі програми підтримки бізнесу в межах співпраці з міжнародними мережами та асоціаціями.

Опитування відповідно до плану лекції:

1. У чому полягає сутність та призначення діяльності торгово-промислової палати України, її мета та основні завдання?
2. Назвіть основні функції та особливості співпраці фондів підтримки підприємництва
3. Український фонд підтримки підприємництва: сутність, призначення, основна діяльність.
4. Обґрунтувати діяльність міжнародних асоціацій та мереж підтримки підприємництва
5. Надати характеристику діючих програм підтримки бізнесу.

Перевірка знань студентів у формі тестування:

1. *Торгово-промислова палата України відноситься до:*
 - а) недержавних неприбуткових організацій;
 - б) недержавних неприбуткових самоврядних організацій;
 - в) державних прибуткових організацій;
 - г) державних неприбуткових організацій;
2. *Що входить в структуру торгово-промислових палат (ТПП) України:*
 - а) центральна ТПП України та 25 регіональних ТПП;
 - б) 25 регіональних ТПП;
 - в) 25 місцевих ТПП;
 - г) 25 обласних ТПП.
3. *Метою діяльності торгово-промислової діяльності України є:*
 - а) розвинений і конкурентоспроможний на світових ринках український бізнес;
 - б) підтримка вітчизняного виробника;
 - в) грошова допомога потенційним підприємцям і компаніям, котрі вже працюють.

4. Чи можуть отримати компенсацію за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» підприємства, що зараз отримують будь-який із видів держкомпенсацій з місцевого або державного бюджету, у т. ч. учасники компенсацій для агробізнесу?

- а) так;
- б) ні;
- в) в окремих випадках.

5. Фонди підтримки підприємництва є:

- а) неприбутковими організаціями, які сприяють підтримці підприємництва з боку держави;
- б) некомерційні організаціями, які сприяють підтримці підприємництва з боку держави;
- в) нефінансові організаціями, які сприяють підтримці підприємництва з боку держави;
- г) усі відповіді вірні.

6. Порядок створення та функціонування Українського фонду підтримки підприємництва, інших загальнодержавних фондів підтримки підприємництва визначається:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Верховною Радою України;
- в) Міністерством економіки;
- г) Міністерством цифрової трансформації України.

7. Діяльність УФПП координується:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва;
- в) Наглядовою радою УФПП.

8. Основним інструментом діяльності ФРП є:

- а) колективний договір;
- б) установчий договір;
- в) кредитні програми;
- г) усі відповіді вірні.

9. Досягнення основної мети ФРП здійснюється переважно через операції з:

- а) українськими банками;
- б) небанківськими фінансовими установами;
- в) іншими постачальниками фінансових послуг;
- г) усі відповіді вірні.

10. Які вимоги до стартапів за програмою «Доступні кредити 5-7-9%»?

- а) виручка до 20 млн євро (в екв.) з урахуванням групи пов'язаних контрагентів;
- б) наявність якісного бізнес-плану;
- в) усі відповіді вірні.

Ситуаційне завдання (кейс):

1. Компанія «Юпітер» відповідає всім вимогам і має бажання та обґрунтування оформити кредит з отриманням компенсації за програмою «Доступні кредити 5-7-9%», але не має рахунку у відповідному банку? Які дії компанії найближчим часом? Обґрунтуйте відповідь.

2. Компанія «Аптекар» має КВЕДи: 21.1 Виробництво основних фармацевтичних продуктів. 21.2 Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів. Чи може вона взяти кредит під 0% річних з метою запобігання пандемії COVID-19 та подолання її наслідків? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання для самостійної роботи:

1. Написати есе на тему: “Торгово-промислова палата України – це організація, що успішно поєднує в своїй діяльності традиції та інновації”. Обґрунтуйте відповідь.

2. Написати есе на тему: “Які кредити можуть оформити клієнти-стартапери в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%»? Обґрунтуйте відповідь.

3. Написати есе на тему: “Як розробити якісний бізнес-план?”.

4. Написати есе на тему: “Як формується процентна ставка за кредитом на розвиток підприємництва?” Обґрунтуйте відповідь.

5. Написати есе на тему: “Логістичні питання в Україні, умови, нові правила, та альтернативні коридори для пересування товарів”.

Теми для доповідей, статей та презентацій:

1. Послуги торгово-промислової палати України
2. Характеристика міжнародних проектів торгово-промислової палати України
3. Перелік документів, які необхідно подати для одержання сертифіката про форс-мажорні обставини. В яких випадках це необхідно? Обґрунтуйте відповідь прикладами.
4. Програма "Доступна іпотека 7%"
5. Доступні кредити 5-7-9%
6. Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості
7. Програма з підтримки фінансування інвестиційних проектів малих та середніх підприємств за пріоритетними напрямками
8. Програма «доступний фінансовий лізинг 5-7-9%»
9. Програма мікрокредитування
10. Підтримка фінансування малих та середніх підприємств України в рамках програм Фонду розвитку підприємництва

Література:

1. Доступні кредити. URL : <https://5-7-9.gov.ua>
2. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність. Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фрідріха

Науманна в Україні, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. 176 с. URL: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2016/06/Catalogue-2016_web3.pdf

3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 року № 4618-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

4. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Про Український фонд підтримки підприємництва. URL: <http://ufpp.kiev.ua>

6. Сприяння та підтримка підприємницької діяльності. URL: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=161

7. Торгово-промислова палата України. URL: <https://uccr.org.ua/>

8. Фонд розвитку підприємств. URL: <https://bdf.gov.ua/uk>

ТЕМА 5

ФІНАНСОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

5.1 Пільгове кредитування для створення нового та розвитку існуючого бізнесу

5.2 Державна фінансова підтримка підприємницької діяльності

5.3 Проєкти міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва

5.4 Портал для підприємців. Дія-бізнес

Основні терміни та поняття: кредитні програми; пільговий кредит; пільгова позика; державна програма компенсацій; види фінансової державної підтримки; державні гарантії; «Доступні кредити 5-7-9%»; портал для підприємців; Дія-бізнес

5.1 Пільгове кредитування для створення нового та розвитку існуючого бізнесу

Функціонування економіки будь-якої країни залежить насамперед від функціонування бізнесу. При цьому головну роль у сфері бізнесу має малий та середній бізнес. Саме цей сектор забезпечує країні конкурентоспроможність на світовому ринку під час глобалізації та інтеграції.

Як відомо, **розвиток малого та середнього підприємництва є необхідною умовою для розвитку ринкової економіки, ефективної реструктуризації виробництва та підприємств, вирішення проблем зайнятості, зростання рівня життя та популяції.** Без розвитку малого підприємництва неможливе формування середнього класу, тобто створення надійного фундаменту демократичного суспільства. Причому малий бізнес має найнижчі інвестиційні потреби, характеризується найшвидшим оборотом капіталу. Світовий досвід показує, що він забезпечує вдвічі-втричі більшу ефективність виробничих капіталовкладень і за обсягом коштів, і за терміном віддачі.

Для успішного функціонування підприємство потребує державної підтримки, тому успішний розвиток підприємницької діяльності в державі можливий у разі поєднання ефективного державного регулювання, високого ступеня самоорганізації підприємців та розвиненої інфраструктури підприємництва.

При цьому здійснення підприємницької діяльності на ефективному рівні можливе лише у разі забезпечення сприятливого зовнішнього середовища, тобто сукупності соціальних, економічних, правових та психологічних умов, стимулів для розвитку бізнесу, а також вкладення в нього матеріальних та фінансових ресурсів на пільгових умовах.

Основними напрямками державної підтримки малого та середнього підприємництва в Україні є формування інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва, встановлення системи пільг та прозорої системи оподаткування, наявність фінансово-кредитної підтримки та співпраці з великими підприємствами тощо.

Пільговий кредит – це оформлення позики за спеціальною державною програмою з суттєвою знижкою. Але ця пропозиція обмежена, тобто воно є лише певним категоріям громадян.

Пільгова позика має свої особливості:

- невисока процентна ставка (в порівнянні зі звичайним позикою);
- частина позикових коштів кредитором відшкодовує держава;
- для отримання такої позики потрібно багато документів і чимало часу;
- програма діє тільки для окремих категорій населення;
- програма працює тільки в деяких банках.

У Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [9] надання кредитів на пільгових умовах, а також обслуговування кредитів за пільговими тарифами закріплено як одну з форм державної допомоги.

Державна програма компенсацій

За програмою «Доступні кредити 5-7-9%» держава компенсує підприємцю частину кредитного навантаження. Чим більше робочих місць ви створюєте, тим більшу компенсацію % за кредитом отримуєте. Переваги програми на рис. 5.1.

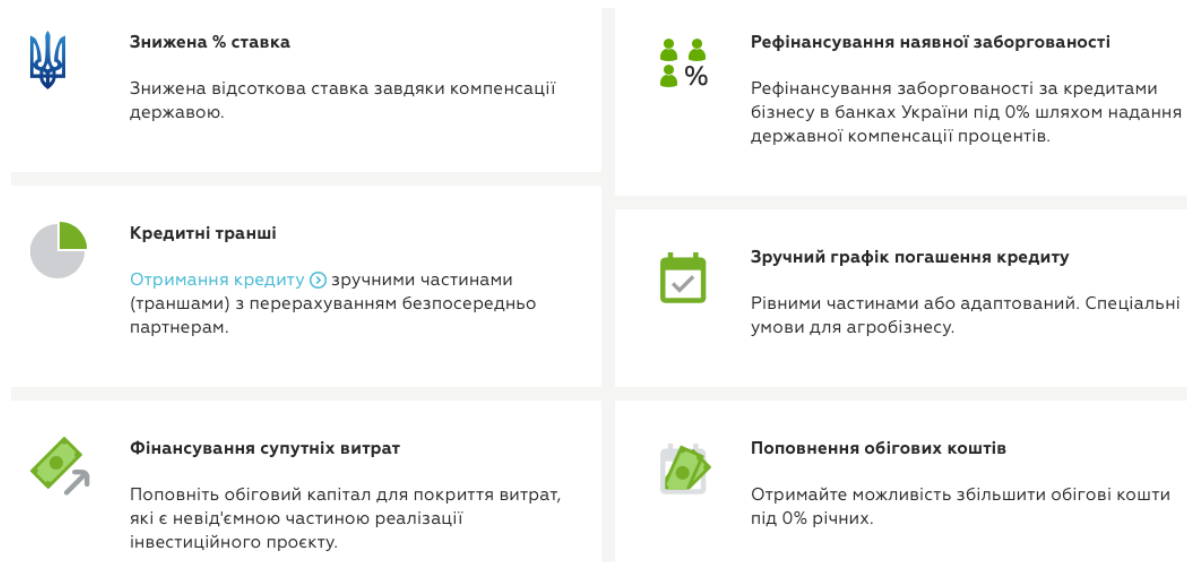

Рис. 5.1 – Переваги програми «Доступні кредити 5-7-9%»

Джерело: [11].

Умови програми (табл. 5.1)

Таблиця 5.1

Умови програми «Доступні кредити 5-7-9%»

Вид кредиту	Невідновлювана кредитна лінія	Відновлювана кредитна лінія
Строк дії лінії (транша)	До 5 років	До 3 років. Обіговість траншів – 90/180/270 (для аграріїв) днів
Сума лінії	Від 100 000 до 50 000 000 грн*	
Сума кредиту	До 80% від вартості інвестиційного проєкту	До 25% вартості інвестиційного проєкту, що фінансується кредитними коштами, – на витрати, що є невід'ємною частиною реалізації такого проєкту**
Ставка	7% або 9% річних – у першому кварталі (залежить від суми отриманого доходу на групу за останній звітний рік). - Від 5% до 9% річних – з наступного кварталу (залежить від кількості нових робочих місць, переглядається щокварталу)	
Спосіб видачі	Траншами на рахунок постачальника з контролем відповідності цільовому використанню	Траншами на рахунок позичальника з контролем відповідності цільовому використанню
Графік	Рівними частинами або адаптований (відстрочення сплати тіла кредиту для аграріїв – до 6 міс., погашення % – щомісяця 1-го числа).	Обіговість траншів – 90/180/270 днів (для аграріїв). Погашення % – щомісяця 1-го числа
Забезпечення	Нерухомість/автотранспорт/СГТ/обладнання + порука від фізичної особи – власника бізнесу (для юридичних осіб)	Нерухомість/автотранспорт/СГТ/обладнання + порука від фізичної особи – власника бізнесу (для юридичних осіб)
Комісія	1%/1,5% (разова під час видачі кредиту) – для наявного бізнесу/стартапів	
Гарантування основного боргу від держави	Для стартапів	
Обов'язкові умови	Для стартапів: наявність якісного бізнес-плану (пройти навчання можна за програмою sme.gov.ua/579start ☺)	

* Сума державної допомоги не може перевищувати екв. 200 000 євро за трирічний період на групу..

** Відновлювана кредитна лінія надається лише як доповнення до кредиту на інвестиційні цілі.

Джерело: [11].

Кредитні програми, що беруть участь в компенсаціях:

- Інвестиційний кредит – для придбання та/або модернізації основних засобів.
 - «КУБ» під заставу – для розширення бізнесу.
 - Кредит на придбання основних засобів, у тому числі сільгосптехніки.
 - Кредит на придбання комерційних і легкових авто.
 - Кредит на придбання комерційної нерухомості.
 - Кредитна лінія – для поповнення обігових коштів підприємства.
 - Агросезон – для фінансування витрат відповідно до сільгоспциклів.
- Умови участі у кредитних програмах (табл. 5.2; 5.3; 5.4).

1) Інвестиційний кредит – для придбання та/або модернізації основних засобів.

Переваги:

- Сума кредиту може сягати 3 млн грн.

- Мінімальний пакет документів.
- Період погашення процентів – щомісяця, а тіла кредиту – на вибір кожні 90, 180 або 270 днів.
- Можливість неодноразового використання кредитних коштів в рамках встановленого ліміту.
- Можливість отримання компенсації процентів за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%»

Таблиця 5.2

Умови участі у програмі «Інвестиційний кредит»

Цільове призначення	поповнення обігових коштів
Валюта кредиту	гривня, долар США, євро
Строк дії договору	від 1 до 3 років
Сума	• від 500 000 до 3 000 000 грн • від 18 000 до 105 000 дол. США • від 15 000 до 90 000 євро
Ставка	• 90 днів: гривня – 14%; євро – 5%; долар США – 6%; • 180 днів: гривня – 15%; євро – 5,5%; долар США – 6,5%; • 270 днів: гривня – 16%; євро – 6%; долар США – 7%
Разова комісія	• 1% від суми кредиту (гривня); • 0,5% від суми кредиту (євро, долар США)
Порядок погашення	проценти – щомісяця; тіло кредиту – кожні 90/180/270 (для аграріїв) днів
Забезпечення	нерухомість, обладнання, автотранспорт, сільгосптехніка, додатково – порука від фізичної особи – власника бізнесу

Джерело: [11].

2) «КУБ» під заставу – для розширення бізнесу (табл. 5.3)

Таблиця 5.3

Умови отримання програми «КУБ» під заставу – для розширення бізнесу

	КУБ	АгроКУБ	ТурКУБ
Ставка	• 1,6% на місяць від суми кредиту – перші 6 місяців; • 1,4% на місяць від суми кредиту – наступні 6 місяців		
Сума	50 000–1 000 000 грн		
Отримання коштів	На поточний рахунок		
Забезпечення	Без застави		
Строк кредиту	12 місяців	12 місяців	3–8 місяців (залежно від дати отримання коштів)
Порядок погашення заборгованості за кредитом	Щомісяця рівними частинами	Щомісяця, передбачено адаптований графік (на вибір клієнта та за узгодженням з банком): 1. перші 6 місяців користування кредитом – погашення тільки процентів; 2. наступні 6 місяців – щомісячне погашення рівними частинами основного боргу з процентами.	Погашення процентів – щомісяця починаючи з місяця, наступного за місяцем отримання кредиту. • Для клієнтів, які ведуть бізнес на узбережжі Чорного та Азовського морів: погашення тіла кредиту рівними частинами в липні, серпні та вересні; • Для клієнтів, які ведуть бізнес на туристичних об'єктах Прикарпаття та Закарпаття: погашення тіла кредиту рівними частинами в січні, лютому та березні (по третині боргу щомісяця).
Хто може стати учасником програми	Приватні підприємці та юридичні особи	Приватні підприємці та юридичні особи сільськогосподарської сфери, у яких вид діяльності пов'язаний з рослинництвом або тваринництвом	Приватні підприємці та юридичні особи, які займаються бізнесом, пов'язаним із сезонним туризмом і його інфраструктурою (турпідприємства, готелі, бази відпочинку, небюджетні дитячі табори, кафе, ресторани, їдальні), та знаходяться в регіонах країни, де найбільш розвинений сезонний туристичний бізнес, а саме: на узбережжі Чорного та Азовського морів, а також на гірськолижних курортах Прикарпаття та Закарпаття. Детальніше
Період надання	Будь-який період		• Для клієнтів, які ведуть бізнес на узбережжі Чорного та Азовського морів: з 1 січня до 30 червня. • Для клієнтів, які ведуть бізнес на туристичних об'єктах Прикарпаття та Закарпаття: з 1 липня до 31 грудня

Джерело: [11].

3) Кредит на придбання основних засобів, у тому числі сільгосптехніки (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Умови участі в кредитній програмі на придбання основних засобів

Строк	1–5 років
Ставка	від 5** до 14% річних
Валюта	UAH
Сума фінансування	від 100 тис. грн
Аванс	від 10% вартості майна, що купується за умови участі в державній програмі «Кредити під державні гарантії»
Майно, що купується	комерційний транспорт, сільгосптехніка, спецтехніка, обладнання
Графік платежів	щомісяця рівними частинами/платежами, адаптований (з урахуванням сезонності бізнесу)
Страховання	щороку згідно з тарифами акредитованої банком страхової компанії

* Залежно від фінансового стану клієнта й особливостей вибраної програми компенсації.

** Лише за умови участі в програмі «Доступні кредити 5-7-9%».

Джерело: [11].

4) Кредит на придбання комерційної нерухомості (табл. 5.4)

Таблиця 5.4

Умови отримання кредиту на придбання комерційної нерухомості

Сегмент клієнтів	клієнти малого та середнього бізнесу: • юридичні особи; • фізичні особи – підприємці
Строк	від 12 до 60 місяців
Ставка	14% річних
Разова комісія	1% від суми кредиту
Валюта	гривня
Сума фінансування	від 200 000,00 грн (до 75% вартості нерухомості)
Аванс	від 25% вартості нерухомості
Графік платежів	ануїтет, адаптований графік погашення з урахуванням сезонності бізнесу
Страховання	щорічно згідно з тарифами акредитованої банком страхової компанії

Джерело: [11].

Переваги:

- Оплата до 75% вартості нерухомості за рахунок кредитних коштів.
- Швидке та прозоре оформлення кредиту.
- Мінімальний пакет документів.
- Забезпеченням виступає нерухомість, придбана за рахунок кредитних коштів.
- Кваліфікований супровід та консультаційна підтримка.

5) Кредит на придбання комерційних і легкових авто

Типи авто, що доступні в кредит у рамках програми

Комерційні авто

Критерії:

1. Вантажопідйомність усіх авто – від 3,5 т.
2. Авто малої вантажопідйомності (до 1 т) для перевезення вантажу:
 - авто із закритим вантажним відсіком (незаскленим);
 - автомобілі з вантажною платформою.
3. Авто малої вантажопідйомності (1–3,5 т) для перевезення вантажу:
 - вантажні авто із закритим вантажним відсіком (незаскленим);
 - вантажні авто із закритим вантажним відсіком;
 - авто із незаскленим і збільшеним салоном (два ряди сидінь);
 - авторефрижератори (авто, забезпечені холодильними установками, що підтримують у вантажному відсіку потрібний температурний режим);
 - автомобілі з вантажною платформою з одинарною чи подвійною кабіною.
4. Авто для перевезення пасажирів:
 - малої вантажопідйомності – до 1 т.
 - малої вантажопідйомності – від 1 до 3,5 т.

Легкові авто

У рамках програми дозволяється придбання легкових авто для комерційних цілей (надання конкретних оплачуваних послуг).

Критерії:

1. Легкові автомобілі класів А та В – Daewoo Matiz, Kia Picanto, Volkswagen Polo, Peugeot 208, Ford Fiesta, Skoda Fabia (КВЕД – «Діяльність із забезпечення стравами та напоями»).
2. Автомобілі малої вантажопідйомності (до 1 т) для перевезення вантажу:
 - авто із закритим вантажним відсіком (незаскленим);
 - автомобілі з вантажною платформою.

Джерело: [11].

6) Кредитна лінія – для поповнення обігових коштів підприємства (табл. 5.5)

Таблиця 5.5

Умови отримання кредитної лінії

Цільове призначення	поповнення обігових коштів
Валюта кредиту	гривня, долар США, євро
Строк дії договору	від 1 до 3 років
Сума	• від 500 000 до 3 000 000 грн • від 18 000 до 105 000 дол. США • від 15 000 до 90 000 євро
Ставка	• 90 днів: гривня – 14%; євро – 5%; долар США – 6%; • 180 днів: гривня – 15%; євро – 5,5%; долар США – 6,5%; • 270 днів: гривня – 16%; євро – 6%; долар США – 7%
Разова комісія	• 1% від суми кредиту (гривня); • 0,5% від суми кредиту (євро, долар США)
Порядок погашення	проценти – щомісяця; тіло кредиту – кожні 90/180/270 (для аграріїв) днів
Забезпечення	нерухомість, обладнання, автотранспорт, сільгосптехніка, додатково – порука від фізичної особи – власника бізнесу

Джерело: [11].

Переваги:

- Сума кредиту може сягати 3 млн грн.
- Мінімальний пакет документів.
- Період погашення процентів – щомісяця, а тіла кредиту – на вибір кожні 90, 180 або 270 днів.
- Ви можете неодноразово використовувати кредитні кошти в рамках встановленого ліміту.
- Можливість отримання компенсації процентів за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%»

7) Агросезон – для фінансування витрат відповідно до сільгоспциклів (табл. 5.6)

Таблиця 5.6

Умови участі в агросезоні

Вид кредиту	Поновлювана кредитна лінія з оформленням строкових етапів фінансування
Термін дії лінії / етапу фінансування (в межах лінії)	До 36 місяців / до 12 місяців
Сума фінансування	від 500 000 грн
Відсоткова ставка	- гривня — від 13% річних; - долар США — від 6,5% річних; - євро — від 5,5% річних. Можливе зниження процентної ставки за умови участі в державних програмах «Доступні кредити 5-7-9%» та/або «Програма здешевлення кредитів»
Комісія	від 0,5% від суми фінансування (разово)
Період надання фінансування	З лютого по листопад включно, в рамках календарного року
Погашення основної заборгованості	Гнучкий графік з урахуванням сезонності, погашення кредиту: грудень – 20%, січень – 30%, лютий – повне обнулення етапу фінансування
Погашення відсотків	Щомісяця по 25-х числах
Забезпечення	Нерухомість, транспорт, сільськогосподарська техніка та обладнання, цілісні майнові комплекси, обладнання

Джерело: [11].

Переваги:

- Кредитування «живими» грошима.
- Використання коштів на різнопланові потреби сільськогосподарського циклу.
- Графік використання коштів і погашення заборгованості адаптований до стадій сільськогосподарського циклу.
- Оформлення етапів фінансування в зручний для Вас період залежно від потреб агроциклу.

Рефінансування заборгованості шляхом відкриття нової кредитної угоди доступне через такі програми:

- Інвестиційний кредит
- «КУБ» під заставу
- Кредитна лінія

– Агросезон

Уряд оновив програму «5-7-9%». Одна з головних новацій – нульова кредитна ставка для максимально широкого кола підприємців.

Оновлена програма базується на двох основних напрямках:

- 1) кредитування агровиробників для фінансування посівної кампанії за ставкою 0% річних терміном на 6 місяців;
- 2) кредити усім підприємствам під 0% на період воєнного стану та одного місяця після його припинення, після чого ставка становитиме 5% річних.

Максимальна сума, яку підприємці зможуть взяти у кредит – 60 млн грн.

Термін кредитування залежатиме від цільового призначення коштів. На інвестпроекти та на рефінансування заборгованості – до п'яти років. Для фінансування оборотного капіталу – до трьох років. Фінансування посівної кампанії – шість місяців. **Головна відмінність від старої програми у підтримці не тільки малого та середнього бізнесу, а й великих компаній.**

Якщо раніше програма «5-7-9%» була розрахована лише на бізнес з річним доходом менше €20 млн на рік, то зараз обмеження знято. Також відсутня умова про створення нових чи збереження існуючих робочих місць та обмеження за КВЕДами чи галузями.

Процедура оформлення кредиту аналогічна стандартній процедурі отримання кредиту та зазвичай займає до 7 робочих днів, йдеться у письмовому коментарі пресслужби ПУМБ. Кредит може отримати будь-яка українська компанія, де кінцевими бенефіціарами є громадяни України.

Фінальне рішення, кому надавати фінансування, а також право встановлювати власні критерії для позичальників, залишається за банками. Як і раніше, банк повинен самостійно переконатися у тому, що позичальник надійний і в умовах воєнного стану його бізнес працює.

Пакет документів, необхідний кредитору, має містити підтвердження права власності, звітність та потенційне забезпечення. Забезпеченням може бути державна гарантія в обсязі до 80% кредиту. Також банки можуть висувати додаткові вимоги або визначати пріоритетні категорії клієнтів.

Наприклад, Ощадбанк особливу увагу приділяє діловій репутації, кредитній історії та кредитоспроможності потенційного клієнта. Окремий напрям пріоритетного фінансування – виробництво, що переорієнтувалося на задоволення потреб воєнного часу – виробництво та/або реалізація безпосередньо, зброї.

Менеджмент ПУМБу вирішив, що першими розраховувати на фінансову підтримку зможуть діючі клієнти банку, повідомили в пресслужбі фінустанови. І ПУМБ, і Ощадбанк одним із першочергових завдань вважають кредитування аграрної галузі.

Як отримати державну гарантію

Згідно постанови «Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році», якою визначив 17 банків-кредиторів, що можуть надавати

кредити під держгарантії. Це ПриватБанк, ПУМБ, ПроКредит Банк, Райффайзен Банк, Укргазбанк, Укрексімбанк, Кредобанк, МІБ, Креді Агріколь Банк, ОТП Банк, МТБ Банк, Агропросперіс Банк, Полтава-Банк, Банк Восток, Банк Альянс, Львів, Асвіо Банк [15].

5.2 Державна фінансова підтримка підприємницької діяльності

Державна допомога суб'єктам господарювання (далі – державна допомога) – підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

Державна допомога полягає у передачі ресурсів держави чи місцевих ресурсів окремим суб'єктам господарювання, а також у втратах доходів відповідних бюджетів.

Державна допомога може реалізовуватися, зокрема, у таких формах:

- 1) надання субсидій та грантів;
- 2) надання дотацій;
- 3) надання податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів;
- 4) списання боргів, включно із заборгованістю за надані державні послуги, списання штрафних санкцій, компенсація збитків суб'єктам господарювання;
- 5) надання гарантій, кредитів на пільгових умовах, обслуговування кредитів за пільговими тарифами;
- 6) зменшення фінансових зобов'язань суб'єктів господарювання перед фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- 7) надання, прямо чи опосередковано, суб'єктам господарювання товарів чи послуг за цінами нижче ринкових або придбання товарів чи послуг суб'єктів господарювання за цінами, вище ринкових;
- 8) продаж державного майна за цінами, нижче ринкових;
- 9) збільшення державної частки в статутному капіталі суб'єктів господарювання або збільшення вартості державної частки на умовах, неприйнятних для приватних інвесторів [9].

Відповідно до статті 16 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI **фінансова державна підтримка здійснюється спеціально уповноваженим органом у сфері розвитку малого і середнього підприємництва**, іншими органами виконавчої влади, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, Українським фондом підтримки підприємництва та іншими загальнодержавними фондами, регіональними та місцевими фондами підтримки підприємництва.

Фінансова державна підтримка надається за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Основними видами фінансової державної підтримки є:

- 1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки [12].

Державну політику фінансової підтримки розвитку підприємництва слід розглядати як складову економічної політики, а саме:

- визначаючи її основні взаємозв'язки з іншими напрямками і сферами господарювання;
- структурувати функції держави у сфері управління процесами розвитку підприємництва;
- аналізувати й оцінювати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність функціонування підприємницького сектора економіки;
- планувати і прогнозувати результати функціонування підприємницького сектора економіки та визначати їх вплив на розвиток національної економіки;
- свідомо створювати сприятливі умови для ефективного розвитку суб'єктів підприємництва, запобігаючи появі негативних умов і факторів господарювання;
- розробляти механізми реалізації державної політики сприяння ефективному розвитку підприємництва.

Таким чином, **фінансова підтримка малих підприємств** знаходить свій прояв у **прямих заходах держави** щодо діяльності і розвитку малих підприємств, апатронаж і сприяння – **непрямим**, шляхом створення умов для ефективного їх функціонування.

Основні завдання державної політики щодо розвитку малих підприємств повинні бути акцентовані на тому, що суб'єкту законодавчої ініціативи потрібно розробити нову концепцію підприємницької діяльності шляхом:

- 1) забезпечення збереження існуючих малих підприємств (юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності), оскільки є тенденція до їхнього закриття, що обумовлено відсутністю фінансових можливостей до функціонування;
- 2) забезпечення якісного розвитку малих підприємств (збільшення

частки малих підприємств, які створюють високу додану вартість і тобі робочі місця), що досягається наступним:

3) посиленням експортної спроможності вітчизняних малих підприємств;

4) спрощенням доступу малих підприємств до сучасних технологій;

5) підвищенням здатності малих підприємств конкурувати з імпортом та підвищенням загального рівня їх конкурентоспроможності;

6) збільшенням доступу малих підприємств до довгострокових кредитів для побудови нових виробництв та послуг, продукція або результати яких використовуються у міжнародній та внутрішній торгівлі;

7) забезпеченням доступу малих підприємств до інформації про державні, муніципальні або приватні програми щодо збільшення спроможності малих підприємств конкурувати на міжнародних та внутрішніх ринках;

8) представленням інтересів малих підприємств у двосторонніх та багатосторонніх міжнародних торговельних переговорах та домовленостях, у тому числі переговорах з ЄС;

9) введенням на засадах рівноправності представників підприємницької спільноти до складу тендерних комісій Українського та регіональних фондів підтримки підприємництва [7].

З метою впровадження протягом 2020 – 2022 років комплексної системи нових можливостей стабілізації та сталого розвитку економіки України і підвищення рівня зайнятості населення шляхом збереження існуючих і стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці постановою Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534 затверджено Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020 – 2022 роки.

Реформа передбачає реалізацію заходів підтримки малого та середнього бізнесу, спрямованих на:

- забезпечення доступу до фінансів;
- забезпечення доступу до ринків;
- створення інфраструктури розвитку малого та середнього бізнесу.

Так, зокрема, передбачається:

– розв’язання проблеми з ліквідністю малого та середнього бізнесу шляхом впровадження заходів, спрямованих на збереження робочих місць, спрощення доступу до фінансів та зменшення витрат бізнесу. Також з метою поліпшення доступу до фінансів передбачається створення та забезпечення ефективної діяльності Фонду фондів;

– розширення доступу до ринків шляхом залучення малого та середнього бізнесу до здійснення заходів із соціально-економічного розвитку окремих територій;

- проведення оптимізації регулювання та полегшення адміністративних процедур для малого та середнього бізнесу, що супроводжуватиметься створенням ефективної інфраструктури підтримки підприємництва.

Цілі та завдання:

- покращення доступу малого та середнього бізнесу до фінансування, зокрема шляхом подальшої реалізації, удосконалення та популяризації Державної програми “Доступні кредити 5-7-9”, впровадження механізму портфельних кредитних гарантій, розвиток альтернативних способів фінансування, створення та популяризація навчальних програм та матеріалів щодо фінансової грамотності;

- розвиток онлайн-платформ для доступу до альтернативних способів фінансування (наприклад факторингова платформа для публічних закупівель);

- розвиток інфраструктури для ведення бізнесу та впровадження інновацій малими і середніми підприємствами, а саме: створення національної мережі інноваційних бізнес центрів за стандартами Європейської мережі бізнес-та інноваційних центрів (EBN) через навчання та сертифікацію наявної інфраструктури (бізнес центри, інкубатори, регіональні агенції тощо), а також розширення мережі інформаційних пунктів підприємця при ОМС;

- розробка програм грантової та навчальної підтримки, спрямованих на створення сталих і конкурентоспроможних бізнес моделей, відновлення чи адаптації ланцюгів доданої вартості;

- підвищення інституційної спроможності держави у реалізації державної політики у сфері розвитку підприємництва шляхом створення Агенції з питань розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу;

- розроблення дворічної стратегії розвитку малого та середнього підприємництва та плану заходів її реалізації, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу у посткризовий період [6].

5.3 Проекти міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва

Міжнародна технічна допомога – це допомога у придбанні знання та навичок у відповідних сферах діяльності, зазвичай в галузі економіки та управління. Вона може залучатись у вигляді будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні, робіт і послуг, прав інтелектуальної власності, фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті, інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій [14].

Міжнародна технічна допомога (МТД) – ресурси, які надаються донорами на безоплатній основі для здійснення проектів з метою проведення реформ і реалізації програм соціально-економічного розвитку України.

Міжнародна технічна допомога надається Україні на безоплатній та безповоротній основі країнами-донорами та міжнародними організаціями з

1992 року практично в усіх сферах економіки та суспільного життя країнами-донорами та міжнародними організаціями.

В рамках надання Україні міжнародної технічної допомоги співробітництво здійснюється з 15 країнами, Європейським Союзом та понад 20 міжнародними організаціями.

Найбільшими донорами для України були та залишаються Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. Іншими донорами є Канада, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія, Туреччина, Данія, а також організації системи ООН, Світовий банк, ЄБРР, ОЕСР.

Основні організаційно-правові засади технічного співробітництва з країнами-донорами та міжнародними організаціями на сьогодні регулюються **21 рамковим міжнародним договором України** та міжнародними договорами щодо впровадження програм співробітництва в різних сферах економіки. Цілі та завдання допомоги узгоджуються як на міжурядовому, так і на міжвідомчому рівні.

За всі роки співробітництва донорами виділено **понад 9 мільярдів доларів США**.

З 1996 року здійснено державну реєстрацію **3414 проектів** технічної допомоги.

Основними напрямками надання технічної допомоги є:

1. Підвищення рівня ядерної та радіаційної безпеки, захист держави та громадян.
2. Перетворення об'єкта Укриття на екологічно безпечну систему та охорона навколишнього середовища.
3. Удосконалення регуляторної політики, поліпшення інвестиційного клімату, розвиток підприємництва та конкуренції на внутрішньому ринку.
4. Розвиток фінансового ринку та банківського сектору .
5. Розвиток сільськогосподарського сектору.
6. Охорона здоров'я та соціальний захист населення.
7. Розвиток освіти, науки, культури та туризму.
8. Модернізація муніципальної інфраструктури та транспорту.
9. Розвиток громадянського суспільства, місцевого самоврядування, забезпечення верховенства права, боротьба з корупцією, підтримка ЗМІ, регіональний розвиток [1].

Таким чином, **міжнародна технічна допомога** надається донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України у вигляді фінансових та інших ресурсів та послуг відповідно до міжнародних договорів України.

МТД може залучатись у вигляді:

- будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні;
- робіт і послуг;
- прав інтелектуальної власності;
- фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті;
- інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій.

Методика ефективності такого виду допомоги не має чіткої регламентації, втім має здійснюватися в межах Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги.

Цей документ є рамковим, в межах якої кожна країна може розробити свою систему показників ефективності МТД.

Основними принципами цього документу є: відповідальність, гармонізація, узгодження, результати й взаємна підзвітність. На початковому етапі аналізу було поставлено завдання виокремити ті області, яким була надана МТД і охарактеризувати їх на предмет відповідності реалізації цих програм до принципів Паризької декларації. До таких областей належать: Київська, Дніпропетровська, Тернопільська, Закарпатська, Чернівецька, Одеська, Рівненська, Львівська, Харківська. Дані області було обрано тому, що вони є найбільшими «користувачами» МТД в Україні, що стосуються МСП – найбільші обсяги ресурсів програм МТД були направлені саме в ці області [4].

Перелік діючих проєктів (програм) МТД, бенефіціаром/реципієнтом яких є Мінрегіон представлено у додатку Г [5].

На сьогодні в Україні вже є низка проєктів МТД, які встигли успішно зарекомендувати себе у сфері підтримки вітчизняного бізнесу. Наприклад, *«Програма лідерства, сприяння експорту, залучення інвестицій та розвитку»*, що діє в Україні з 2015 р. Програма реалізовується фондом Western NIS Enterprise Fund, заснованим у 1994 р. за фінансування уряду США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Одним із напрямків цієї програми є фінансування на вигідних умовах українських суб'єктів господарювання, які в рамках своєї комерційної діяльності забезпечують реалізацію соціальних чи екологічних програм або вирішують певні соціальні питання для соціально-незахищених верств населення України чи екологічні питання. Таке фінансування вже встигли отримати Львівська пекарня «Горіховий дім» (підтримує центр для жінок, що опинилися у складних життєвих обставинах), Колективне підприємство «Садовод» (забезпечує продуктами харчування лікувальні заклади та сприяє зайнятості сільського населення Черкаського району), ательє «Му Atelier» (працевлаштовує внутрішньо переміщених осіб та допомагає вразливим групам населення). Очікується, що загальна сума кредитів у межах програми протягом наступних 3-х років складе 100 млн грн.

Ще одним прикладом проєктів МТД у сфері бізнесу є *«Канадсько-український проєкт з підтримки торгівлі та інвестицій» (CUTIS)*, що реалізовується Конференційною радою Канади (the Conference Board of Canada). Цей проєкт запущений в Україні у зв'язку з очікуваним впровадженням зони вільної торгівлі між Канадою і Україною та має на меті адаптацію товарів і послуг українського бізнесу до споживчого ринку Канади задля їх подальшого збуту. В рамках проєкту проводяться семінари та тренінги з метою підготовки українських суб'єктів підприємницької діяльності до виходу на канадський ринок.

Серед інших проєктів МТД, спрямованих на підтримку приватного сектору, можна відзначити *«Партнерство заради інновацій: розвиток сімейних*

ферм, об'єднаних в сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи», а також «Збільшення потужностей для професійного вирощування картоплі в Україні шляхом забезпечення якісним насіннєвим матеріалом та технологіями малих і середніх фермерів». Обидва проекти реалізуються за кошти уряду США (через USAID). Їхньою метою є збільшення обсягу виробництва молочної продукції шляхом збільшення кількості сімейних ферм та збільшення ефективності агровиробництва разом з покращенням прибутковості бізнесу малих і середніх фермерів.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює питання МТД в Україні, є Постанова Кабінету міністрів України №153 від 15.02.2002 р. *«Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги».* Ця постанова досить широко трактує поняття «міжнародна технічна допомога» та визначає, що МТД може залучатися у вигляді фінансових ресурсів (наприклад, грантів чи стипендій), майна, прав інтелектуальної власності, робіт і послуг, а також інших ресурсів, що не заборонені законодавством.

Загалом, реалізація МТД здійснюється наступним чином. Донор (іноземна держава чи міжнародна організація, що надає МТД) обирає виконавця (резидента чи нерезидента), який буде безпосередньо реалізовувати відповідний проект МТД. Через виконавця донор надає МТД реципієнту, яким може виступати будь-яка особа або організація державної, приватної або комунальної власності. З боку держави реалізацію проекту МТД контролює бенефіціар – центральний орган виконавчої влади, Рада міністрів АРК, облдержадміністрація, Київська чи Севастопольська міськдержадміністрація, до компетенції яких належить реалізація державної політики у відповідній галузі чи регіоні, де передбачається впровадження проекту МТД, та які зацікавлені в результатах виконання такого проекту.

На рівні держави головним координатором діяльності, пов'язаної із залученням МТД, є Мінекономрозвитку. Зокрема, Мінекономрозвитку проводить експертизу та погоджує запити потенційних реципієнтів на одержання МТД; готує та надсилає іноземним державам і міжнародним організаціям офіційні звернення щодо залучення та використання МТД; проводить державну реєстрацію проектів МТД та акредитацію виконавців; веде єдиний реєстр проектів, що реалізуються в Україні з використанням ресурсів міжнародних фінансових організацій та МТД; проводить (разом з відповідними бенефіціарами) моніторинг виконання та дотримання умов реалізації проектів МТД. На своєму веб-сайті (www.me.gov.ua) Мінекономрозвитку публікує перелік зареєстрованих чинних проектів МТД з інформацією про відповідних донорів, реципієнтів, бенефіціарів, а також про загальну вартість і терміни виконання проектів МТД.

В чому користь?

Проекти МТД відкривають для українського бізнесу **нові можливості та надають низку переваг.**

По-перше, в рамках проекту МТД суб'єкт господарювання часто може отримати важкодоступні (іноді й унікальні) ресурси. Це може бути, наприклад,

спеціальне обладнання, консультації першокласних експертів або певні права інтелектуальної власності.

По-друге, МТД – це здебільшого безкоштовний або дуже дешевий ресурс. Отримати такий ресурс за аналогічною вартістю поза проектами МТД у наш час досить складно, а інколи просто неможливо.

По-третє, ресурси, що отримує реципієнт в рамках МТД, звільняються від оподаткування. Наприклад, якщо реципієнт імпортує обладнання за кошти МТД, він отримує податкову пільгу у вигляді звільнення від сплати митного збору та податку на додану вартість.

Пам'ятаємо про обов'язки

Згідно з українським законодавством, реципієнт має низку обов'язків, які надають можливість бенефіціару здійснювати моніторинг проекту МТД та забезпечують прозорість процесу залучення і використання МТД. Зокрема, реципієнт зобов'язаний подавати бенефіціару регулярні звіти про стан реалізації та результати проекту МТД, а також копії протоколів засідань наглядових рад та експертних груп, що створюються для супроводження проекту МТД (якщо це передбачено проектом). Реципієнт також зобов'язаний оприлюднити на своєму веб-сайті або в засобах масової інформації певні відомості стосовно отримання ним МТД.

Отже, варто зазначити, що проекти МТД мають свою специфіку, через що далеко не кожен бізнес може/хоче претендувати на отримання МТД. Наприклад, з причин невідповідності кваліфікаційним критеріям щодо потенційних реципієнтів або через небажання розкривати в ЗМІ певну інформацію (розкриття якої вимагається законодавством про МТД чи умовами відповідного проекту). При цьому для окремих категорій суб'єктів господарювання проекти МТД можуть виявитися унікальною можливістю реалізувати свої бізнес-плани та вибороти належне місце на українському ринку або за кордоном [3].

5.4 Портал для підприємців. Дія-бізнес

Портал створено на вимогу Закону України «Про адміністративні послуги».

Ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг здійснюється відповідно до Порядку затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 січня 2013 р. № 13 [10].

Цілі Порталу:

- впорядкування та надання вичерпної інформації про адміністративні послуги;
- надання адміністративних та інших публічних послуг в електронному вигляді.

Як функціонує Портал. Послідовність дій для роботи з Порталом (рис. 5.1)

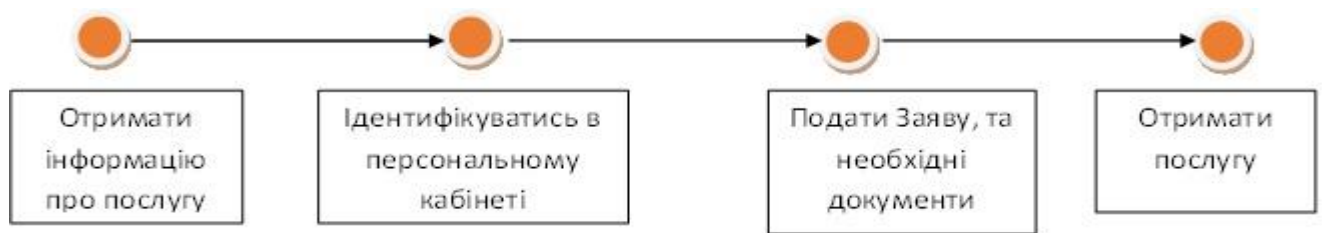

Рис. 5.1 – Послідовність дій для роботи з Порталом для підприємців

Функціональні елементи:

Персональний кабінет – створюється для одержувачів послуг та використовується як механізм спілкування між заявником та надавачем послуг.

Ідентифікація – процедура розпізнавання особи. На даному етапі буде використовуватись електронний цифровий підпис. З часом доступними стануть різні методи ідентифікації, по мірі технічної та юридичної готовності.

Подача документів – форми заяв та документи подаються в електронному вигляді. Електронний підпис засвідчує автентичність документів.

Отримання послуги – відбуватиметься в персональному кабінеті шляхом надання результату послуги в електронному вигляді.

Зворотній зв'язок здійснюється через електронну пошту заявника.

Етапи розвитку Порталу:

Робота Порталу в інформаційному режимі та забезпечення вичерпної інформації про:

- адміністративну послугу;
- список, шаблони та зразки документів необхідних для отримання послуги;
- контактну інформацію та місце отримання послуги.

Надання послуг в електронному вигляді:

- послідовне впровадження послуг в електронному вигляді (по мірі готовності суб'єктів надання);
- розширення способів ідентифікації одержувачів послуг;
- впровадження механізмів сплати за послуги.

Побудовано комплексну систему захисту інформації Порталу з підтвердженою відповідністю. Атестат відповідності зареєстровано в Адміністрації державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України 06.02.2018 за № 16228.

Дія – це державний гігант який створений для полегшення співробітництва з державою.

Дія.Бізнес — це національний проєкт із розвитку підприємництва, ініційований Міністерством цифрової трансформації України.

У межах проєкту Дія.Бізнес функціонує вебсайт для потенційних та діючих підприємців. На вебсайті можна отримати більше 50 видів безкоштовних онлайн-консультацій, пройти навчання в Національній онлайн-

школі для підприємців, отримати актуальні новини про можливості для розвитку бізнесу, а також скористатися великою кількістю цифрових сервісів.

Також додаток ДІА дозволяє у декілька натискань за досить короткий час (приблизно 10-15 хвилин) розпочати діяльність ФОП та навіть автоматична подача податкових документів, що дуже скорочує час та облегшує ведення бізнесу для малого та середнього бізнесу. Також вже зараз у додатку можливо створити Товариство з Обмеженою Відповідальністю (так званий «ТОВ»). Ця програма розвивається кожен день та націлена на переведення усіх процесів реєстрації, взаємодії з податковою та банками у інтернет простір та спрощення цих взаємодій.

Дія.Бізнес – це масштабна ініціатива з розвитку українського бізнесу.

Проект має дві складові:

- 1) онлайн-платформу Дія.Бізнес;
- 2) офлайн – центри підтримки підприємців.

На онлайн-платформі Дія.Бізнес (<https://business.diia.gov.ua>) підприємці можуть знайти:

- необхідну інформація для відкриття та ведення бізнесу;
- скористатися послугою консалтингу з 14 різних напрямків;
- пройти навчання в онлайн-школі для підприємців;
- скористатися картою інфраструктури підтримки підприємництва у своєму регіоні.

В офлайн-центрах Дія.Бізнес підприємці можуть безкоштовно отримати:

- послугу консалтингу від спеціалістів практиків;
- відвідати освітні заходи;
- протестувати продукт на спеціальній рор-уп зоні;
- провести бізнес-подію в просторі центру.

Знайти ідею для власної справи, дізнатися історії успіху українських підприємців, підібрати програми підтримки для бізнесу та отримати поради, як розвивати бізнес, можна вже зараз на **порталі Дія.Бізнес**.

Окрім цього на порталі можна скористатись **наступними послугами та можливостями:**

- онлайн-консалтинг (отримати безкоштовні консультації)
- національна безкоштовна онлайн-школа для підприємців (навчатись)
- карта об'єктів інфраструктури організацій підтримки бізнесу (знайти організацію підтримки бізнесу у своєму місті за допомогою розумних фільтрів)
- єдиний каталог сервісів та можливостей, що регулярно оновлюється (знайти партнера, фінансування, виграти грант чи скористатись онлайн-послугою)
- каталог бізнес-ідей (знайти ідею для бізнесу та завантажити корисні шаблони для операційної діяльності компанії)
- довідник підприємця, актуальні новини та кейси [13].

Центри підтримки підприємців Дія.Бізнес розміщені в кожному місті України з населенням більше 50 000 осіб, а саме (табл. 5.7).

Таблиця 5.7

Центри підтримки підприємців Дія.Бізнес в містах України

Центри підтримки підприємців Дія.Бізнес в Україні	Дата відкриття	Адреса міст України
Дія.Бізнес у Харкові	1 липня 2020 року	Харків, вул. Сумська, 65
Дія.Бізнес у Миколаєві	9 листопада 2020 року	Миколаїв, вул. Шевченка, 59/3.
Центр для студентів на базі КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ		Київ, вул. Васильківська, 90А
Консультаційний стенд функціонує у соціальному коворкінгу Digital Cherkasy	1 березня 2021 року	Черкаси, бульвар Тараса Шевченка, 277.
Дія.Бізнес в місті Одеса	11 червня 2021 року	Одеса, вул. Грецька, 1а.
Дія.Бізнес в місті Полтава.	14 вересня 2021 року.	Полтава, вул. Соборності, 45а.
Дія.Бізнес в місті Ужгород на базі Ужгородського національного університету	15 вересня 2021 року	Ужгород, вул. Університетська, 14
Дія.Бізнес в місті Буча	22 листопада 2021	Буча, пров. Олекси Тихого, будинок 4, корпус 1, приміщення 230
Дія.Бізнес у місті Тернопіль	25 листопада 2021 року	Тернопіль, вул. 15 квітня, 2м, Бізнес-центр К-15
Дія.Бізнес в місті Кривий Ріг	26 листопада 2021 року	Кривий Ріг, вул. Петра Калнишевського, 1а
Дія.Бізнес в місті Кременчук	29 листопада 2021 року	Кременчук, вул. Соборна, 21, ТРК “Галактика”, 5-й поверх

Джерело: [13].

На порталі Дія. Бізнес удосконалюються наступні **можливості для підприємців**. Функціонал поповнився:

- маркетплейсом фінансових можливостей;
- аналітикою стану українського бізнесу;
- платформою імпакт-інвестування.

Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу – це те місце, де підприємці можуть обрати для себе необхідну фінансову програму, прочитати детальні умови отримання фінансування та звернутися безпосередньо до банківських та інших установ.

Аналітика представляє собою інструмент для аналізу стану українського бізнесу на основі відкритих даних.

Цей інструмент буде корисним для:

- діючих і майбутніх підприємців;
- аналітичних центрів;
- проектів міжнародної технічної допомоги;
- національних та міжнародних інвесторів;

- співробітників центральних та місцевих органів виконавчої влади, що формують політику в сфері розвитку малого та середнього підприємництва.

Даний інструмент передбачає збір відкритих даних стану українського бізнесу і представлення їх у зручному вигляді.

Це забезпечить ухвалення ефективних рішень в секторі підприємництва. Крім цього, даний сервіс стане корисним для:

- створення програм підтримки підприємців Урядом та міжнародними донорами;
- аналізу стану розвитку підприємництва в реальному часі;
- аналізу стану розвитку підприємництва в різних розрізах (секторальний, регіональний тощо).

Аналітика стану українського бізнесу — один з проєктів учасників менторської програми для державних службовців зі створення проєктів на основі відкритих даних – Open Data Mastermind. Програма реалізовувалась USAID / UK aid проєктом «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS» спільно з Міністерство цифрової трансформації України. Партнер програми – 1991 Open Data Incubator.

Тут генерується інформація на основі відкритих даних про:

- ФОПів та юридичних осіб;
- податки та ліцензії;
- державні перевірки бізнесу;
- публічні закупівлі;
- торгівлю і експорт;
- фінанси та звітність.

Платформа імпакт-інвестування. Сервіс буде корисний підприємцям, які ведуть бізнес відповідно до цілей сталого розвитку ООН. Платформа даватиме оцінку, наскільки підприємство готове до імпакт-інвестицій, а також відкриє можливість подати заявку на залучення коштів [8].

Практична робота до теми 5

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичних знань про пільгове кредитування для створення нового та розвитку існуючого бізнесу. Розглянути підходи до побудови системи державної фінансової підтримки підприємницької діяльності. Обґрунтувати особливості співпраці в межах проєктів міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва, а також розглянути можливості порталу для підприємців.

Опитування відповідно до плану лекції:

1. У чому полягає сутність, значення та особливості пільгового кредитування?
2. Надайте характеристику кредитних програм, які беруть участь в компенсаціях державою наданих кредитів на потреби бізнесу.

3. У чому сутність, цілі, завдання та роль державної фінансової підтримки підприємницької діяльності?

4. В яких формах надається державна фінансова підтримка підприємницької діяльності?

5. Що таке міжнародна технічна допомога? Назвіть та охарактеризуйте основні напрями надання технічної допомоги

6. Надайте характеристику діючих проектів міжнародної допомоги

7. Обґрунтувати діяльність порталу для підприємців

8. Надати характеристику послуг та можливостей онлайн-платформи та офлайн-центрів Дія.Бізнес, які працюють в різних містах України.

Перевірка знань студентів у формі тестування:

1. *Пільговий кредит це:*

а) оформлення позики за спеціальною державною програмою з суттєвою знижкою;

б) оформлення позики за спеціальною державною програмою з суттєвою знижкою для певних категорій громадян;

в) всі відповіді вірні.

2. *Державна допомога суб'єктам господарювання полягає у:*

а) передачі ресурсів держави чи місцевих ресурсів окремим суб'єктам господарювання, а також у втратах доходів відповідних бюджетів;

б) передачі грошових засобів держави окремим суб'єктам господарювання;

в) грошовій компенсації;

г) всі варіанти вірні.

3. *Міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді:*

а) будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні;

б) робіт і послуг;

в) прав інтелектуальної власності;

г) фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті та інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій;

д) всі відповіді вірні.

4. У чому сутність програми «Доступні кредити 5-7-9%»

а) держава компенсує підприємцю частину кредитного навантаження;

б) держава бере на себе зобов'язання оплачувати кредит підприємцю;

в) усі відповіді вірні.

5. *Фінансова державна підтримка надається за рахунок:*

а) державного бюджету;

б) місцевого бюджету;

в) державного та місцевих бюджетів.

6. *Кому надається міжнародна технічна допомога:*

а) донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України у вигляді фінансових та інших ресурсів та послуг відповідно до міжнародних договорів України;

б) суб'єктам підприємницької діяльності;

в) Дія.Бізнес центрам підтримки підприємницької діяльності.

7. *Дія.Бізнес — це національний проєкт із розвитку підприємництва, ініційований:*

а) Кабінетом Міністрів України;

б) Міністерством цифрової трансформації України

в) Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва.

8. *В чому користь проєктів міжнародної технічної допомоги (МТД) для українського бізнесу?*

а) отримання важкодоступних (іноді й унікальних) ресурсів;

б) ресурси, що отримує реципієнт в рамках МТД, звільняються від оподаткування;

в) усі відповіді вірні.

9. *Що таке «Дія.Бізнес»?*

а) це портал створений активним суспільством підприємців;

б) це національний проєкт із розвитку підприємництва, ініційований Міністерством цифрової трансформації України;

в) усі відповіді вірні;

10. *Цілі Порталу для підприємництва:*

а) впорядкування та надання вичерпної інформації про адміністративні послуги;

б) надання адміністративних та інших публічних послуг в електронному вигляді.

в) усі відповіді вірні.

Ситуаційні завдання (кейси):

1. Компанія «Антишкала англійської мови Space Deeg» має намір придбати франшизу в межах інвестиційного проєкту для відкриття в м. Ізмаїл Одеської області. Чи може компанія скористатися програмою «Доступні кредити 5-7-9%» та оформити кредит з отриманням компенсації на реалізацію проєкту? Обґрунтуйте відповідь.

2. Компанія «Ашан» заявила, що може прийняти людину з інвалідністю. Скільки людей вона може прийняти для того, щоб закрити квоту, якщо в компанії працює понад 25 осіб, згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання для самостійної роботи:

1. Написати есе на тему: “Запобігання пандемії COVID-19 та подолання її наслідків”. Обґрунтуйте відповідь.
2. Написати есе на тему: “Фінансові продукти для малого та середнього бізнесу, які застосовуються в Україні?”. Обґрунтуйте відповідь.
3. Написати есе на тему: “Як підприємцю підготуватись до отримання кредиту?”
4. Написати есе на тему: “Портал Дія.Бізнес: нові можливості для підприємців

Теми для доповідей, статей та презентацій:

1. Огляд національних програм для фінансування підприємництва
2. Огляд міжнародних програм для фінансування підприємництва
3. Огляд грантових програм для фінансування підприємництва
4. Які програм доступу до фінансування для підприємців є в Україні?
5. Державні гарантії на портфельній основі
6. Ініціатива Кластери України — Clusters4Ukraine
7. Жіноче підприємництво: актуальність, допомога, шляхи реалізації
8. Ідеї для старту бізнесу в аграрній сфері
9. Нові можливості збільшення експорту українських виробників товарів та постачальників послуг
10. Безбар'єрність у бізнесі: нові підходи у підприємстві

Література:

1. Довідка про міжнародну технічну допомогу Україні. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e485115d-5f7c-480d-ab90-563def7e4053&title=DovidkaProMizhnarodnuTekhnichnuDopomoguUkraini>
2. Доступні кредити. URL : <https://5-7-9.gov.ua>
3. Міжнародна технічна допомога в Україні. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga-v-ukrayini.html>
4. Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_271#Text
5. Перелік діючих проектів міжнародної допомоги. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/international-cooperation/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga/diyuchi-proyekty-mtd/perelik-diyuchyh-proektiv-mizhnarodnoyi-tehnichnoyi-dopomogy-stanom-na-lyutyj-2021-roku/>
6. Підтримка малого і середнього підприємництва. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>
7. Подплетний В.В. Державна фінансова підтримка розвитку малих підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2015. 27. С. 65-75.
8. Портал Дія.Бізнес оновили: 3 нові можливості для підприємців https://business.24tv.ua/portal-diyabiznes-onovili-3-novi-mozhlivosti-dlya-pidpriyemtsiv_n1808885
9. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.
10. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-2013-п#Text>
11. Приватбанк – учасник програми «Доступні кредити 5-7-9%». URL: <https://privatbank.ua/business/5-7-9>

12. Фінансово-кредитна підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва. URL: <http://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/42>

13. Центри підтримки підприємців Дія.Бізнес.
URL: <https://business.diia.gov.ua/hubs>

14. Що таке міжнародна технічна допомога? URL:
<https://oda.odessa.gov.ua/biznesu/pidtrymka-biznesu/informaczijna-pidtrymka-pidpryyemnyczkoyi-diyalnosti/shho-take-mizhnarodna-tehniczna-dopomoga/>

15. Як бізнесу отримати кредити під 0 %, які обіцяв Зеленський? Детальний експлайнер від Forbes. URL: <https://forbes.ua/inside/yak-biznesu-otrimati-kredit-pid-0-yaki-obitsyav-zelenskiy-detalniy-ekspleyner-vid-forbes-30032022-5164>

ТЕМА 6

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

6.1 Особливості інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва у країнах Європейського Союзу

6.2 Інституції підтримки підприємництва у США

6.3 Досвід забезпечення розвитку підприємницької діяльності у Канаді

Основні терміни та поняття: кредитні програми; програма мікропозик; Євросоюз; США; види фінансової державної підтримки; Канада; світовий досвід; програми зовнішньої допомоги; регулювання підприємницької діяльності

6.1 Особливості інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва у країнах Європейського Союзу

Європейський Союз (ЄС) є найбільшим економічним співтовариством у світі, на частку якого припадає близько чверті світового виробництва товарів та міжнародної торгівлі. Основні інституційні наддержавні органи ЄС (Європейський парламент, Європейська Рада, Комісія ЄС, Європейський Суд) визначають єдину стратегію розвитку країн-учасниць ЄС. Низка інститутів виконує спеціальні функції, наприклад: Аудиторський комітет (контроль за станом фінансів ЄС), Європейський інвестиційний банк (фінансування проектів Союзу).

Останнім часом помітно активізувалась підтримка інноваційної діяльності з боку ЄС. Причина – суттєве загострення міжнародної конкурентної боротьби серед країн економічного авангарду за вихід у перших рядах на чергову висхідну хвилю довгого економічного циклу, що формує, тепер уже інноваційний, техніко-економічний устрій.

Підтримка у звичайних умовах надається суб'єкта малого та середнього бізнесу.

На сьогоднішній день **основними напрямками політики ЄС є щодо розвитку є:**

- фінансова підтримка,
- спрощення нормативної бази, адміністративних процедур у галузі підтримки;
- участь асоціацій, у прийнятті рішень у рамках діяльності ЄС;
- сприяння у сфері досліджень;
- інновацій та підготовки кадрів;
- усунення порушень у функціонуванні «єдиного ринку» та конкуренції у ньому, що знижують ефективність діяльності;

- підвищення конкурентоспроможності, зокрема, з метою їх виходу на зовнішні ринки;
- культивування серед населення ЄС духу підприємництва та підтримка різноманітних форм співпраці між дрібними підприємцями [3].

В ЄС склалася досить налагоджена **інфраструктура підтримки малого бізнесу**, наприклад, всі країни-члени ЄС мають добре розвинену мережу як державних, так і приватних організацій з регулювання розвитку та підтримки малих та середніх господарюючих суб'єктів. При цьому політика розвитку у кожній країні ЄС розробляється міністерствами економіки, промисловості та торгівлі, причому інші урядові органи, наприклад, міністерство зайнятості, також беруть участь у підтримці, надаючи допомогу цьому шару підприємств у питаннях зайнятості, навчання, міжнародної торгівлі, розвитку тощо.

Державні установи, зокрема **торгово-промислові палати**, займаються навчанням та підвищенням кваліфікації, технологічним консультуванням кадрів, стимулюванням міжнародної торгівлі та співпраці, видачею сертифікатів якості, надання ділової інформації. При цьому, приватні фінансові установи, зокрема комерційні банки, венчурні компанії надають кредитну підтримку МСП, а приватні дослідні та консалтингові структури консультують з різних питань менеджменту, маркетингу, розвитку та впровадження інформаційних технологій тощо.

В останні кілька років у Європі стала вельми поширеною отримали інтерактивні інструменти підтримки, такі як інформаційні портали, вебінари, відеоконференції тощо. В якості прикладу виступає Континентальна мережа на підтримку малого та середнього бізнесу (European Enterprise Network) – портал з безкоштовними інформаційними ресурсами з підтримки, який об'єднав у собі більше 600 агентств та організацій, що виконують роль посередника між малим та середнім бізнесом та Євросоюзом. Будь-який представник МСП може швидко й безкоштовно дізнатись про всі наявні можливості розвитку підприємства, нові методи і технології, ефективні способи підвищення кваліфікації працівників, оцінити ризикованість роботи в інших країнах ЄС й, головне, налагодити прямі контакти із конкретним Європейським фондом, який може співфінансувати впровадження певного інноваційного проекту [18].

Все вищевикладене дозволяє зробити висновок, що основні **цілі регулювання та підтримки МСБ у Європі** полягають у зміцненні єдиного внутрішнього ринку ЄС, усунення адміністративних бар'єрів для ведення МСБ, уніфікація законодавчої бази, а також посилення взаємодії країн ЄС для більш глибокої економічної співпраці з іншими країнами.

У сфері регулювання підприємницької діяльності, можна назвати кілька ключових тенденцій.

Перша – це зниження адміністративного впливу на бізнес, надання йому більшої свободи. При цьому, державна політика спрямована на максимальну підтримку найбільш пріоритетних секторів економіки. Соціальна складова постійно перебуває в числі її пріоритетів. Найважливіші регулюючі функції німецької держави пов'язані з забезпеченням правового та економічного порядку в країні.

Другий напрямок державного регулювання підприємницької діяльності – його різноманітна підтримка. Податкова політика як інструмент заохочення інноваційної діяльності у пріоритетних галузях широко використовується у Франції та Німеччини. Фінансова допомога, зазвичай дрібним та середнім фірмам, виявляється у формі субсидій, гарантованих позик та дотацій. Досвід Франції цікавий ще й стимулюванням переміщення підприємств на периферію, у слабо розвинені регіони. У цьому випадку малі та середні підприємства отримують цільові кредити на капіталовкладення, структурну перебудову виробництва.

Однією з цілей Європейського союзу є побудова загального внутрішнього ринку. Створення спільного ринку передбачає вільне переміщення людей, товарів, капіталів та послуг. З метою досягнення цього ЄС має гарантувати свободу конкуренції та припиняти недобросовісні дії підприємств, що її обмежують. Положення установчих договорів ЄС визначили особливе ставлення до права конкуренції, що стало однією з найбільш динамічно розвиваються галузей права Європейського Союзу. Особливе ставлення до антимонопольного праву полягає у тому, що винятковою компетенцією у сфері встановлення правил конкуренції має Європейський Союз.

Так, відповідно до статті 107 Договору про функціонування Європейського Союзу несумісною є з внутрішнім ринком будь-яка допомога, що надається державою-членом ЄС, або за рахунок державних ресурсів у будь-якій формі, шляхом підтримки окремих підприємств або виробництва певних товарів, якщо вона порушує або загрожує спотворити конкуренцію.

Можна виділити чотири умови, за яких така допомога є забороненою.

По-перше, якщо дана допомога надана державою-членом ЄС або за допомогою державних ресурсів. Варто зазначити це поняття охоплює як безпосередньо державну допомогу так і допомогу, що надається через державні чи приватні організації, що призначаються державою.

По-друге, якщо така допомога надає перевагу одержувачу, тобто підприємству. Це становище підлягає широкому тлумаченні. Так, державна допомога може виражатися у субсидіях чи позиках, а й пом'якшенні різноманітних витрат підприємства, наприклад у частковому або повному звільненні від оподаткування.

По третє, якщо така допомога безпосередньо загрожує конкуренції, зменшуючи витрати одного підприємства і цим ставлячи їх у вигідніше становище проти з іншими.

По-четверте, якщо державна допомога впливає на внутрішній ринок Європейського союзу, який вважається порушеним, якщо ця допомога зміцнює позиції підприємства у порівнянні з іншими конкуруючими підприємствами, що діють на ринку ЄС.

Разом з цим, такий контроль не повинен перешкоджати підтримці малого підприємництва та його розвитку, тому поза межами антимонопольного контролю перебуває допомога, яка дорівнює 200 тисяч євро за період трьох років.

Зважаючи на наведене, ЄС як наднаціональне міжнародне утворення, яке здійснює регулювання правовідносин, у тому числі, які виникають в сфері бізнесу, запровадило широкий спектр підтримки малих та середніх суб'єктів господарювання, що є також стимулом зростання економіки ЄС. Разом з цим, будь-яка підтримка має відповідати основному принципу побудови ЄС – вільної конкуренції [9].

Програми зовнішньої допомоги Європейського Союзу

Європейський Союз є найбільшим донором у світі. Провідну роль в цьому процесі відіграє Європейська Комісія, одна з трьох ключових інституцій ЄС, до функцій якої належить управління програмами зовнішньої допомоги ЄС та надання допомоги у розвитку по всьому світі. Генеральний директорат Європейської Комісії з питань зовнішньої допомоги або **EuropeAid** відповідає за виконання програм і проектів зовнішньої допомоги в усіх країнах світу. Завдання цього підрозділу Єврокомісії полягає в забезпеченні організованості та ефективності програм допомоги у розвитку. Головна увага при цьому приділяється досягненню максимальної користі та віддачі від коштів, що виділяються за програмами допомоги. EuropeAid докладає великих зусиль аби гарантувати, що підтримка, яка надається за його програмами, значною мірою сприяла виконанню завдань розвитку, визначених Європейським Союзом і Цілями розвитку тисячоліття ООН. Ефективна реалізація програм допомоги також сприяє підвищенню ролі Європейського Союзу на світовій арені.

EuropeAid має надзвичайну децентралізовану структуру. Це означає, що двоє з трьох штатних співробітників Європейської Комісії, задіяних у проектах з надання допомоги, працюють безпосередньо на місці реалізації проекту. Саме тому основна частина роботи з підготовки та виконання проектів здійснюється через представництва Європейської комісії у відповідних країнах. Як гравець, діяльність якого у сфері розвитку є не лише активною, але й випереджальною, Євросоюз працює над вирішенням питань, які мають глобальний характер, таких як бідність, голод, стан довкілля, дотримання прав людини, здоров'я, освіта та цифрова нерівність. ЄС також реалізує програми та проекти в країнах по всьому світу, що сприяють належному врядуванню, розвитку людських ресурсів та соціальному розвитку, безпеці, міграції, охорони довкілля тощо. Для надання підтримки країнам-партнерам Європейський Союз використовує широкий спектр засобів [3].

Європейська політика сусідства та Україна

Європейську політику сусідства (ЄПС) було розроблено у 2004 році з метою уникнення появи нових ліній поділу між розширеним ЄС та його сусідами. ЄПС сприяє зміцненню добробуту, стабільності та безпеки, як країн ЄС, так і сусідніх держав і потребує дій як з боку країн – сусідів, так і з боку Європейського Союзу.

Європейська політика сусідства розповсюджується на країни, що межують з ЄС: Азербайджан, Алжир, Білорусь, Вірменію, Грузію, Єгипет, Ізраїль, Йорданію, Ліван, Лівію, Марокко, Молдову, окуповані Палестинські Території, Сірію, Туніс та Україну. Хоча Росія є також сусідом ЄС, її відносини з ЄС розвиваються в рамках стратегічного партнерства.

Своїм сусідам Європейський Союз запропонував **привілейовані відносини, що будуються на взаємних зобов'язаннях** стосовно відданості спільним цінностям: демократія та права людини, верховенство права, належне врядування, принципи ринкової економіки та сталий розвиток. ЄПС виходить за межі існуючих відносин, пропонуючи країнам-учасникам глибші взаємини на політичному рівні та ширшу економічну інтеграцію. Рівень очікувань від таких відносин залежатиме від міри, в якій ці цінності поділятимуть партнери. ЄПС залишається відмінним від процесу розширення і не має на меті визначити, як у майбутньому розвиватимуться відносини країн-партнерів з ЄС.

Для подальшого розвитку та поглиблення стосунків з країнами-партнерами, розбудови спільної зони стабільності, безпеки та добробуту, ЄС та кожна країна-партнер в рамках ЄПС дійшли згоди щодо цілей реформування цілого ряду сфер в рамках **таких «спільних» напрямків** як співробітництво з питань політики та безпеки, економічні та торгівельні аспекти, мобільність, довкілля, інтеграція транспортних та енергетичних мереж, а також співробітництво в галузі науки та культури. ЄС надає фінансову та технічну допомогу для сприяння процесу досягнення цих цілей, підтримуючи, таким чином, власні зусилля країн – партнерів.

Східне партнерство – нова амбітна глава у відносинах ЄС зі східними сусідами

З кінця 2008 року Європейська Комісія опублікувала повідомлення про **Східне партнерство** – ініціативу, що покликана визначити новий вимір політики у Східній Європі. Східне партнерство є кроком до змін у відносинах ЄС з Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Молдовою та Україною. **Цей механізм передбачає** підвищення рівня політичної взаємодії, включаючи перспективу нового покоління угод про асоціацію, далекоюсяжну інтеграцію в економіку ЄС, спрощення перетину кордону ЄС для громадян за умови дотримання вимог безпеки, посилення механізмів енергетичної безпеки на користь усіх зацікавлених сторін, а також зростання фінансової допомоги. ЄС пропонує більш інтенсивну поточну підтримку реформ країн – партнерів через Комплексну програму інституційного розвитку та нові багатосторонні заходи, які нададуть можливість об'єднати усіх партнерів при вирішенні спільних викликів. **Пропозиція нового партнерства** включає нові заходи, спрямовані на підтримку соціально-економічного розвитку у зазначених шести країнах, а також п'ять ключових ініціатив, які стануть конкретним свідченням підтримки ЄС [2].

Поступові розширення Європейського Союзу сприяли все більшому його географічному зближенню зі східними сусідами, а реформи, підтримані Європейською політикою сусідства, наблизили ці країни до нього у політичному та економічному відношенні. Зростає також і відповідальність ЄС за надання допомоги своїм партнерам для вирішення політичних і економічних викликів, що стоять перед ними, а також для підтримки їхнього прагнення тісніших зв'язків, не в останню чергу у світлі конфлікту у Грузії, що відбувся влітку 2008 року.

Україна як основний партнер ЄС на Сході, вже має тісні двосторонні зв'язки з Євросоюзом. **Східне партнерство** надасть можливості значно посилити спільну роботу на рівні Україна-ЄС, зокрема, у напрямку наближення законодавства України та європейських стандартів. Крім того, Східне партнерство урізноманітнить співпрацю України з ЄС. Фактично, Східне партнерство, яке базується на економічній інтеграції та наближенні законодавства країн-партнерів до європейських стандартів, сприятиме формуванню зон вільної торгівлі між ЄС і Східними партнерами, що, безумовно, укріпить економіку України.

Східне партнерство передбачає поглиблення двосторонніх відносин між ЄС та країнами-партнерами та запровадження нової багатосторонньої основи для співпраці. **Основними пунктами цієї ініціативи є [9]:**

- нові угоди про асоціацію, включаючи глибокі та всеохоплюючі угоди про зони вільної торгівлі;
- комплексні програми за фінансової підтримки ЄС для покращання адміністративної спроможності країн-партнерів;
- поступова інтеграція в економіку ЄС із дотриманням асиметрії, необхідної економікам країн-партнерів;
- заохочення країн-партнерів до розвитку мережі вільної торгівлі між ними, яка може пізніше приєднатися до Економічного співтовариства сусідства;
- укладення «договорів мобільності та безпеки», які сприятимуть простішому законному перетину кордону ЄС, посилюючи при цьому заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією, організованою злочинністю та незаконною міграцією;
- вивчення можливості для розвитку трудової мобільності з перспективою більшої відкритості ринку праці ЄС;
- активізація програм, спрямованих на соціально-економічний розвиток країн-партнерів
- створення чотирьох багатосторонніх політичних платформ: демократія, належне управління та стабільність; економічна інтеграція та зближення з політичними курсами ЄС; енергетична безпека; та контакти між громадянами для подальшої підтримки окремих реформ країн-партнерів;
- 5 ключових багатосторонніх ініціатив: програма інтегрованого управління кордонами; сприяння розвитку малих і середніх підприємств; сприяння розвитку регіональних ринків електроенергії, енергоефективності та відновлювальних джерел енергії; розвиток Південного енергетичного коридору; співпраця з попередження стихійних лих і техногенних аварій, готовності до них і реагування;
- посилення соціально-культурних контактів і ширше залучення громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін, включаючи Європейський Парламент.

Значна кількість пропозицій для Східного партнерства вже реалізовані або почали реалізовуватися на двосторонньому рівні між Україною та Європейським Союзом. Серед них Угода про асоціації, діалог щодо скасування в'язового режиму, створення зони вільної торгівлі та інші.

Як реагують країни Європейського Союзу на COVID-19

Як виглядає карантин: більшість країн вдалися до обмеження поїздок та пересування громадськими місцями, закриття шкіл та заборона великих збори, заохочення віддаленої роботи.

Скільки грошей витратила: близько 37 млрд. € та 0,3% ВВП ЄС.

Загальні фінансові витрати:

- створення в бюджеті інвестиційної ініціативи з питань реагування на загрозу коронавірусу;
- підтримка державних інвестицій для лікарень, малого та середнього бізнесу, ринків праці та регіонів, що постраждали;
- розширення включення кризи в галузі охорони здоров'я у Фонду солідарності ЄС, з метою мобілізації для найбільш постраждалих країн-членів ЄС (більше 800 млн. €) [9].
- перенаправлення 1 млрд. € гарантій Європейському інвестиційному фонду для стимулювання банків забезпечення ліквідності для МСП та середніх груп;
- оголошення про надання кредитних канікул боржникам, що постраждали від кризи;
- Європейська Комісія призупинила вимоги щодо фіскального коригування для країн, що не відповідають їх середньостроковій цілі, і дозволила країнам управляти дефіцитом більше 3% ВВП [1].

Заходи Європейського Центрального Банку (ЄЦБ) дозволили критично важливим установам працювати нижче Керівного принципу 2, буфера збереження капіталу та коефіцієнта покриття ліквідності (LCR). Нові правила щодо складу капіталу для задоволення вимог другого рівня (P2R) були наново завантажені для випуску додаткового капіталу. ЄЦБ вважає, що відповідне вивільнення контрциклічного буфера національними макропруденційними органами посилить його заходи щодо забезпечення капіталу.

ЄЦБ надав підтримку грошово-кредитної політики шляхом:

- додаткові закупівлі активів більше 120 млрд. €;
- додаткова програма купівлі активів на цінні папери приватного та державного сектору більше 750 млрд. €;
- послаблення стандартів застави для операцій з рефінансування Євросистеми (MROs, LTROs, TLTROs);
- тимчасове застосування гнучкості у класифікації вимог та очікувань щодо резервування втрат по непогашених кредитах (NPL), які охоплюють державні гарантії та мораторії, пов'язані з COVID-19;
- рекомендація банкам уникати проциклічних припущень щодо визначення резервів збитків;
- рекомендація банкам обрати перехідні правила МСФЗ 9 (Міжнародний стандарт фінансової звітності) [9].

6.2 Інституції підтримки підприємництва у США

США – держава, побудована на засадах вільного підприємництва, яка, безперечно, рухає та розвиває країну. У США на частку МСБ припадає 99,6 % від загального числа підприємств, з них 75,8 % складають мікропідприємства (до 20 осіб). Визначальним фактором, який забезпечує стабільність МСБ у країні, є гнучка податкова система та заходи зі збереження добросовісної конкуренції на ринку товарів та послуг.

Тому програми державної підтримки бізнесу у США дуже різноманітні. Сполучені Штати, як на рівні Федерального Уряду, так і на рівні Уряду окремих штатів активно підтримують підприємців у програмах:

- пільгового фінансування, субсидування та кредитування;
- надання різних інфраструктур для просування та розвитку продуктів та послуг;
- зниження бази оподаткування;
- придбання обладнання, нерухомості, землі;
- гарантовані кредитні програми;
- венчурні програми;
- програми гарантування боргових зобов'язань;
- інвестиційні програми

У США є державна організація, що займається об'єднанням підприємців у різних галузях. Існують певні пільги й у імпортно-експортній галузі [13].

Програми підтримки малого та середнього бізнесу бувають загального напрямку та цільові. Цільові програми постійно змінюються. Вони залежать від конкретного сектора, який зараз, на думку Уряду, потребує підтримки. Федеральний Уряд має із цього приводу свою думку, а Уряди штатів – свою.

Наприклад, штат на західному узбережжі США може вважати, що підтримки вимагає будь-яка галузь інформаційних технологій. У той час, як штат у центральній частині Америки вважає, що потрібна підтримка у збільшенні поголів'я свиней чи бугаїв. Федеральний Уряд, своєю чергою, має на це свої погляди і також відштовхується від якихось власних даних та стратегій розвитку країни. Останні гарячі теми, що активно підтримувалися Урядом США: альтернативні джерела енергії, вантажоперевезення, реабілітація наркозалежних, альтернативні види транспорту.

Крім того, для приватних компаній існує можливість отримання певних грантів від держави у різних галузях. Процес подачі заявки на грант, здебільшого, досить простий і прямолінійний, і це цілком можна зробити без допомоги сторонніх фахівців.

Близько 23% усіх державних замовлень у США мають обов'язково діставатися малому бізнесу. Кожне федеральне міністерство має свій процентний КРІ за обсягом замовлень, який має бути наданий підприємцям за прямими контрактами та субконтрактацією. КРІ деталізується за категоріями підприємців, що зазначені вище (жінки, інваліди, ветерани, HUBZone). Американські федеральні відомства будуть зобов'язані виконати покладені він показники, інакше їм загрожують великі проблеми. За дотриманням показників

слідкує конгрес, а президенту щорічно представляють спеціальну доповідь «про малий бізнес». Ключовим помічником та захисником малих підприємств у США є окрема державна структура – Адміністрація малого бізнесу (US Small Business Administration) [15].

Цікаво ще й те, що малий бізнес в Америці має доступ до державного оборонного замовлення. У Україні такої практики не існує, а вона могла б бути можливою та корисною. У всьому розвиненому світі оборонне замовлення – це потужний стимул для розвитку малих компаній, що особливо займаються наукомісткими технологіями та інноваціями. Це величезний ринок збуту. Постачання продуктів харчування, ремонт меблів, цілком може виконати малий бізнес. Великі компанії чи оборонно-промислові підприємства могли закуповувати деякі вже готові вироби, деталі тощо у малих. Це називається механізмом субконтрактації. У результаті, компанія замовник економить з виробництва компонентів своєї продукції, знижується її собівартість і підвищується енергоефективність підприємства.

Участь малого бізнесу у науково-дослідних та дослідно-конструкторських роботах на теперішній час становить лише 2%. Значна частка НДДКР посідає саме розробки з військової тематики. Натомість у країнах Євросоюзу частка технологій, які розробляють малі компанії, становить понад 20% від усього промислового виробництва [11].

Спираючись на досвід США, можна стверджувати, що гарантування позик є однією з найбільш ефективних форм державної підтримки малого підприємництва. У Сполучених Штатах Америки відсутні особливі податкові режими для малих підприємств, дохід підприємства оподатковується в залежності від його розміру. Чекає затвердження Конгресу ініціатива президента стосовно скасування податку на дохід від приросту капіталу для малого бізнесу. Для підтримки та розвитку інновацій створені окремі програми, наприклад Програма Інноваційних Досліджень. Держава активно співпрацює з приватним сектором з метою створення сприятливих умов для розвитку та підтримки стартапів, малого бізнесу. Штат Каліфорнія є одним зі штатів Америки з потужною економікою, яка спирається на малий та середній бізнес.

Які кроки на законодавчому рівні здійснено з метою створення умов та заохочення розвитку стартапів, малого бізнесу?

Одним із найважливіших кроків на шляху підтримки та розвитку малого бізнесу у США було створення 30 липня 1953 року Адміністрації з питань малого бізнесу (Small Business Administration (SBA)). В результаті чого була розпочата розробка цільових федеральних, регіональних програм і проектів розвитку та підтримки малого бізнесу.

SBA забезпечує доступ МСБ до державних закупівель, причому основною метою є передача щонайменше 23 % державного замовлення малим підприємствам, з яких 5 % – компаніям, якими володіють жінки; 3 % – компаніям, якими володіють ветерани збройних сил. Тож щорічно МСБ має можливість отримати доступ до державних замовлень на суму понад 100 млрд.\$.

З моменту заснування Адміністрація з питань малого бізнесу надала мільйони кредитів, кредитних гарантій, контрактів та консультацій з метою допомоги в заснуванні та розвитку малого бізнесу. В 1958 році відповідно до Закону про Інвестиційну Компанію було засновано програму Інвестиційна Компанія Малого Бізнесу (Small Business Investment Company (SBIC) Program), відповідно до прийнятого закону SBA видає ліцензії, регулює та допомагає надавати кошти інвестиційним фірмам.

Основними функціями SBA є:

1. Надання доступу до капіталу (фінансування бізнесу). SBA забезпечує малий бізнес фінансовими ресурсами, починаючи від мікрофінансування (на найменші потреби) до кредитів значних розмірів та інвестиції в акціонерний капітал.

2. Розвиток підприємництва (навчання, консультування, технічна допомога та тренінги). SBA надає безкоштовні, індивідуальні консультації та консультації по Інтернету для власників малого бізнесу. Проводить безкоштовні та платні тренінги, що стосуються заснування та підтримки розвитку бізнесу. Адміністрації з питань малого бізнесу функціонують на рівні штатів та округів.

3. Державне замовлення (Федеральні закупівлі), відповідно до розділу 15 Закону про Малий Бізнес, підрозділ Адміністрації з питань малого підприємництва, що займається урядовими угодами (замовленнями) ставить перед собою та іншими федеральними міністерствами і відомствами завдання досягти наступного показника: 23 % контрактів повинно бути підписано з малим бізнесом. Цей підрозділ також надає малим підприємствам можливості субпідрядних закупівель, інформаційно-пропагандистських програм, а також навчання.

4. Функція захисту (голос малого бізнесу). 1978 року в Адміністрації з питань малого бізнесу було створено офіс, який слідкує за законодавчою діяльністю Конгресу та проводить аналіз впливу прийнятого законодавства на малий бізнес. Крім того, офіс проводить широкий спектр досліджень стосовно стану американських малих підприємств та середовища малого бізнесу. Також захистом малого бізнесу займається Національний Омбудсмен.

Ще одним важливим кроком на шляху підтримки та розвитку малого бізнесу є ініціатива Білого Дому – **Стартап Америка** (включає закони, програми), що була запущена з метою звеличення, надихання та прискорення високого зростання підприємництва по всій країні [14].

В США впроваджені необхідні кроки для успішного розвитку підприємництва по всій країні. У зв'язку з цим запущено наступні заходи, орієнтованих на підприємництво, в 5 сферах:

1. **Розблокування доступу до капіталу (Unlocking Access to Capital).** Результатом цієї політики є:

– Прийняття Закону про Працю 5 квітня 2012 року (the Jumpstart Our Businesses Startups Act (the “JOBS Act”)), який дозволяє стартапам більш ефективно залучати капітал з боку інвесторів, прискорювати зростання і прийняття на роботу. Закон дозволяє залучення інвестицій малих розмірів через

краудфандинг (фінансування громадою), розширення "міні-публічне розміщення акцій".

- Адміністрацією з питань малого бізнесу (SBA) запущено дві ініціативи вартістю \$ 1 млрд., кожна з яких є імпульсом для інвестування (Impact Investing). SBA виділить \$ 1 млрд. на фінансування початкових етапів розвитку підприємства інвестиційним фондам, які орієнтовані на райони національного пріоритету, в тому числі слаборозвинені ринки та сектори (чистої енергетики і освіти). За останні 4 роки тільки 6 % всього венчурного капіталу було реалізовано на початкових етапах розвитку, з них 70 % фінансування направлено в три штати — Каліфорнія, Массачусетс і Нью-Йорк.

- Адміністрація пропонує безповоротно усунути податок на дохід від приросту капіталу для фондів малого бізнесу (Small Business Stock). Ліквідація даного податку буде стимулом для людей, охочих інвестувати в гарну ідею. Також інвестор повинен утримувати фонд протягом 5 років, щоб скористатися перевагами податкового скорочення.

- Казначейська Служба (Treasury Department) спрощує правила на податковий кредит (Tax Credits) для приватних інвестицій в об'єднання з більш низькими доходами (Lower-Income Communities). Ці реформи дали змогу залучити кошти з приватного сектору для інвестицій в стартапи та малий бізнес, що функціонує в населених пунктах з низьким рівнем доходу. Реформи послабляють вимоги до реінвестування для суб'єктів обштинного розвитку (community development entities).

2. Зв'язок з наставниками (Connecting Mentors):

- SBA, Департамент Енергетики та Енергетичне Агентство з Передових Дослідницьких Проектів (Advanced Research Projects Agency-Energy) запустив Програму Наставництва для стартапів, що займаються питанням чистої енергетики. Ця програма фінансує 4 бізнес-акселератори (відібраних на конкурсній основі), які відібрали досвідчених наставників для 100 компаній, що займаються питанням чистої енергетики, з усієї країни.

- Департамент у Справах Ветеранів (Department of Veterans Affairs) запустив нові інкубатори, щоб допомогти ветеранам розпочати бізнес та мати високі темпи зростання.

- Національний Науковий Фонд запустив Національний Центр від Інженерної Підготовки до Інноваційної (Епіцентр). Національний Науковий Фонд виділив грант розміром в 10 млн. \$ терміном на 5 років для запуску Національного Центру, що займається викладацькою діяльністю на теми інновацій та підприємництва в близько 350 інженерних школах по всій країні.

- Департамент Енергетики фінансує Національний конкурс з бізнес-планування в сфері чистої енергетики (National Clean Energy Business Plan Competition) серед студентів по всій країні. Метою проведення даного конкурсу є підтримка та розширення можливостей молодого покоління американських підприємців, що займаються джерелами чистої енергетики. Департамент Енергетики виділив \$ 2 млн.

- Департамент Енергетики запустив Студентський Вітровий Конкурс (Collegiate Wind Competition). Метою даного конкурсу є допомога майбутнім вченим, інженерам та підприємцям в розвитку вітроенергетики.

- Департамент Освіти запускає новий Національний Освітній Стартап Виклик (National Education Startup Challenge), таким чином, Департамент Освіти запрошує учнів середньої школи, вищої школи, студентів коледжу розробити інноваційне рішення до проблеми освіти та підготувати бізнес-план для нової компанії або неприбуткової організації, яка продукуватиме це рішення.

3. Зниження бар'єрів (Reducing Barriers):

- Департамент Внутрішньої Безпеки оголосив нові ініціативи для підприємців-іммігрантів, а саме введення стартап-візи. В рамках імміграційної реформи Президент підтримав дії Конгресу, які спрямовані на залучення «кращих мізків» до Америки шляхом надання візи іноземним підприємцям, інвесторам-іммігрантам, які хочуть почати бізнес в Америці та допомогти залишитися в країні найбільш перспективним іноземним випускникам в галузі науки та математики після закінчення навчання в США.

- Більш керований тягар студентського кредиту для молодих підприємців - спрощено для американців процес управління студентським кредитним боргом, що включає імплементацію плану погашення «Плати так, як ти заробляєш» (Pay As You Earn), що дозволяє позичальникам зменшити свої щомісячні федеральні платежі за кредитом, позичальник платить 10 % від свого доходу.

- В межах програми Інноваційні Дослідження Малого Бізнесу (Small Business Innovation Research (SBIR)) федеральний уряд виділяє \$ 2,5 млрд., це річне фінансування початкової стадії розвитку малого бізнесу, що займається інноваційними дослідженнями. Дослідження повинні відповідати національним потребам.

- Американський Офіс Патентів та Товарних Знаків (U.S. Patent & Trademark Office (USPTO)) запустив ініціативу під назвою Вдосконалення Експертизи Контролю Часу (Enhanced Examination Timing Control Initiative), дана ініціатива дає можливість винахідникам обрати один із видів проведення експертизи (Three-Track Examination), в результаті чого винахідник керує власним часом. Крім того, дана ініціатива сприяє встановленню більш ефективного ринку інновацій. В рамках цієї ініціативи заявники зможуть обрати проведення експертизи за окрему плату (Track I, на даний час ця ініціатива запущена), обрати проведення експертизи за стандартною (існуючою) процедурою (Track II), або обрати процедуру, яка полягає у затримці проведення експертизи та платежів до 30 місяців (Track III). Three-Track допоможе всім підприємцям контролювати час шляхом створення коротших загальних черг на проведення експертизи [8].

4. Прискорення інновацій (Accelerating Innovation):

- Пришвидшені дослідницькі відкриття/прориви (Breakthroughs). Відкриття в галузі науки і техніки є підґрунтям для нових галузей промисловості, нових компаній і нових робочих місць. Новий Меморандум

Президента спрямовує всі федеральні агентства, які мають у своєму розпорядженні науково-дослідні об'єкти, зробити всі необхідні кроки для прискорення процесу передачі інновацій з лабораторії на комерційний ринок. Внаслідок чого використання коштів (більш ніж 130 мільярдів \$ в рік), які федеральний уряд інвестує в дослідження і розробки, буде більш ефективним. Дане розпорядження прискорює приватно-державну дослідницьку співпрацю, дослідження малого бізнесу, гранти на розробку та забезпечує більшу гнучкість для регіональних інноваційних кластерів.

- Національний Науковий Фонд запустив Програму Інноваційний Корпус (Innovation Corps (I-Corps)). Вона сприяє формуванню національної інноваційної екосистеми, яка поєднує наукові відкриття з розвитком технологій і з потребами суспільства. Програма Інноваційний Корпус заснована на державно-приватній співпраці. Розробники технологій, бізнес-лідери, венчурні капіталісти та інші особи з приватної індустрії будуть виступати в якості менторів I-Corps, що підвищить здатність первинних дослідників трансформувати свої наукові і технічні результати в успішні технології.

- Нова Національна Ініціатива Інкубатор для Чистої Енергетики (National Incubator Initiative for Clean Energy) від Департаменту з Енергетики надає підтримку інкубаторам по всій країні з метою розкриття творчого потенціалу підприємців Америки. За допомогою цих інкубаторів малий бізнес і підприємці можуть отримати важливі послуги, які допоможуть успішно розвивати і комерціалізувати технології, пов'язані з чистою енергетикою. Інкубатори сприяють розвитку бізнесу, доступу до капіталу, підтримці виробництва, надають менторські послуги.

- Національні Інститути Здоров'я (National Institutes of Health (NIH)), Управління Передачі Технологій (Office of Technology Transfer) розробили нові угоди для стартап-компаній, щоб отримати ліцензії на ранніх стадіях біомедичних відкриттів. Молоді компанії (до 5 років), які мають менше 50 працівників, мають право користуватися новими, короткостроковими ліцензійними угодами – ліцензійна угода оцінки та ліцензійна комерційна угода (Start-Up Evaluation License Agreement and the new Start-Up Commercial License Agreement).

- Розробка Нової Патентної Системи (Inventing a New Patent System). Прийнятий Закон Америки про Винаходи (America Invents Act) допоможе компаніям і винахідникам уникнути дорогих затримок і непотрібних судових розглядів. Відповідно до прийнятого закону USPTO (Американський Офіс Патентів та Товарних Знаків) отримає ресурси для того, щоб значно скоротити час (до 12 місяців) опрацювання заявки на патент. Також очікується скорочення накопичень патентних заявок, зменшення судових розглядів.

- Вивільнення можливостей ринку (Unleashing Market Opportunities) для таких галузей, як охорона здоров'я, чиста енергетика та освіта. Стартап Америка — Виклик для Політики (Startup America Policy Challenge). Білий Дім використовує онлайн-платформу, щоб дізнатися думку підприємців та широкої громадськості, щодо шляхів прискорення підприємницької інноваційної діяльності в трьох пріоритетних галузях: охорона здоров'я, чиста

енергетика та освіта. Найкращі ідеї поширюються серед Департаментів Охорони Здоров'я, Енергетики та Освіти [14].

Кредити для бізнесу, участь у цьому процесі держави, гарантії.

Адміністрація з питань малого бізнесу має цілий ряд кредитних програм, які відрізняються за метою використання кредитних коштів, їх суми в доларах, а також вимоги, яким повинен відповідати позичальник. У більшості цих програм є три основні гравці: позичальник, кредитор та SBA. Агентство фактично не надає кредити, а в більшості випадків гарантує частину позики, наданої кредитором (за винятком мікрокредитів). Кредитором може бути регульований банк, кредитна спілка або об'єднання на базі кредитної організації (community based lending organization).

Основні кредитні програми для малого бізнесу:

7(a) Кредитна Програма, основна кредитна програма для бізнесу, яку надає Адміністрація. Дана кредитна програма включає 10 видів кредитів, які вимагають дотримання певних кваліфікаційних вимог, в залежності від мети, розміру кредиту. Відповідно до Основної 7(a) Кредитної Програми (Basic 7(a)), кредит видається прибутковому бізнесу терміном на 10 років для оборотного капіталу, основних засобів; 25 років – для нерухомості. Максимальний розмір кредиту \$ 5 мільйонів, SBA гарантує не більше \$ 3,75 мільйона. Мінімальний розмір кредиту, який можна отримати за 7(a) Кредитною Програмою – це \$ 350 000, мінімальний термін – 3 роки (Builders CAPlines).

504 Кредитна Програма (The 504 Loan Program), програма економічного розвитку, яка підтримує зростання малого бізнесу в Америці та допомагає спільнотам (громадам) шляхом розширення бізнесу та створення нових робочих місць. Ця кредитна програма передбачає довгострокові кредити з фіксованою процентною ставкою, підконтрольне іпотечне кредитування для придбання і/або реконструкції основних фондів, включаючи землю, споруди, обладнання. Допускається рефінансування.

Максимальний розмір довгострокового кредиту становить:

- 1,5 млн. \$ для підприємств, які створюють певну кількість робочих місць або поліпшують місцеву економіку;
- 1,5 млн. \$ для підприємств, які відповідають конкретній меті державної політики, в тому числі кредити на розвиток сільських територій, розширення малих підприємств, що перебувають у власності ветеранів, жінок і меншин;
- 5,5 млн. \$ для виробників і на реалізацію програм, що пов'язані зі зниженням споживання енергії даним підприємством (на кожний проект, що знижує споживання енергії позичальника принаймні на 10 відсотків). Програми не повинні бути пов'язані зі створенням нових робочих місць.

Встановлюється фіксована, щомісячна відсоткова ставка. Довгострокові кредити на нерухомість видаються терміном на 20 років, важке обладнання – на 10-20 років [16].

Програма мікропозик (The Microloan Program), надає кредити невеликих розмірів (до \$ 50 000) жінкам, підприємцям з низьким рівнем доходу, меншинам (minority), ветеранам, через мережу з більш ніж 100 посередників по всій країні. В рамках цієї програми SBA робить фонди

доступними для некомерційних посередників, які, в свою чергу, роблять невеликі кредити безпосередньо для створення та існування бізнесу (на початковому етапі). Підприємці працюють безпосередньо з Посередниками, щоб отримати фінансування та інформаційну бізнес-підтримку. Виручка з мікропозики може бути використана на оборотний капітал (working capital) або купівлю меблів, стільників, продовольства, матеріалів. Мікрокредити не можуть бути використані для купівлі нерухомості. Процентні ставки обговорюються між позичальником і посередником (Intermediary). Максимальний термін для мікропозик становить 6 років. Програма також надає бізнес-тренінги та технічну допомогу позичальнику, щоб допомогти йому успішно розпочати і розвивати свій бізнес. Такі тренінги та технічна допомога можуть включати загальну бізнес-освіту, допомогу в бізнес-плануванні, галузеву підготовку (тренінги) [13].

Інші державні програми підтримки малого бізнесу.

Державна Програма просування Торгівлі та Експорту. Програма полягає в створенні фонду, який сприятиме процвітанню малого бізнесу в середині країни та можливість вийти на міжнародний ринок.

Програма гарантування боргового зобов'язання (Surety Bonds). Програма гарантування – це державно-приватне партнерство між Федеральним урядом та компаніями-поручителями (surety companies), метою якої є забезпечення малого бізнесу фінансовою допомогою. Програма спрямована на малі підприємства, які відчувають нестачу оборотного капіталу.

Гарантована порука (surety bond) являє собою тристоронній інструмент між поручителем (хтось, хто погоджується нести відповідальність за борги або зобов'язання іншого) підрядником (a contractor) і власником проекту. Угода зобов'язує підрядника дотримуватися термінів та умов договору. Якщо підрядник не зможе успішно виконати контракт, поручитель бере на себе відповідальність підрядника і гарантує, що проект буде завершений.

Завдяки програмі, Адміністрація з питань малого бізнесу (SBA) укладає договір з поручителем, гарантуючи, що SBA візьме на себе відсоток втрат в разі, якщо підрядник порушить умови (терміни) договору. Гарантії Адміністрації з питань малого бізнесу є стимулом для поручителя в забезпеченні підтримки (отримання кредиту) відповідним підрядникам.

SBA може гарантувати облігації для контрактів до \$ 5 млн. SBA відшкодовує поручителю від 70 % до 90 % збитків, якщо підрядник не виконує свої зобов'язання за контрактом.

Програма Венчурного Капіталу (Venture Capital Program): Компанія Інвестування в малий бізнес (Small Business Investment Company (SBIC)). Багатомільярдна програма, заснована 1958 року, є однією з багатьох програм фінансової допомоги, яку надає Адміністрація з питань малого бізнесу США. Венчурний капітал розміщується у формі акціонерного капіталу.

Програма державно-приватної інвестиційної співпраці створена, щоб допомогти заповнити розрив між наявним зростаючим капіталом та потребами малого бізнесу. SBA не інвестує напряду в малий бізнес, а покладається на досвід кваліфікованих приватних інвестиційних фондів. SBA (Адміністрація з

питань малого бізнесу) видає ліцензії цим фондам. SBIC шукає на території США перспективні підприємства, які потребують фінансових коштів або часткового фінансування. Адміністрація з питань малого бізнесу гарантує виплату 150 млн [11].

Програма Інноваційного Дослідження для Малого бізнесу (The Small Business Innovation Research (SBIR) program). Конгрес США розробив спеціальну програму розвитку інновацій для малих підприємств. Відрахування на цю програму щорічно збільшуються на 1 млрд. дол. США. Адміністрація SBA відіграє роль основного координатора програми **SBIR**, здійснюючи керівництво та контроль реалізації інноваційних проєктів, затверджених тематичними планами всіх співзасновників. Адміністрація SBA щорічно звітує перед Конгресом про результати реалізації проєктів в рамках цієї програми.

Завдяки конкурсній програмі на базі нагород **SBIR** надає змогу малим підприємствам дослідити їх технологічний потенціал. Завдяки цій програмі малі підприємства можуть брати участь у дослідженнях та розробках на федеральному рівні.

Правові засади програми. Тільки малий бізнес США має право брати участь у програмі **SBIR**. Деякі вимоги, яким повинні відповідати учасники програми на момент отримання 1 та 2 фази премій:

- бізнес створений з метою отримання прибутку та розташований в США;
- небільше 500 працівників(включаючи працівників філій);
- фірма, в якій більше 50% власності належить і контролюється однією або декількома особами (громадяни або іноземці, що постійно проживають в США).

На даний час одинадцять федеральних агентств та відомств беруть участь у програмі SBIR [8].

Програма Передачі Технологій в малому бізнесі (Small Business Technology Transfer (STTR)) – програма, яка розширює можливості фінансування в інноваційні дослідження і розробки (R&D). Програма полягає в розширенні партнерства між державним та приватним сектором, що включає спільні венчурні можливості для малого бізнесу та неприбуткових дослідницьких інститутів. Однією з вимог Програми є офіційна співпраця малого бізнесу з науково-дослідними інститутами.

Державна підтримка та розвиток малого бізнесу в штаті Каліфорнія.

Каліфорнія пропонує ряд інформаційних ресурсів для підприємців і ділових людей.

У штаті Каліфорнія функціонує 6 відділень Адміністрації з питань малого бізнесу, це округ Лос-Анджелес, округ Фресно, округ Сакраменто, округ Сан-Дієго, округ Сан-Франциско та округ Санта-Ана. Стільки ж адміністрацій функціонує в штаті Техас, в інших штатах Америки – по дві або одній адміністрації. До програм, які надає Адміністрація з питань малого бізнесу, може долучатися малий бізнес штату Каліфорнія. Адміністрації з питань малого бізнесу в округах, крім вищезгаданих послуг, надають:

- допомогу підприємствам, які перебувають у власності та під контролем соціально і економічно неблагополучних осіб. Допомога надається шляхом реалізації програми Розвитку Підприємництва Меншин (Minority Enterprise Development Program);
- консультування жінок — власниць малого бізнесу (Women's Business Ownership Representatives);
- доступні спеціальні кредитні програми для залучення малого бізнесу в міжнародну торгівлю;
- доступні гарантовані кредити для ветеранів [13].

Інформації стосовно спеціальних режимів оподаткування, пільг на території штату Каліфорнія не знайдено.

Досвід США в державному господарюванні та використанні державного замовлення як регуляторного інструменту має особливу цінність для України. Це пов'язано з тим, що в умовах практично повної відсутності (як в Україні) державного сектору у виробництві американська влада через інститут контрактної системи широко залучає вітчизняний приватний бізнес до вирішення поточних та стратегічних задач розвитку країни. Так, наприклад, для **підтримки розвитку малого бізнесу** американським законодавством передбачено положення про обов'язкову квоту для його суб'єктів при залученні до виконання державного контракту в якості субпідрядників корпорацією – генеральним підрядником. Окрім цього, контракт може містити питання стимулювання зайнятості, розпорядку трудового дня та норм оплати праці, соціального захисту найманих працівників і т.п. Законодавство Німеччини також досить сприятливе в питаннях відносно участі малих та середніх підприємств у реалізації держзамовлення. Зокрема, уряд розділяє велике замовлення на окремі лоти, пропонуючи їх безпосередньо цій категорії підприємств, оминаючи генерального підрядника. Вважається, що малому та середньому бізнесу більш вигідно мати контрагентом державу, а не велику компанію, яка може нав'язувати йому невігідні умови субпідряду [10].

6.3 Досвід забезпечення розвитку підприємницької діяльності у Канаді

Малий бізнес є складовою економіки Канади і грає у ній значну роль. В даний час у Канаді функціонує 2,4 мільйона малих бізнесів, що виробляють близько п'ятдесяти відсотків продукції приватного сектора, з них три чверті складають малі бізнеси з кількістю працюючих до п'яти осіб. При цьому саме категорії малого бізнесу належать три чверті всіх робочих місць, які відкриваються у Канаді.

Більшість канадських малих підприємств зайняті у: сільському господарстві (13%), сфері професійних послуг (11%), а також оптовій та роздрібній торгівлі (11%).

Із загальної кількості канадських малих підприємств 54,7% перебувають у власності чоловіків, 14,9% – у власності жінок; 8% – у власності молодих

підприємців (18-34 роки). У той час як молодь становить 14% усієї робочої сили, це ще не межа. Молодь повніше представлена нових наукомістких виробництвах.

Канадська економіка займає 12 місце серед найбільших світових економік, орієнтованих на експорт, та 33 місце серед найбільш комплексних економік за показником економічної складності (ECI).

Так, у провінції Онтаріо щорічно реєструються близько 100,000 малих бізнесів, але половина з них виявляється мертвонародженими [17].

Для того щоб відкрити велику справу, необхідно мати:

- досвід управління прибутковим бізнесом / володіти бізнесом;
- достатня сума грошей для організації/купівлі бізнесу в Канаді з організацією не менше двох робочих місць.

Статус за цим класом оформляється умовно на два роки і лише у разі виконання другої умови цей статус стає постійним. У законі не зазначено точну суму, якою мають володіти претенденти за цим класом, але приблизно її можна оцінити у 100 – 150 тисяч американських доларів – це нижня межа [4].

Щоб організувати малий бізнес, грошей потрібно менше. До того ж, для організаторів малого бізнесу в Канаді встановлено режим максимального сприяння – фінансова та податкова політика держави, розвинена система кредитування та пільгова система для їх оподаткування. При цьому береться до уваги, яким видом малого бізнесу збирається зайнятися претендент на позику, і якою мірою цей вид відповідає нагальним потребам канадського суспільства.

Інтерес представляє категорія під назвою "самостійно зайняті". До неї відносяться особи, які, на відміну від підприємців, не створюють робочих місць для інших, а забезпечують роботою самих себе і, можливо, членів власної сім'ї, причому, згідно з імміграційним законом Канади, ця діяльність повинна робити «істотний внесок в економічну та культурну життя Канади». Тут мають на увазі малий сімейний бізнес чи приватна практика інженерів, лікарів, артистів, художників, спортсменів, тренерів світового класу тощо. Проте вважається, що канадський ринок праці перенасичений лікарями, дантистами, медсестрами та юристами, і тим, хто захоче отримати позику під цей вид діяльності, буде нелегко довести, що він відповідає насущним потребам суспільства.

Рішення відкрити або перенести свій бізнес до Канади є одним із найсерйозніших у житті. Це процес, де не завжди є шанс на другу спробу. Важливо потрапити "в ціль" з першого разу

Як канадські муніципалітети планують та реалізують програми підтримки малих та середніх підприємств? Це саме те, в чому муніципалітет відіграє важливу роль. Муніципалітети фактично мають взяти на себе деякі ініціативи з планування. Вони могли б допомагати у реалізації місцевого економічного розвитку. На основі цієї функції вони б формували стратегії. І після цього могли б стати каталізатором у плануванні та ініціюванні розвитку малих та середніх підприємств. Однак, муніципалітети не несуть прямої відповідальності за підтримку розвитку малих та середніх підприємств, адже це не є їхньою функцією. І вони не мають необхідних для цього навиків. Натомість, розробляють стратегії та допомагають у створенні сприятливого

середовища через відповідні норми, доступ до земель, доступ до інфраструктури, транспорту. Вони зосереджуються на інвестиційному маркетингу, але їх зусилля є незначними з огляду на прямі послуги малих та середніх підприємств. Більшою мірою це пов'язано з браком можливостей. Великий обсяг роботи з розвитку малих та середніх підприємств у межах громади проводиться громадськими організаціями, асоціаціями та фірмами, а не місцевими органами влади [6].

З якими проблемами стикаються малі та середні підприємства у Канаді? Постійно відбуваються певні зміни. В Канаді є деякі програми та послуги, направлені на підтримку малих та середніх підприємств. Але все ще є багато реальних проблем, з якими стикаються будь-які підприємства в світі, як, наприклад, доступ до ринків та маркетинг, доступ до маркетингової інформації та даних, необхідних для прийняття правильних рішень. І це, власне, малі та середні підприємства. Їх зазвичай створюють люди, які не мають досвіду ведення бізнесу. Однак, це ті люди, які мають відповідні професійні навички та вміння, як наприклад, ІТ-спеціаліст, торговець чи інженер. Вони можуть створити високоякісний продукт, але вони не є бізнесменами. Їм не вистачає можливостей для того, щоб розробити стратегію та розвивати свій бізнес в нестабільних економічних умовах. Іншим викликом для канадських малих та середніх підприємств є регуляторні норми. Кожна країна має свої регуляторні акти. І кожне підприємство відчуває тягар цих регуляторних норм, що в свою чергу потребує часу, енергії та грошей, таким чином обмежуючи бізнес компанії. Також суттєвою проблемою є коливання курсу канадського долару, адже підприємства пов'язані із міжнародною торгівлею. Коливання курсу канадського долару викликає певні проблеми із ціноутворенням [16].

Як підходи до надання підтримки бізнесу, що застосовуються в Канаді, відрізняються від тих, що використовуються в Україні? Вважається, що найбільша відмінність полягає в тому, що канадські програми з надання бізнес-послуг діють близько 50 років. Канада має довгу історію розвитку програм підтримки малих та середніх підприємств, їхньої реалізації та участі в них. Але вони також є продуктом середовища. Підприємництво розвивається з того часу, як була заснована сама Канада. Економіка базується виключно на ринку.

Канадський сектор МСП зараз знаходиться на етапі зрілості. Разом з тим, сектор МСП в Україні скоріш за все перебуває на початковому етапі. Іншим фактом є те, що бізнес-клімат Канади та України відрізняється один від одного. В той час, як розвиток послуг із розвитку малих та середніх підприємств є відносно новою темою для українських фахівців, в Канаді вже досягли великих успіхів у цій сфері [17].

Як Канада підтримує своїх громадян та бізнес під час спалаху COVID-19? Федеральний уряд Канади намагається зробити так, щоб у громадян Канади було достатньо коштів, щоб утримувати себе та близьких у разі захворювання, попадання на карантин та тимчасової втрати доходів. Причому турбота наданється всім верствам населення.

Канада робить кроки для стабілізації економіки, захисту робочих місць та допомоги тим, хто постраждав від заходів щодо стримування COVID-19.

Уряд Канади виділив загалом до 82 млрд. канадських доларів (далі - CAD), що становить понад 3% річного ВВП країни. Усі виділені кошти мають гарантувати, що канадці зможуть платити за оренду житла, комунальні послуги, купувати продукти, а підприємства зможуть продовжувати платити найнятим працівникам та платити за рахунками.

До 27 млрд CAD від загального фінансування пішло на підтримку канадських робітників та підприємств. Крім того, уряд надав до 55 млрд. CAD у вигляді податкових відстрочок (канікул), що дозволить бізнесу та домашнім господарствам платити податки пізніше.

Ці заходи здійснюються відповідно до Канадським Фондом Реагування COVID-19, який вже сформований на 1 млрд. CAD. Цей фонд створено насамперед для підтримки системи охорони здоров'я у провінціях та територіях.

Крім вищесказаного, виділено понад 500 млрд. CAD на кредити та підвищення ліквідності в економіці та призначені для підтримки громадян та постійних резидентів Канади, а також забезпечення роботи бізнесу.

Шість найбільших фінансових інститутів Канади працюють із приватними клієнтами та малим бізнесом для надання гнучких рішень у кожному конкретному випадку[16].

Основна мета – допомогти впоратися з фінансовими проблемами, пов'язаними з пандемією. Всі рішення націлені на те, щоб допомогти канадцам впоратися з проблемами, пов'язаними з доглядом за дітьми через закриття шкіл або дитячих садків, а також тих, хто вже страждає від COVID-19.

Фінансова підтримка включає: відстрочення платежу за іпотечними кредитами на строк до шести місяців та можливість надання пільг за іншими кредитними продуктами.

Підприємствам також надано доступ до більшої кількості кредитів у рамках нової Програми забезпечення доступності кредитів для бізнесу, яка надасть додаткову підтримку на суму понад 10 млрд. CAD малому, середньому та великому канадському бізнесу. Більше кредитів було також доступне фермерам та агропродовольчому сектору через найбільшого сільськогосподарського кредитора Канади – організацію Farm Credit Canada.

Уряд також надав підтримку канадським компаніям, які відповідають і служать національним інтересам у разі виникнення виняткових обставин.

Канада також розширюватиме можливості експортного розвитку Канади з надання підтримки вітчизняному бізнесу.

У Канаді було запущено Програму викупу застрахованих заставних для купівлі застрахованих пулів на суму до 50 млрд. CAD. Ця програма призначена для забезпечення стабільного фінансування банків та іпотечних кредиторів, а також підтримки постійного кредитування підприємств і споживачів [19].

Практична робота до теми 5

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичних знань про особливості інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва у країнах Європейського Союзу. Розглянути підходи інституції підтримки підприємництва у США. Вивчити досвід забезпечення розвитку підприємницької діяльності у Канаді.

Опитування відповідно до плану лекції:

1. У чому полягає сутність, значення та особливості інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва у країнах Європейського Союзу?
2. Надайте характеристику кредитних програм США.
3. У чому сутність, цілі та завдання інституцій підтримки підприємництва у США?
4. В яких формах надається державна фінансова підтримка підприємницької діяльності у Канаді?
5. Як підходи до надання підтримки бізнесу, що застосовуються в Канаді, відрізняються від тих, що використовуються в Україні?

Перевірка знань студентів у формі тестування:

1. *Який відсоток усіх державних замовлень у США мають обов'язково діставатися малому бізнесу?*
 - а) близько 23 %;
 - б) більше 50 %;
 - в) менше 20%
 - г) не урегульовано.
2. *Основною кредитною програмою для бізнесу у США є:*
 - а) Програма гарантування боргового зобов'язання (Surety Bonds);
 - б) 7(a) Кредитна Програма;
 - в) Програма мікропозик (The Microloan Program);
 - г) 504 Кредитна Програма (The 504 Loan Program).
3. *Найбільша частина канадських малих підприємств зайняті у:*
 - а) сільському господарстві;
 - б) сфері професійних послуг;
 - в) оптовій та роздрібній торгівлі;
 - г) фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті та інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій;
 - д) сфері послуг.
4. *Яку суму загалом Уряд Канади виділив на підтримку громадян та бізнесу під час спалаху COVID-19?*
 - а) до 82 млрд. CAD;
 - б) менше 50 млн.CAD;
 - в) більше 100 млрд. CAD;
 - г) не має правильної відповіді.
5. *Хто відповідає за підтримку ЄС?*

- а) депутати Європарламенту;
- б) Єврокомісія;
- в) Єврокомісар.

6. *Які рівні організації підтримки?*

- а) державні та не державні;
- б) немає рівнів підтримки – він регулюється виключно Єврокомісією.

7. *Скільки грошей витратили в ЄС на підтримку від Covid-19?*

- а) більше млрд. € та 0,3 % ВВП ЄС;
- б) близько 37 млн. € та 0,3 % ВВП ЄС
- в) близько 42 млн. € та 0,4 % ВВП ЄС.

8. *В чому сутність підтримки розвитку малого бізнесу американським законодавством?*

- а) отримання важкодоступних (іноді й унікальних) ресурсів;
- б) передбачено положення про обов'язкову квоту для його суб'єктів при залученні до виконання державного контракту в якості субпідрядників корпорацією – генеральним підрядником;
- в) усі відповіді вірні.

9. *Чи несуть муніципалітети Канади відповідальність за підтримку розвитку малих та середніх підприємств?*

- а) ні;
- б) так.

Вважається, що найбільша відмінність полягає в тому, що.

10. *Як підходи до надання підтримки бізнесу, що застосовуються в Канаді, відрізняються від тих, що використовуються в Україні?*

- а) канадські програми з надання бізнес-послуг діють близько 50 років;
- б) канадські програми з надання бізнес-послуг є короткостроковими.
- в) немає правильної відповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. Написати есе на тему: “Запобігання пандемії COVID-19 та подолання її наслідків в ЄС, США та Канади”. Обґрунтуйте відповідь.

2. Написати есе на тему: “Фінансові продукти для малого та середнього бізнесу, які застосовуються в ЄС, США та Канади?» Обґрунтуйте відповідь.

3. Написати есе на тему: “Європейська програма підтримки малого та середнього бізнесу?”

Теми для доповідей, статей та презентацій:

1. Історія розвитку малого та середнього бізнесу у США.

2. Програми підтримки малого, середнього та крупного бізнесу у США та їх функції.

3. Підтримка малого та середнього бізнесу під час епідемії COVID-19.

4. З якими проблемами стикаються малі та середні підприємства у Канаді?

5. Яка основна різниця між українськими та канадськими малими та середніми підприємствами?

6. Економічний розвиток і підтримка малого та середнього бізнесу на регіональному рівні.

7. Досягнуті результати щодо поліпшення умов ведення підприємницької діяльності, розвитку малого і середнього бізнесу та підтримки індивідуальної підприємницької ініціативи.

8. Актуальні проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в ЕС та Україні.

Задача:

Країна	Скільки грошей витратила усього	Як підтримує населення	Як підтримує бізнес	Заходи для фінансової стабілізації
Білорусь	1 млрд \$		кредитні канікули (відтермінування в банках погашення основного боргу та відсотків).	пом'якшення пруденційних вимог для банків, пом'якшення вимог щодо граничних процентних ставок за депозитами та кредитами, та пов'язаними оцінками ризику.
Болгарія		покриття 60% зарплати працівникам з постраждалих секторів, що могли бути звільнені (>0.8% ВВП за 2019 р.). Допомога лікарям, військовим та поліції: додаткові винагороди в міністерствах здоров'я, внутрішніх справ та оборони (0.4% ВВП за 2019р.)	відтермінування сплати корпоративного податку до 30 червня (прибл. 0.5% ВВП за 2019 р.)	А) капіталізація прибутку в банківській сфері за 2019 р. (прибл. 1.4% ВВП) Б) підвищення ліквідності банківської системи на 7 млрд левів (6% ВВП) за рахунок зменшення валютних ризиків комерційних банків. В) скасування підвищення антициклічного буферу капіталу, запланованого на 2020/2021 рр., у розмірі 0.7 млрд левів, або прибл 0.6% ВВП за 2019 р. Г) збільшення капіталу державного Болгарського Банку Розвитку на 700 млн левів (0.6 % ВВП), з яких 500 млн буде використано для видачі портфельних гарантій комерційним банкам для розширення корпоративної позики, а 200 млн – для безвідсоткових позик працівникам у неоплачуваній відпустці (до 1500 левів).
Молдова		збільшення перерахувань з держбюджету до програм іпотечної гарантії.	відтермінування строків сплати податків до середини 2020 р. та тимчасове припинення податкових перевірок та іншого контролю.	А) зниження базової ставки, застосованої до основних операцій короткострокової грошово-кредитної політики, на 2,25 процентного пункту до 3,25%. Б) зменшення необхідного резервного коефіцієнта у місцевій валюті на 2,5 процентних пункту до рівня 38,5%. В) одночасне збільшення коефіцієнту обов'язкових резервів у вільно

				конвертованих валютах на 1,0 процентного пункту до рівня 21,0%. Г) зосередження політики фінансового сектору на наданні банкам гнучкості в управлінні короткостроковими платіжними зобов'язаннями осіб, які стикаються з фінансовими труднощами, без коригування пруденційних резервів, включно з переплануванням позик.
Польща	66 млрд злотих (2.9% ВВП 2019 р.).	субсидіювання працівників постраждалих бізнесів і самозайнятих, компенсація батькам, що сидять вдома, створення фонду інвестицій в державну інфраструктуру		А) зниження процентної ставки на 50 пунктів до 1%. Б) пере-запровадження операції РЕПО (fine-tuning) для забезпечення ліквідності банків. В) впровадження програми фінансування банківського кредитування нефінансових приватних підприємств. Г) скасовано 3%-й буфер системного ризику для вимог банківського капіталу. послаблення кредитних втрат протягом більш тривалого періоду за допомогою переляду резервів та перекласифікації позик існуючим МСП / мікропідприємствам.
Росія	0.3 трлн. рублів (0.3% ВВП).	Виплати з регіонального бюджету працевлаштованим громадянам на карантині лікарняних, а непрацевлаштованим – допомоги по безробіттю, зменшення ваги ризику по іпотечних кредитах, якщо це не порушує регуляторні вимоги банків.		А) Продаж валютних резервів з Національного фонду добробуту (через падіння світових цін на нафту та продовження скуповування акцій Сбербанка державою). Б) Дозволив банкам не погіршувати класифікацію малого та середнього бізнесу, щоб уникнути додаткових резервів втрат за кредитами В) ЦБР запровадив нове кредитування МСП на 500 млрд. руб. та знизив відсоткову ставку по дійсним кредитам за 175 млрд. Руб.
Румунія	?	покриття частини за батькам, що залишаються вдома на період карантину та часткове покриття зарплат працівникам, яким загрожує звільнення за початковий період одного місяця.	?	А) зниження ставки грошово-кредитної політики на 0.5 відсоткового пункту до 2%. Б) звуження коридору, визначеного процентними ставками на сталі механізми щодо грошово-кредитної політики до $\pm 0,5$ процентного пункту. В) забезпечення ліквідності кредитних інституцій за допомогою операції РЕПО (зворотній викуп державних цінних паперів). Г) придбання державних цінних паперів на

				вторинному ринку.
Словаччина	?	полегшення умов для програм соціального страхування, відтермінування повернення кредитів для громадян.	відтермінування різних податкових платежів (ПДФ, ПДФО тощо) та тимчасове звільнення від сплати соціальних забезпечень та медичного страхування, державні субсидії у якості підтримки постраждалих підприємств, заходи для полегшення адміністративного навантаження на бізнес та послаблення вимог трудового кодексу, відтермінування повернення кредитів для підприємств	Додатково до заходів, що розповсюджуються на Єврозону: А) Банки можуть частково відповідати вимогам другого рівня, використовуючи інструменти капіталу, які не кваліфікуються як капітал CET1 (загальний рівень власного капіталу). Б) У належних обґрунтованих випадках банки можуть тимчасово діяти нижче рівня капіталу, визначеного буфером збереження.
Угорщина	?	?	час перегляду бюджету 2020 р. вирішили скасувати соц внесків для роботодавців у постраждалих секторах, звільнити 80 000 малих та середніх підприємств від податку на малий бізнес, відтермінувати сплати податку для інших постраждалих компаній, скасувати внески на розвиток туризму, не стягувати податкових заборгованостей завершення НС, впровадити податкові пільги для медіа за понесені збитки від реклами	А) Розширення придатної застави, та введення довготривалого безлімітного задаткового кредитування. Б) Надання пільгового періоду повернення позик Фонду фінансування зростання В) дотаційне кредитування МСП, підтримане Угорським нацбанком. Г) Продовження короткострокових позик для бізнесу до 30 червня. Мораторій на виплату всіх кредитів, корпоративних та роздрібних, до кінця року і подальше перепрофілювання боргу для уникнення збільшення щомісячних платежів.
Грузія	1 млрд. ларі (2% ВВП).	?	податку на майно та на прибуток для туристичного сектору до листопада 2020 року, відсоткові субсидії для малих та середніх готелів, збільшення кредитних гарантій, прискорення повернення ПДВ та	?

			збільшення капітальних витрат.	
Естонія	2 млрд. € (7 %ВВП)	компенсація прямих витрат на скасовані культурні та спортивні заходи (3 млн. €), підтримка Фонду страхування від безробіття для покриття зменшення зарплати (250 млн. €)	бізнес кредити сільським компаніям через фонд розвитку сільського господарства (200 млн. €), гарантії / застави для банківських позик для перепланування платежів (1 млрд. €), бізнес-кредити, для підтримки ліквідності компаній (500 млн. €), інвестиційні позики компаніям (50 млн. €), можливість призупинення платежів до пенсійного фонду другого рівня.	Додатково до заходів, що розповсюджуються на Єврозону: А) збільшення максимального обсягу короткострокових банків на 600 млн. € (з попередніх 400 млн. €), що досягає загальної суми до 1 млрд. €. Б) 25 березня 2020 року Eesti Pank знизив буфер системного ризику для комерційних банків з 1% до 0% (щоб звільнити ресурси для втрат за кредитами або нових позик). Очікується, що цей захід звільнить близько 110 мільйонів € для банків.
Латвія	1 млрд. € (3% ВВП) для підтримки бізнесу та службовців.	податкові канікули та лікарняні відпустки.	полегшення навантаження на сектори, які зазнають збитків, покриття 75% заробітної плати працівників з державного бюджету (максимальний щомісячний платіж на одного працівника визначається 700 €), покрита заробітна плата не обкладається ПДФО та соц внесками, продовження термінів сплати податків до трьох років, зниження акцизів до 90% для компаній, що займаються виробництвом та зберіганням спирту для дезінфікуючих засобів	?
Литва	2,5 млрд. € (5% ВВП)	?	співфінансування інвестиційних проектів щодо зміни клімату (близько 20% від 250 млн. €), розширення гарантійних схем, гарантії для сільських господарств, кредити для малого та середнього бізнесу приблизно	?

			на 1,3 млрд. € (2,6% ВВП), збільшення ліміту позик на 5 млрд. € (10% ВВП).	
Великобританія	?	додаткове фінансування окремих державних послуг (5 млрд. фунтів стерлінгів) зміцнення мережі соціального захисту для підтримки вразливих людей (майже на 7 млрд. фунтів стерлінгів) шляхом збільшення виплат за схемою «Універсальний кредит», розширення пільг, покриття 80% заробітної плати звільненим працівникам (максимум до 2500 фунтів на одного працівника на місяць) протягом 3 місяців.	канікули для податку на майно, гранти для малих фірм у найбільш постраждалих секторах, компенсація зарплати у вигляді лікарняних відпусток, запуск схеми «Кредитування постраждалих від коронавірусу бізнесів» для підтримки МСП, відстрочення сплати ПДВ на наступний квартал до кінця фінансового року. На ці заходи виділяють 27 млрд. фунтів стерлінгів	А) запровадження Схеми тимчасового фінансування (Term Funding Scheme) для прискорення передачі зниження ставок з додатковими стимулами для кредитування реального сектору, особливо МСП. Б) надання підприємствам кредитів і гарантій в розмірі 330 млрд. фунтів стерлінгів (15% ВВП) за рахунок Відкриття спільної програми HM Treasury—Bank of England Covid Corporate Financing Facility (Корпоративне фінансування Банку Британії) разом зі Coronavirus Business Loans Interruption Scheme. В) активізація механізму РЕПО з умовним терміном (Contingent Term Repo Facility) для доповнення механізмів ліквідності в банках.
Італія	25 млрд. € (1,4% ВВП)	заходи щодо збереження робочих місць та підтримки доходу звільнених та самозайнятих (10,3 млрд. €), мораторій на кредитні виплати, зокрема на іпотеку та овердрафт	відстрочення податків та платежів за комунальні послуги в більшості постраждалих муніципалітетів (6,4 млрд. €), заходи підтримки кредитних пропозицій (5,1 млрд. €), вивільнення ліквідності для підприємств та домогосподарств на 350 млрд. € (20% ВВП) (див. нижче). Влада зазначила, що за потреби можна вжити додаткових заходів.	Додатково до заходів, що розповсюджуються на Єврозону: А) мораторій на кредитні виплати для деяких домогосподарств та МСП, у тому числі на іпотеку та овердрафт Б) державні гарантії позик МСП В) стимулювання фінансових та нефінансових компаній працювати у режимі відкладеної податкової діяльності (Deferred Tax Activities) Г) державна гарантія в розмірі 0,5 млрд. € Державному банку розвитку (Cassa Depositi e Prestiti) для підтримки кредитування та ліквідності банків, щоб вони могли фінансувати середні та великі підприємства.
Німеччина	156 млрд. € (4,5% ВВП).	?	50 млрд. € субсидій власникам малого бізнесу та самозайнятим особам, які сильно постраждали від Covid -19, безвідсоткове відстрочення податків до кінця року, розширення обсягу та доступу до гарантій державних кредитів для фірм,	Додатково до заходів, що розповсюджуються на Єврозону: А) додаткові 100 млрд. € для рефінансування розширеного надання короткострокової ліквідності компаніям через Державний банк розвитку в партнерстві з комерційними банками. Б) 100 млрд. € для прямого придбання акцій великими компаніями, що постраждали, та зміцнення їх капітальних позицій.

			виділяючи щонайменше 822 млрд. € (24% ВВП)	
Франція	45 млрд. € (2% ВВП), + 300 млрд. € (близько 13% ВВП) державних гарантій на банківські позики підприємствам.	упорядкування та посилення медичного страхування хворих та їх опікунів, батьківська підтримка – компенсація до 80% зарплати, батькам з дитиною вдома.	?	Додатково до заходів, що розповсюджуються на Євросоюзу: А) заборона короткопродажних акцій до 16 квітня. Б) кредитне посередництво для підтримки перегляду кредитів МСП.
Сполучені Штати Америки	\$ 8,3 млрд. 0,5% ВВП та 104 млрд. доларів на кредити для малого бізнесу та міжнародну допомогу. Очікується виділення додаткових 2 трлн. доларів (близько 10% ВВП), перемови пройдуть в Конгресі найближчими днями.	60-денне відтермінування федеральних студентських кредитів, припинення стягнення майна/виселення та впровадження плану зменшення/призупинення виплат іпотечних кредитів на строк до 12 місяців для тих, хто постраждав від Covid-19.	?	Закон про допомогу, полегшення та економічну безпеку від час коронавірусу (CARES Act) передбачає трансфери домогосподарств, розширене страхування по безробіттю, продовольчу допомогу, стимули для підприємств, щоб виплачувати платню працівникам. Позики та гранти для підприємств, відстрочка оподаткування заробітної плати та подання податкової звітності

Пропонуємо розглянути таблицю, проаналізували та виконати завдання:

1. Замість знаків питання (?) знайти доцільну інформацію та заповнити таблицю.
2. Зробити ТОП-5 країн, які найбільше підтримують малий та середній бізнес пуд час епідемії COVID-19 та розказати про кожну.
3. Візьміть 3 країни на ваш вибір та зробіть аналіз по всім показникам. Наприклад Італія, Франція та Німеччина. Оберіть, на ваш погляд, країну, яка найбільш підтримує МСБ та обґрунтуйте вашу думку. Також проаналізуйте підтримку у кожній країні окремо. Доповідь оформити у вигляді презентації.
4. Прокоментуйте на скільки заходи для фінансової стабілізації допомагають МСБ у кожній країні.
5. Як ви вважаєте де МСБ підтримують найефективніше у США чи країнах Євросоюзу?
6. Виберіть одну з представлених країн та підготуйте доповідь з прикладами МСБ, які постраждали від карантинних заходів.

Література:

1. Особливості інфраструктури підтримки ЄС. URL: <https://nl.hideproxy.me/go.php?u=jBIrQFGDdDBHBACAi84yIIUhyPhwmytjI41baCxZYjNIZa7ivRvh%2FuW9KDLBWU%2FWPbmfoHTowKYr%2Fc4F6zZxUbXJUj9blc8v2l0Wh1LhdIB5uXPyczBiuTYuzr8%3D&b=5&f=norefer>

2. Розвиток підприємництва у країнах ЄС. URL: <https://ukrstat.org/uk/nato/program.htm>
3. Роль и место малого и среднего бизнеса в экономике стран Европейского Союза. URL: <https://www.dissercat.com/content/rol-i-mesto-malogo-i-srednego-biznesa-v-ekonomike-stran-evropeiskogo-soyuza>
4. Дикань В. Л., Обруч А.В. Украина в глобальной миросистеме: особенности и последствия государственной экономической политики. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. Вип. 59. С. 11-19.
5. Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/6/03.pdf>.
6. Шраменко О.В. Удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності на основі розвитку інформатизації економічних систем. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. Вип. 59. С. 32-37.
7. Small and Medium Business Administration. URL: <http://www.smba.go.kr/kr/index.do>
8. Адміністрація малого бізнесу США. URL: <https://www.sba.gov>
9. Assessing Social Capital: Small and Medium Sized Enterprises in Germany and the U.K. URL: <http://link.springer.com/article/10.1023/A:1026284727037#page-1>
10. Підтримка малого та середнього бізнесу у світі (огляд інструментів і політик). URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28947.pdf>
11. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в США (штат Каліфорнія). URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29001.pdf>
12. Регулювання малого та середнього підприємництва на регіональному та муніципальному рівнях <https://kpfu.ru/portal/docs/F567012546/MSP.pdf>
13. США: програми державної підтримки бізнесу. URL: <https://abroadz.com/ssha-programmy-gosudarstvennoj-podderzhki-biznesa/>
14. Малий та середній бізнес у США. URL: <https://rosinvest.com/acolumn/blog/china/544.html>
15. Підтримка малого та середнього бізнесу, що постраждав через коронавірус у США. URL: <https://mskvremya.ru/article/2020/0148-podderjka-biznesu-usa-koronavirus>
16. Малий бізнес у Канаді. URL: <https://www.canada.ru/bus/small/>
17. Підтримка та розвиток сектору МСП в Канаді. URL: <http://pleddg.org.ua/ua/2016/pidtrimka-ta-rozvitok-sektoru-msp-v-ka/>
18. Фінк Т. А. Малий і середній бізнес: зарубіжний досвід розвитку. *Молодий вчений*. 2012. № 4. С. 177–181.
19. Як Канада підтримує своїх громадян та бізнес під час спалаху COVID-19? URL: <https://internationalwealth.info/life-abroad/kak-kanada-podderzhivaet-svoih-grazhdan-i-biznes-vo-vremja-pandemii/>.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Поняття інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва.
2. Мета формування інфраструктури підприємництва.
3. Поняття інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
4. Призначення та основні завдання інституцій підтримки підприємництва.
5. Класифікація інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
6. Процес створення інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
7. Передумови та основні напрямки розвитку малого підприємництва в Україні.
8. Нормативно-правове забезпечення діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
9. Операційний план діяльності інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
10. Забезпечення успішного та сталого функціонування інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
11. Поняття та необхідність державного регулювання підприємницької діяльності.
12. Система державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності.
13. Основні проблеми розвитку малого і середнього підприємництва в Україні та шляхи їх вирішення.
14. Державний нагляд та контроль у сфері господарської діяльності.
15. Програми підтримки бізнесу.
16. Торгово-промислові палати: сутність, функції та особливості співпраці.
17. Фонди підтримки підприємництва: сутність, функції та особливості співпраці.
18. Міжнародні асоціації та мережі інституцій підтримки та розвитку підприємництва.
19. Пільгове кредитування для створення нового та розвитку існуючого бізнесу.
20. Державна фінансова підтримка підприємницької діяльності.
21. Проекти міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва.
22. Портал для підприємців.
23. Особливості інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва у країнах Європейського Союзу.
24. Інституції підтримки підприємництва у США.
25. Досвід забезпечення розвитку підприємницької діяльності у Канаді.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Агенції територіального розвитку – це неприбуткова установа, що створюється на засадах партнерства між державним, приватним та громадським секторами, які сприяють інтегрованому соціально-економічному розвитку територій

Бізнес-центр – організація, що спеціалізується на підтримці малого та середнього бізнесу на початкових етапах його становлення. Бізнес-центр — це зазвичай сучасний офісний будинок або комплекс будинків, з необхідною інфраструктурою для ведення ділової діяльності. Це організація, яка надає інформаційні, консалтингові, маркетингові та інші послуги суб'єктам малого та середнього підприємництва, особам, що мають намір провадити підприємницьку діяльність

Бізнес-інкубатор – це організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності

Благодійна організація – юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених Законом України «Про благодійництво та благодійні організації»

Господарське товариство – це юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками

Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних і/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів

Державне підприємство – це підприємство, яке утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленого державного майна

Державне регулювання підприємницької діяльності – це система економічного, соціального, організаційного, правового та політичного забезпечення сприятливого бізнес-клімату для формування й розвитку малого підприємництва

Державний контроль – одна з форм здійснення державної влади, що забезпечує дотримання законів і інших правових актів, що видаються органами держави

Державний нагляд – функція спеціальних державних органів та їх посадових осіб за систематичним спостереженням за точним і неухильним дотриманням законів, інших нормативних правових актів, що здійснюється за підвідомчим даними органам питань щодо непокоря їм юридичних і фізичних осіб

Державна гарантія – це зобов'язання держави (в особі уряду) повністю або частково виконати платежі на користь кредитора у разі невиконання позичальником зобов'язань за одержаними позиками

Державна допомога суб'єктам господарювання – підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності

Дорадчі утворення при органах публічної влади – це колегіальна установа або орган, які створені при органі публічної влади на постійній чи тимчасовій основі з метою забезпечення участі громадян в управлінні державними та суспільними справами шляхом проведення консультацій з громадськістю, попереднього обговорення питань, віднесених до компетенції органу публічної влади та здійснення громадського контролю за його діяльністю

Європейський банк реконструкції та розвитку (Євробанк, ЄБРР, англ. *European Bank for Reconstruction and Development*) – міжнародний фінансово-кредитний інститут, який надає допомогу країнам від Центральної Європи до Центральної Азії для проведення ринкових реформ, активного інтегрування економік цих країн у міжнародні господарські зв'язки

Інституція підтримки підприємництва – це організація, створена представниками приватного та/або державного секторів для надання ресурсної підтримки наявному бізнесу, для започаткування підприємницької діяльності, задоволення потреб бізнесу у розвитку, просуванні інтересів підприємницьких структур у відносинах з органами публічної влади та суспільством

Інструменти державної підтримки – це акти нормативно- правового або директивного характеру, які регулюють окремі аспекти державної підтримки розвитку підприємництва

Інформаційно-аналітичні центри – центри, що займаються збором, обробкою та поширенням інформації з різноманітних аспектів ведення бізнесу

Інфраструктура підтримки підприємництва – це підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки

Комунальне підприємство – це самостійний господарюючий статутний суб'єкт, що може здійснювати виробничу, науково-дослідну та комерційну діяльність із метою одержання відповідного прибутку (доходу)

Комунальна установа – некомерційна організація, яка фінансується з місцевого бюджету, виконує той чи інший ряд безоплатних чи доступних громадських послуг й якій надано комунальну власність на основі права оперативного управління

Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу – це те місце, де підприємці можуть обрати для себе необхідну фінансову програму,

прочитати детальні умови отримання фінансування та звернутися безпосередньо до банківських та інших установ

Методи державної підтримки – прямі та опосередковані способи впливу органів державного управління на поведінку суб'єктів підприємництва задля забезпечення відповідних умов їх функціонування

Механізм державного управління – це система, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням

Міжнародна технічна допомога – це допомога у придбанні знання та навичок у відповідних сферах діяльності, зазвичай в галузі економіки та управління

Неприбуткова організація – юридична особа, метою діяльності якої не є отримання прибутку для його наступного розподілу між учасниками цієї організації

Об'єднання організацій роботодавців – це неприбуткова громадська організація, яка об'єднує роботодавців

Об'єднання підприємців – це добровільне об'єднання юридичних осіб, яке вони створили з метою координації діяльності, забезпечення їх прав та інтересів у державних та інших органах, а також у міжнародних організаціях.

Організація роботодавців – це громадська неприбуткова організація, яка об'єднує роботодавців на засадах добровільності та рівноправності з метою представництва і захисту їх прав та інтересів

Пільговий кредит – це оформлення позики за спеціальною державною програмою з суттєвою знижкою

Система підприємницької діяльності – це сукупність дій з боку владних структур та громадських організацій, який забезпечує розвиток та ефективніше функціонування підприємницьких структур

Торгово-промислова палата – це недержавна неприбуткова самоврядна організація, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України та громадян України, зареєстрованих як підприємці та їх об'єднання

Дія.Бізнес — це національний проєкт із розвитку підприємництва, ініційований Міністерством цифрової трансформації України

Фонд розвитку (підтримки) підприємництва – неприбуткова установа, тому будь-який можливий прибуток не розподіляється між засновниками фонду, а спрямовується на подальше кредитування мікро-, малих та середніх підприємств

EUREKA, (англ. *European Research Coordination Agency*, «E!») — міжнародна європейська інноваційна науково-технічна програма, створена для здійснення досліджень та розробок конкурентоспроможних на світовому ринку

EU4Business – ініціатива Європейського Союзу, яка допомагає підприємцям розвиватися у країнах Східного партнерства – Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні

USAID (англ. *United States Agency for International Development, USAID*) — незалежне агентство федерального уряду США. Відповідає за невійськову допомогу США іншим країнам

Додаток А

Інфраструктура підтримки малого і середнього підприємництва по регіонах станом на 01.01.2019

Регіони (області)	Бізнес-центри	Бізнес-інкубатори	Технопарки\ індустріальні парки	Лізингові центри	Фонди підтримки підприємництва	Інвестиційні фонди і компанії	Інноваційні фонди і компанії	Інформаційно-консультативні установи	Об'єкти інфраструктури створені за участі місцевих органів влади	Усього громадських об'єктів підприємства	Із них зареєстровано на регіональному рівні	Координаційні ради
Вінницька	5	—	4	3	9	48	33	457	2	80	1	34
Волинська	2	2	—	—	5	—	—	1	9	28	—	15
Дніпропетровська	54	7	1	19	1	1	—	10	40	58	7	39
Донецька	20	3	9	30	1	237	121	599	1	65	2	19
Житомирська	2	1	2	4	2	7	8	257	2	112	112	29
Закарпатська	2	2	—	3	3	27	22	117	—	—	—	—
Запорізька	2	6	—	2	1	20	2	15	5	75	19	27
Івано-Франківська	18	3	2	4	7	—	—	78	3	64	64	20
Київська	9	5	2/6	12	8	10	4	88	6	78	1	38
Кіровоградська	5	—	1	—	3	—	12	47	30	52	10	26
Луганська	9	—	—	—	—	—	—	13	—	38	5	4
Львівська	17	1	3	9	8	2	—	22	13	60	38	32
Миколаївська	14	2	—	1	8	—	14	62	—	65	65	—
Одеська	3 ¹	—	—	—	4	—	—	—	20	38	—	1
Полтавська	11	4	6	5	13	62	35	615	—	2 708	2 708	32
Рівненська	1	1	1	—	—	24	2	10	—	42	42	21
Сумська	4	5	—	3	7	5	2	21	6	76	25	26
Тернопільська	7	3	—	—	1	10	—	18	—	30	30	17
Харківська	26	1	18	9	8	142	2	328	—	48	—	15
Херсонська	1	3	1	—	7	19	9	1	—	112	112	23
Хмельницька	3	1	2	4	1	—	1	151	3	62	18	27
Черкаська	5	3	—	3	2	1	38	5	11	56	36	26
Чернівецька	7	1	1	1	10	2	2	26	2	57	57	13
Чернігівська	2	—	—	—	2	—	—	4	2	47	20	24
м. Київ	157	13	33	429	57	1 466	476	658	1	310	—	11

Окремі показники підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва станом на 01.01.2019

Регіони (області)	Кількість навчальних закладів у яких		Кількість проведених навчальних семінарів, тренінгів	Кількість проведених форумів, круглих столів, конференцій	Кількість учасників	Кількість профінансованих бізнес-проектів	Загальна площа приміщень, переданих в оренду (м.²)	Кількість регіональних замовлень, розміщених серед МСП
	запроваджено навчання основним підприємствам	здійснюють передпідготовку і підвищення кваліфікації у сфері підприємництва						
Вінницька	23	—	1 353	12	17 130	36	4 585,38	—
Волинська	—	7	—	—	—	—	—	—
Дніпропетровська	—	—	224	34	7 464	6	123 522,74	708
Донецька	75	12	3 633	422	37 935	81	138,740	3 806
Житомирська	3	—	338	50	4 200	13	78 393,4	41 324
Закарпатська	5	—	—	—	—	—	—	—
Запорізька	5	4	1 228	65	15 994	3	20 069,14	19 119
Івано-Франківська	—	—	1 106	214	12 699	48	110 1226,88	971
Київська	25	—	—	—	4 494	—	371 756,3	—
Кіровоградська	18	7	364	307	3 538	5	62 756,0	23 697
Луганська	4	—	22	6	541	48	104 914	2 014
Львівська	158	8	2 034	268	30 254	187	228 065,56	2 148
Миколаївська	—	—	32	—	1 042	—	—	—
Одеська	58	—	—	—	—	16	97 573,9	—
Полтавська	78	10	1 150	73	40 210	32	15 240	—
Рівненська	—	—	113	—	1 241	—	—	—
Сумська	2	2	1 250	60	12 356	—	8	—
Тернопільська	35	10	780	215	8 250	—	9 056	16 473
Харківська	—	—	879	—	7 623	—	—	—
Херсонська	—	—	329	—	3 400	—	50 723,4	—
Хмельницька	14	3	38	34	436	—	189,1	—
Черкаська	48	14	297	556	8 654	—	5 734,5	3 357
Чернівецька	7	2	520	59	6 414	—	141552,92	5 921
Чернігівська	6	8	—	25	375	1	26 079,8	—
м. Київ	—	—	917	110	18 495	7	113 804,91	—

Система торгово-промислових палат України

Повне найменування	Рік заснування	Веб-сайт	Контактна інформація
Торгово-промислова палата України	1972	www.ucci.org.ua	01601, м. Київ, вул. Велика Житомирська, 33 Тел: (044) 272-29-11, факс: (044) 272-33-53 E-mail: ucci@ucci.org.ua
Вінницька торгово-промислова палата	1995	cci.vn.ua	21050, м. Вінниця, вул. Соборна, 67 Тел: (0432) 53-00-07, факс: (0432) 53-00-06 E-mail: cci-mail@cci.vn.ua
Волинська торгово-промислова палата	1997	www.tpp.lutsk.ua	43025, м. Луцьк, вул. Яровиця, 18 Тел/факс: (0332) 24-05-55 E-mail: info@tpp.lutsk.ua
Київська обласна торгово-промислова палата	1999	www.bila.kiev.ua	09117, м. Біла Церква, вул. Северина Наливайка, 13 Тел: (04563) 9-05-45, 9-12-25, факс: (04563) 9-17-17 E-mail: ccibts@magnus.kiev.ua
Кіровоградська торгово-промислова палата	1995	www.chamber.kr.ua	25022, м. Кіровоград, вул. Преображенська, 79-а Тел: (0522) 24-02-89, 35-18-17, факс: (0522) 24-02-89 E-mail: info@chamber.kr.ua
Луганська торгово-промислова палата	1995	lcci.lg.ua	93401, м. Сєвєродонецьк, просп. Хіміків, 48-а Тел./факс: (0645) 703 690 E-mail: lcci508509@gmail.com
Львівська торгово-промислова палата	1850	www.lcci.com.ua	79011, м. Львів, Стрийський парк, 14 Тел./факс: (032) 276-46-11 E-mail: lcci@cci.lviv.ua
Миколаївська торгово-промислова палата	1998	www.rtp.com.ua	54030, м. Миколаїв, вул. Потьомкінська, 41 Тел./факс: (0512) 47-33-13, 47-33-77 E-mail: office@tpp.mksat.net
Одеська торгово-промислова палата	1995	www.orcci.odessa.ua	65125, м. Одеса, вул. Базарна, 47 Тел./факс: (0482) 36-45-86 E-mail: orcci@orcci.odessa.ua
Дніпропетровська торгово-промислова палата	1995	cci.dp.ua/	49044, м. Дніпро, вул. Т. Шевченка, 4 Тел: (0562) 36-22-58, факс: (0562) 36-22-59 E-mail: dcci@dcci.org.ua
Донецька торгово-промислова палата	1995	donetskcci.com	84301, м. Краматорськ, вул. Ярослава Мудрого, 48-а Тел/факс: (062) 387-80-00 E-mail: dcci@donetskcci.com
Житомирська торгово-промислова палата	1995	www.zhcci.org.ua	10002, м. Житомир, вул. Ю. Гагаріна, 24 Тел: (0412) 34-15-96, факс: (0412) 34-64-62 E-mail: info@zhcci.org.ua
Закарпатська торгово-промислова палата	1995	www.tpp.uzhgorod.ua	88015, м. Ужгород, вул. М. Грушевського, 62 Тел: (0312) 66-94-50, 66-94-55, факс: (0312) 66-94-60, 66-94-74 E-mail: tpp@tpp.uzhgorod.ua
Запорізька торгово-промислова палата	1995	www.cci.zp.ua	69000, м. Запоріжжя, бульв. Центральний, 4 Тел./факс: (061) 233-26-54 E-mail: cci@cci.zp.ua
Івано-Франківська торгово-промислова	1995	cci.if.ua	76014, м. Івано-Франківськ, вул. Теодора Цюклера, 9 Тел: (0342) 52-33-47, факс: (0342) 52-33-47

Повне найменування	Рік заснування	Веб-сайт	Контактна інформація
Полтавська торгово-промислова палата	1995	www.tpp.pl.ua	36008, м. Полтава, вул. Автобазівська, 7 Тел: (0532) 50-50-87, факс: (0532) 50-40-21 E-mail: cci@tpp.pl.ua
Рівненська торгово-промислова палата	1996	www.rcci.rivne.com	33028, м. Рівне, вул. Гетьмана Мазепи, 19 Тел: (0362) 22-30-96, 26-17-91, факс: (0362) 26-96-74, 22-67-85 E-mail: rcci@rivne.com
Сумська торгово-промислова палата	1995	www.cci.sumy.ua	40030, м. Суми, вул. Іллінська, 7-а Тел: (0542) 60-03-90, факс: (0542) 77-07-39 E-mail: chamber@cci.sumy.ua
Тернопільська торгово-промислова палата	1994	www.tcci.te.ua	46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 40 Тел: (0352) 25-58-15, факс: (0352) 52-56-13 E-mail: ternopil.cci@gmail.com
Харківська торгово-промислова палата	1995	www.kcci.kharkov.ua	61037, м. Харків, просп. Московський, 122-6 Тел./факс: (057) 714-96-90, факс: (057) 714-96-90 E-mail: info@kcci.kharkov.ua
Херсонська торгово-промислова палата	1995	www.tpp.ks.ua	73013, м. Херсон, вул. Ю. Гагаріна, 34-а Тел./факс: (0552) 42-51-19, факс: (0552) 42-51-19 E-mail: kcci@hs.ukrtel.net
Хмельницька торгово-промислова палата	1995	tppua.org	29001, м. Хмельницький, вул. Подільська, 109/1 Тел./факс: (0382) 78-53-69 E-mail: khmelcci@mitel-ua.com
Черкаська торгово-промислова палата	1995	www.cci.neocm.com	18002, м. Черкаси, вул. Небесної сотні, 105 Тел: (0472) 36-08-60, факс: (0472) 36-08-59 E-mail: cci@cci.neocm.com
Чернівецька торгово-промислова палата	1993	chcci.ucoz.ua	58029, м. Чернівці, вул. Небесної сотні, 20 Тел./факс: (0372) 54-39-24 E-mail: chcci@chcci.org.ua
Чернігівська торгово-промислова палата	2012	www.chamber.cn.ua	14000, м. Чернігів, вул. Ринкова, 7 Тел./факс: (04622) 4-22-42 E-mail: info@chamber.cn.ua
Київська торгово-промислова палата	1995	www.kiev-chamber.org.ua	01601, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 55 Тел: (044) 482-03-01, факс: (044) 482-39-66 E-mail: info@kiev-chamber.org.ua

Проекти міжнародної технічної допомоги, які підтримують діяльність у сфері розвитку підприємництва в Україні

Програма підтримки України з боку ЄС для перезапуску економіки (EU SURE)

Основні напрями діяльності

1. Розбудова мережі регіональних центрів підтримки підприємництва з метою надання консультаційної допомоги малим та середнім підприємствам.
2. Забезпечення доступу малого та середнього бізнесу до фінансових ресурсів.
3. Допомога в проведенні регуляторної реформи та покращення бізнес-клімату в Україні.

Форми підтримки

1. Створення Регіональних центрів підтримки підприємництва в 15 областях України.
2. Створення фонду гарантування кредитів.
3. Комплексний перегляд регуляторного поля та допомога в оптимізації наявних і розробці нових регулювань.

Донор

ЄС

Термін виконання

з 2015 року

Територія діяльності

15 областей України

Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (ЛЕВ) – програма Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що має на меті покращити діловий клімат в Україні шляхом здійснення реформ у секторі малого і середнього підприємництва на центральному та регіональному рівнях.

Основні компоненти Програми:

1. Визначення адміністративних та регуляторних заходів задля подолання перепон у розвитку малого і середнього підприємництва.
2. Допомога у підготовці та впровадженні дієвого законодавства та регуляторних процедур.
3. Організація сталого діалогу між приватним та державним секторами для розвитку бізнес-середовища.

Програма об'єднує зусилля активних представників приватного, громадського і державного секторів задля просування прогресивних реформ. Програма також спрямована на підтримку розвитку бізнес-асоціацій як рушійної сили впровадження змін в інтересах малого і середнього бізнесу.

Період впровадження Програми: 2014–2019 роки.

+380 44 289-55-32

lev_info@eef.org.ua

USAIDLEVProgram

Фонд Фридріха Науманна за Свободу (ФФН) – це фонд ліберальної політики. Реалізуючи різноманітні проекти, Фонд пропагує забезпечення свобод та людської гідності у всіх сферах суспільного життя. Фонд Фридріха Науманна має закордонні представництва у цілому світі.

В Україні Фонд діє з 2005 року, представництво Фонду в Україні було відкрито у 2007, а з 2009 року воно також відповідає за діяльність у Білорусі.

Партнерами Фонду в Україні є політичні партії, аналітичні центри та інші неурядові організації, державні установи.

Фонд Фридріха Науманна за Свободу підтримує громадян України в їхньому прагненні до демократії, ринкової економіки та балансу в соціальній сфері. Фонд сприяє тому, щоб український народ і політичні лідери були добре поінформовані про стосунки України з ЄС та НАТО й могли ухвалювати свідомі рішення.

 +380 44 227-46-23
 ukraine@fnst.org

 ukrajina.fnst.org
 [fnf.ukraine](https://www.facebook.com/fnf.ukraine)

Центр громадської експертизи (ЦГЕ) – незалежний аналітичний центр, українська неурядова і неприбуткова організація, діяльність якої спрямовано на інформаційну, аналітичну та консультаційну підтримку системних змін як у публічному, так і в приватному секторі України.

Організацію засновано 2007 року групою досвідчених менеджерів і консультантів.

Центр провадить свою діяльність за такими напрямками:

1. Місцевий економічний розвиток, підприємництво та економічна політика.
2. Публічні фінанси, державний та місцеві бюджети, фіскальна політика.
3. Соціальні послуги, соціальний захист та соціальна політика.

За своєю побудовою Центр громадської експертизи є мережею незалежних фахівців. Організація виступає платформою для реалізації різноманітних проектів.

Діяльність Центру зосереджено на проведенні аналітичних досліджень, створенні інноваційних методик та моделей, розробці навчальних програм та наданні консультацій.

 +380 93 246-02-46
 info@expertise.org.ua

 expertise.org.ua
 [CenterForPublicExpertise](https://www.facebook.com/CenterForPublicExpertise)

ПЕРЕЛІК діючих проєктів (програм) МТД, бенефіціаром/реципієнтом яких є Мінрегіон

Назва проєкту (програми)	Партнер розвитку з / виконавець	Реципієнт/ бенефіціар	Строк реалізації проєкту (програми)	Мета проєкту (програми)	Посилання на електронні сторінки проєкту (програми)
Підтримка реформи децентралізації в Україні/ Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку (UDU/ U-LEAD з Європою: фаза II)	Партнери розвитку: Уряд Федеративної Республіки Німеччина через Федеральне Міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) Європейський Союз Виконавець: Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ)	Реципієнт/бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	01.07.2020 – 30.06.2024	Розвиток спроможностей ключових учасників процесу на національному, регіональному та місцевому рівнях для подальшого впровадження децентралізації та відповідної регіональної політики в Україні, а також сприяння визначенню функцій для кожного рівня влади в окремих сферах політики	Facebook: www.facebook.com/ULEADwithEurope Сторінка на сайті децентралізації: www.donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead
Децентралізація приносить країні результати та ефективність (DOBRE)	Партнер розвитку: Уряд США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) Виконавець: Глобал Кольонізм/Global Communities	Реципієнти: Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад Об'єднані громади Дніпропетровської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Миколаївської, Тернопільської, Харківської, Херсонської областей, які обираються в ході реалізації проєкту; ГО «Український кризовий медіа-центр» тощо (більше 50-ти реципієнтів) Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	08.06.2016 – 30.09.2022	Сприяння місцевим органам самоврядування у підвищенні ефективності управління ресурсами та послугами, які відповідають пріоритетам громади	Сайт: www.uacrisis.org/uk/decentralization Facebook: www.facebook.com/decentralizationisdobre/ Сторінка на сайті децентралізації: www.donors.decentralization.gov.ua/project/dobre
Розвиток громад	Партнер розвитку: Уряд США через Корпус Миру США Виконавець: Корпус Миру США в Україні	Реципієнти: Українські неурядові та благодійні організації, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, бібліотеки, інші зацікавлені державні та комунальні установи (за місцем призначення добровольців) Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	березень 2006 – грудень 2022 року	Підвищення спроможності громадян брати участь у вирішенні актуальних питань життєдіяльності місцевих громад, сприяння сталому організаційному розвитку українських урядових і неурядових організацій, розширення економічних можливостей громадян	Сайт: www.peacecorps.gov/ukraine Facebook: https://www.facebook.com/PeaceCorpsUkraine Сторінка на сайті децентралізації: www.donors.decentralization.gov.ua/project/peacecorps
Реформи децентралізації та безпека в громаді: трансформаційні підходи до гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок в Україні	Партнер розвитку: Уряд Королівства Данія через Міністерство закордонних справ Данії Виконавець: Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в Україні (Структура ООН Жінки)	Реципієнти: Міжнародний благодійний фонд «Український жіночий фонд», Міжнародний благодійний фонд «Українська фундація громадського здоров'я» Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	01.02.2018 – 31.12.2022	Забезпечення участі та отримання жінками, особливо вразливими групами, однакових переваг від процесів реформи децентралізації та забезпечення безпеки в громадах. Проєкт надаватиме підтримку Уряду України в інтеграції пріоритетів гендерної рівності стосовно зазначених напрямів шляхом розбудови потенціалу органів влади	Сайт: www.unwomen.org/en Facebook: www.facebook.com/unwomenukraine Сторінка на сайті децентралізації: www.decentralization.gov.ua/gender
Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в рамках реформи децентралізації в	Партнер розвитку: Уряд Канади через Міністерство міжнародних справ Канади	Реципієнти: Міжнародний благодійний фонд «Український жіночий фонд», Міжнародний благодійний фонд «Українська фундація громадського здоров'я»	01.04.2019– 31.03.2022	Підтримка центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у інтеграції гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок під час	Сайт: www.unwomen.org/en Facebook: www.facebook.com/unwomenukraine Сторінка на сайті децентралізації: www.decentralization.gov.ua/gender

Україні	Виконавець: Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок в Україні (Структура ООН Жінки)	Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України		реформи децентралізації на державному, регіональному та місцевому рівнях.	
Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти»	Партнер з розвитку: Уряд Швейцарської Конфедерації через Швейцарську агенцію з розвитку та співробітництва Федерального департаменту закордонних справ Швейцарії Виконавець: ГО «Розвиток громадянських компетентностей в Україні»	Реципієнт: Міністерство освіти і науки України Державна служба якості освіти Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад» Івано-Франківська ОДА Луганська ОДА Одеська ОДА Полтавська ОДА Бенефіціар: Міністерство освіти і науки України Міністерство розвитку громад та територій України Державна служба якості освіти Івано-Франківська ОДА Луганська ОДА Одеська ОДА Полтавська ОДА	01.02.2020 – 31.01.2025	Сприяння долученню громадян ОТГ до демократичного врядування, рівноправному користуванню його результатами та отриманню доступу до якісної освіти	Сайт: www.decide.in.ua Facebook: www.facebook.com/decideUA , www.facebook.com/doccuUA Сторінка на сайті децентралізації: www.donors.decentralization.gov.ua/project/decide
Інтегрований розвиток міст в Україні II	Партнери з розвитку: Уряд Федеративної Республіки Німеччина через Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) Державний секретаріат з економічних питань Швейцарської Конфедерації (SECO) Виконавець: Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ)	Реципієнти: Вінницька міська рада; виконавчий комітет Житомирської міської ради; Львівська міська рада; комунальна установа Інститут міста Львівської міської ради; виконавчий комітет Мелітопольської міської ради Запорізької області; Полтавська міська рада; комунальна організація «Інститут розвитку міста» Полтавської міської ради; Харківська міська рада; виконавчий комітет Чернівецької міської ради; виконавчий орган Київської міської ради Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	01.11.2019 – 31.10.2023	Сприяння інтегрованому розвитку міст у сфері просторового планування територій на державному і місцевому рівнях відповідно до Лейпцизької хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку» та Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року	Сайт: www.giz.de/en/worldwide/82827.html Facebook: www.facebook.com/insek.ua
Посилення спроможності регіональних та місцевих органів влади для впровадження та застосування ЄС у сферах захисту навколишнього середовища, протидії кліматичним змінам та розвитку інфраструктурних проєктів (Арена 3)	Партнер з розвитку: Європейський Союз Виконавці: Консорціум на чолі з ENVIROPLAN S.A. (Греція) у складі з Egis International (Франція), Egis Structures & Environment (Франція) and Centre for Renewable Energy Sources and Saving (CRES) Греція	Реципієнти: Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України; Міністерство розвитку громад та територій України Бенефіціари: Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України; Міністерство розвитку громад та територій України	15.07.2020-15.07.2023	Підвищення потенціалу органів державної влади на місцевому та регіональному рівні у розробці та впровадженні ключових реформ, пов'язаних з Угодою про асоціацію та ПВЗВТ, включаючи процес юридичного зближення з ЄС	Сайт: https://cutt.ly/nlWDOS8
Надання технічної підтримки для реалізації Програми розвитку муніципальної інфраструктури	Партнер з розвитку: Європейський інвестиційний банк Виконавець: COWI (Данія)	Реципієнт: Міністерство розвитку громад та територій України Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	03.07.2018 – 02.07.2022	Забезпечення впровадження та подальший розвиток (у разі необхідності) процедур, встановлених на ранніх етапах реалізації Програми розвитку муніципальної інфраструктури України, сприяння належному функціонуванню групи управління проєктом (ГУПП) шляхом надання всебічної підтримки у	Сайт: www.unip.org.ua

				виконанні завдань в рамках даної Програми	
Проект енергоефективності у м. Житомир	Партнер з розвитку: Уряд Швейцарської Конфедерації; Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань (SECO) Виконавці: Roxy Schweiz AG; ТОВ «ЕІР ТРЕЙД»; AMARC DHS srl; Fela Planungs AG, Корпорація «Енергоресурс-інвест»	Реципієнти: Житомирська міська рада, комунальне підприємство Житомирської міської ради «Житомиртеплокомуненерго» Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	07.05.2015 – 31.12.2022	Покращення інфраструктури міста Житомир та його енергоефективності, впровадженні відновлювальних джерел енергії, розвитку інституційної спроможності та обізнаності з питань енергоефективності та відновлюваної енергетики в цілях покращення рівня життя, сприяння економічному розвитку та впливу на кліматичні зміни	
Енергоефективний квартал міста Львова	Партнер з розвитку: Уряд Федеративної Республіки Німеччина через Федеральне міністерство довкілля, охорони природи і ядерної безпеки (BMU) Виконавець: Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ)	Реципієнт: Львівська міська рада Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	01.10.2018 – 30.09.2022	Додаткова підтримка діяльності Фонду енергоефективності у місті Львові та підтримка розробки нової муніципальної програми Львівської міської ради щодо фінансування заходів з термомодернізації житлових будівель	Сайт: https://www.giz.de/en/worldwide/79391.html
Просування енергоефективності та імплементації Директиви ЄС про енергоефективність в Україні	Партнер з розвитку: Уряд Федеративної Республіки Німеччина через Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку (BMZ) Виконавець: Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) ГмбХ	Реципієнти: Міністерство розвитку громад та територій України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Міністерство освіти та науки України, Міністерство енергетики України Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України	01.07.2020-30.06.2025	Підвищення ефективності використання енергії шляхом зміцнення правових, регуляторних та інвестиційних рамок умов, поширення муніципального енергоменеджменту, здобуття фахівцями і молодими спеціалістами кваліфікації у сферах, пов'язаних з енергоефективністю.	